

Zwemwater in Nederland

**Mogelijke maatschappelijke en economische gevolgen van de
nieuwe Europese zwemwaterrichtlijn**

Stichting

ReCREATie

Kennis- en Innovatiecentrum

colofon

©Stichting Recreatie, maart, 2004

Auteur: M.M. Veer, R.F.A. Berkers

Eindredactie: K.C. Koreman

Illustraties: BORIS – D. de Jong

In opdracht van: Ministerie van LNV, Directie Platteland i.o.

Contactpersonen: Mireille Groet, Esmé Eikenaar

Uitgever: Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum

Raamweg 19

2596 HL Den Haag

telefoon 070-427 54 54

fax 070-427 54 13

e-mail secretariaat@kicrecreatie.agro.nl

website: www.stichtingrecreatie.nl

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	3
Managementsamenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding en doel	9
1.2 Opzet	10
2 Zwemwater in Nederland	13
2.1 Zwemplekken in oppervlaktewater	13
2.2 Beschrijving van zwemwateren in Nederland	16
2.3 Huidige kwaliteit van het zwemwater in Nederland	18
2.4 Samenvatting	22
3 Gebruik van zwemwater In Nederland	25
3.1 Deelname aan zwemmen	25
3.2 Deelname en waterkwaliteit	26
3.3 Dagtochten	27
3.4 Vakanties	30
3.5 Raming van de omvang van het gebruik	33
3.6 Brits onderzoek	35
3.7 Samenvatting	36
4 Zwemwater en economie	37
4.1 Zwemmen en dagrecreatieve bestedingen	37
4.2 Zwemmen en bestedingen tijdens vakanties	39
4.3 Zwemmen en bestedingen totaal	40
4.4 Economische aspecten die samenhangen met natuur-zwemwater	41
4.5 Bereidheid te betalen voor schoon water	42
4.6 Samenvatting	43
5 Problemen en Maatregelen onder de nieuwe richtlijn	45
5.1 Mogelijke probleemlocaties onder de nieuwe richtlijn	45
5.2 Kosteneffectiviteit van maatregelen op potentiële probleemlocaties	46
5.3 Samenvatting	48
6 Mogelijke effecten van de richtlijn voor recreatie en toerisme	49
6.1 Effecten van een zwemwaterrichtlijn	49
6.2 Mogelijke maatschappelijke effecten	49
6.3 Mogelijke economische effecten	51
6.4 Enkele case-studies in Europa naar kosten versus baten	53
6.5 Wel of niet investeren?	54
6.6 Samenvatting	55
7 Een aantal locaties in beeld	57
7.1 Keuze van de gebieden	57
7.2 Beschrijving van de gebieden	58
7.2.1 Enige basisinformatie	58
7.2.2 Elahuizen (Fluessen)	58
7.2.3 Het Kievitsveld	60
7.2.4 Het Heidepark	63
7.2.5 Sloterplas/Sloterparkbad	66
7.2.6 Katwijk Badstrand (Noord)	68
7.3 Samenvatting	71

Literatuur	73
BIJLAGE 1 Contacten	75
BIJLAGE 2 Locaties die in 2001 en 2002 niet voldeden aan de richtlijn	76
BIJLAGE 3 Steekproef potentiële probleemlocaties (RIZA)	77
BIJLAGE 4 Activiteiten en vakanties naar toeristengebied	78
BIJLAGE 5 Kosten en baten voor 4 EU-casestudies	80

MANAGEMENTSAMENVATTING

Op weg naar een nieuwe Europese zwemwaterrichtlijn

Nederland heeft ruim 600 zwemwaterlocaties in oppervlaktewater die aangemeld zijn bij de Europese Commissie. In het badseizoen vindt hier regelmatig controle van de waterkwaliteit plaats. De Europese Commissie brengt jaarlijks een rapport uit met de resultaten van het voorgaande seizoen van alle lidstaten. De provincies zijn verantwoordelijk voor het aanwijzen van de zwemlocaties en de kwaliteit.

Naast de Europese zwemwaterrichtlijn is er een keurmerk (voor kustwateren en jachthavens) waarin zwemwaterkwaliteit een rol speelt: de Blauwe Vlag. Keuringen van zwemlocaties in het kader van de Blauwe Vlag zijn niet verplicht. De keuring gebeurt onder auspiciën van een NGO. In Nederland is dit de ANWB. In deze studie wordt hier niet nader op ingegaan. Het gaat primair om de Europese richtlijn.

In 2002 heeft de Europese Commissie een voorstel gepubliceerd voor een nieuwe Zwemwaterrichtlijn, met onder andere specifiekere en scherpere normen voor fecale verontreiniging. Een definitieve richtlijn is begin 2004 nog niet vastgesteld.

De verwachting is dat - als de waterkwaliteit niet verbetert ten opzichte van de huidige situatie - in de toekomst minder zwemwaterlocaties zullen voldoen aan de eisen van de nieuwe richtlijn. Volgens berekeningen van het RIZA kan ruim een kwart van de huidige locaties onder de nieuwe normen als potentiële probleemlocatie worden beschouwd. De Stichting Recreatie onderzocht in opdracht van het Ministerie van LNV de mogelijke gevolgen van de nieuwe richtlijn voor recreatie en toerisme. Voor het ministerie is het behoud van de recreatieve (mede)gebruiksmogelijkheden van water namelijk een belangrijk aandachtspunt. Ook het zeker stellen van de bestaansmogelijkheden van de toeristisch-recreatieve sector vindt het ministerie van groot belang. In het rapport worden voornamelijk bestaande gegevens op een rij gezet en geïnterpreteerd in het licht van de vraagstelling.

Zwemwater; een gevarieerd aanbod

De zwemwaterlocaties in Nederland liggen verspreid over het land en hebben een divers karakter. Onder de 634 officiële locaties in 2002 waren 77 kustwateren. Verder zijn er zwemplekken in bijvoorbeeld meren, vennen en zandafgravingen. Sommige zijn stilstaande wateren, andere doorstroomde wateren. Het zwemwater voldoet over het algemeen goed aan de huidige Europese normen voor een goede zwemwaterkwaliteit. In 2002 voldeed 100% van de kustwateren en bijna 98% van de binnenwateren. Andere problemen zijn er soms wel. Zo kende veel binnenwateren in 2003 problemen als gevolg van de cyanobacterie. Deze bacteriële verontreiniging maakt geen onderdeel uit van de Europese richtlijn.

Er zijn zwemplekken waarbij vooral sprake is van recreatief medegebruik, maar ook zijn er veel met een recreatieve hoofdfunctie (soms alleen zwemmen, soms waterrecreatie in breder verband). Het voorzieningenniveau loopt uiteen van eenvoudig en extensief tot gevarieerd en intensief. Niet alle zwemplekken zijn vrij toegankelijk.

Lekker zwemmen in buitenwater

Nederlanders zwemmen veel in binnen- en buitenzwembaden, maar ook in oppervlaktewater. Dit zwemmen in plassen, meren en de zee vindt plaats tijdens dagtochten en vakanties. De zomer is populair.

Goede en volledige gegevens over het gebruik van de afzonderlijke officiële zwemwaterlocaties zijn er niet. Over de deelname aan de activiteit zwemmen in natuurwater in het algemeen bestaan wel gegevens. Een meerderheid van de Nederlanders, **circa 60%, zwemt 'wel eens' in natuurwater. Op jaarbasis zwemt circa**

een kwart van de Nederlanders in natuurwater tijdens dagtochten en/of vakanties, in binnen- en/of buitenland. Op basis van data uit onderzoek waarin zwemmen aan/in natuurwater als categorie is opgenomen, is in dit rapport het totaal aantal zwemdagtochten berekend. Het gaat om **21,5 tot 26,5 miljoen zwemdagtochten per jaar** in Nederland, vanuit woon- en vakantieadressen. Niet al deze dagtochten hebben overigens per definitie betrekking op daartoe door de provincies officieel aangewezen plekken.

Schoon water is voor (potentiële) zwemmers (zeer) belangrijk. Een grote meerderheid vindt het (zeer) belangrijk om op zwemlocaties te worden geïnformeerd over de waterkwaliteit. Als er waarschuwborden zouden staan, denkt vrijwel iedereen het water niet meer in te zullen gaan. Circa 25% geeft aan wel op de locatie te blijven, een derde zou uitwijken naar een andere locatie en 10% zou een zwembad opzoeken.

Zwemmen en economie

De bestedingen aan zwemdagtochten in Nederland, vanaf huis en vakantieadressen, bedragen naar schatting zo'n **130 tot 160 miljoen euro** per jaar. Consumptiekosten nemen binnen de bestedingen een belangrijke plaats in. Behalve directe bestedingen zijn ook andere economische facetten interessant, zoals de omzet van verblijfsrecreatieve bedrijven in de omgeving van zwemlocaties, de vorm van toeristische complexen en de investeringen van overheid en markt op zwemlocaties. De omvang van deze economische aspecten is onbekend.

De waarde van zwemwater voor de Nederlander blijkt uit de omvang van het gebruik maar ook uit de bereidheid om extra belasting te betalen om de waterkwaliteit te verbeteren. De gemiddelde betalingsbereidheid ligt, volgens onderzoek van het RIZA, tussen de 35 en 45 euro per huishouden per jaar. Deze bereidheid kan door overheden wellicht worden geïnterpreteerd als een rechtvaardiging om te investeren in het verbeteren van de waterkwaliteit.

Minder ziek, maar ook minder zwemmen?

Onder strengere normen zal het vaker voorkomen dat Nederlands zwemwater niet aan de richtlijn voldoet. Dat heeft positieve en negatieve effecten. Door de nieuwe richtlijn lopen recreanten minder kans om ziek te worden als gevolg van zwemmen in vervuild water. Ze worden gewaarschuwd bij problemen of anders zorgen maatregelen voor schoner water. Een goede waterkwaliteit is een aanbeveling voor toeristen.

De nieuwe richtlijn kan ook grote negatieve gevolgen hebben. Op lokale schaal: mensen verliezen 'hun' zwemlocatie, bedrijven verliezen inkomsten en investeringen in infrastructuur leiden niet tot het gewenste maatschappelijke en economische rendement. Bij meerdere probleemlocaties in een regio kan deze zijn toeristische aantrekkingskracht verliezen. In de hete zomer van 2003 werden we in Nederland al geconfronteerd met regelmatige waarschuwingen en afsluitingen op veel plekken. Overigens was toen de cyanobacterie de veroorzaker.

Zwemlocaties die straks op de officiële lijst staan en niet aan de richtlijn voldoen, zijn verplicht om maatregelen te nemen. Maar investeren is ook van belang vanuit maatschappelijk (verlies aan zwemmogelijkheden) en economisch oogpunt (bestedingen, rendement van eerdere investeringen, toeristische aantrekkingskracht van locaties en regio's, e.d.). Voor de (rijks)overheid vraagt dit om een afweging tussen verschillende typen baten en kosten van belang. De uitkomst van deze afweging verschilt per locatie. Belangrijke vragen zijn ondermeer: wat zijn de kosten en wat is de kosteneffectiviteit van maatregelen? Wat is de huidige gebruikswaarde van de locatie? Zijn er uitwijkmogelijkheden?

Het RIZA komt op basis van onderzoek tot een verdeling van zwemlocaties waarvoor:

- 1 De problematiek zo complex en diffuus is dat geen kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn (1/3 van de huidige officiële zwemlocaties);
- 2 Maatregelen weliswaar denkbaar zijn, maar waarvoor een structurele oplossing waarschijnlijk niet mogelijk is (15% van de locaties);
- 3 Een eenduidig en kosteneffectief maatregelenpakket wel mogelijk lijkt (iets meer dan de helft van de locaties).

Wanneer alle probleemlocaties waar kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn worden aangepakt, leidt dit voor Nederland tot extra investeringskosten van 14,5 miljoen euro. De hiermee samenhangende jaarlijkse exploitatiekosten betreffen 2,5 miljoen euro. De kosten verschillen per locatie. Ook uit Europese cases blijkt dit. Uit deze studies blijkt ook dat voor de meeste locaties de mogelijke baten van investeringen ruimschoots lijken op te wegen tegen investeringskosten. Overigens bestaat de kans dat door aanpak van enkele grote diffuse bronnen de zwemwaterproblematiek op verschillende locaties tegelijk kan oplossen, waardoor de kosteneffectiviteit toeneemt.

Aanbevelingen

1. Een positieve houding van de Nederlandse overheid ten aanzien van een strengere richtlijn ligt voor de hand, gezien het positieve effect van de richtlijn op de volksgezondheid.
2. Er dienen in de nabije toekomst diverse afwegingen te worden gemaakt, zoals: welke lijst gaat Nederland straks hanteren, hoe wil Nederland zorg dragen voor de kwaliteitsverbetering van locaties en bij wie liggen welke verantwoordelijkheden? Het is belangrijk om de aandacht die er nu voor het onderwerp is vast te houden en op korte termijn te starten met nader brononderzoek. Door hier vroegtijdig mee van start te gaan is een zorgvuldige afweging over de samenstelling van de lijst met locaties mogelijk.
3. Bij een rijksoverheid en provincies die de eigen bevolking voldoende kwalitatief goede recreatieve basisvoorzieningen willen bieden, past het handhaven van een ruime lijst en het voortvarend treffen van noodzakelijke maatregelen. Dat neemt niet weg dat het wijs lijkt sommige –onder de huidige richtlijn al notoire – probleemlocaties niet op een nieuw aan te leveren lijst op te nemen¹. Dit betreft slechts enkele locaties.
4. Als Nederland met een ruime lijst locaties voldoet aan een strenge zwemwaterrichtlijn kan dit een positieve uitwerking hebben op het imago van het Nederlands toeristisch product. Ook daarom lijkt het goed om, net als in het verleden, te blijven inzetten op een ruime lijst.
5. Waar tot op heden slechts sporadisch zwemwaterlocaties niet aan de norm voldoen, kan dat straks in één keer anders zijn. Er zullen dan vaker maatregelen genomen moeten worden. Zeker in de eerste periode na invoering van de richtlijn zal dit het geval zijn. Het is zaak hiervoor bijtijds financiën te reserveren. De verantwoordelijkheid hiervoor reikt verder dan het niveau van de beheerder.
6. Consumenten (recreanten) zullen straks waarschijnlijk, zeker kort na invoering van de nieuwe richtlijn, ervaren dat buitenwateren vaker (tijdelijk) worden afgesloten. Het risico is dat zij dit uitleggen als: ‘de waterkwaliteit gaat achteruit’.

¹ Indien de verantwoordelijkheid voor het aanwijzen van locaties, zoals de wens van Nederland is, bij de lidstaten zelf zal komen te liggen. Het is nog onzeker of dit het geval zal zijn.

Dit kan ertoe leiden dat zij buitenwateren gaan mijden. Om dit te voorkomen is een goede communicatie over de nieuwe richtlijn gewenst. De provincies lijken hiervoor de eerst aangewezen partij.

1 INLEIDING

“Zwemverbod. Met ingang van 14 juli heeft de provincie een zwemverbod ingesteld voor het recreatiestrand in verband met de waterkwaliteit. Actuele informatie over de kwaliteit van het zwemwater vindt u op Teletekst en op de website van de provincie.”

Zullen dergelijke berichten in de toekomst vaker voorkomen? En wat zijn dan de effecten voor recreatie en toerisme in Nederland? Op deze en andere vragen gaat dit rapport verder in. De achtergrond van de vraag lichten wij hieronder toe. De paragraaf daarna gaat over de aanpak van de studie, die resulteerde in dit rapport.

1.1 Aanleiding en doel

Monitoring van de zwemwaterkwaliteit

In het belang van de gezondheid van zwemmers trad in 1976 een Europese richtlijn in werking (Zwemwaterrichtlijn 76/160/EEG). De betrokken landen monitoren verplicht de oppervlaktewateren die zijn aangewezen als zwemwaterlocatie op de kwaliteit van het water, aan de hand van een aantal parameters. De resultaten worden elk jaar aan de Europese Commissie gemeld. Die bepaalt dan of het zwemwater voldoet aan de normen. De locaties krijgen een bepaald kwaliteitssymbool.²

Omdat de huidige richtlijn sterk verouderd was, is er inmiddels een nieuwe richtlijn in ontwikkeling. Deze nieuwe richtlijn is nog niet definitief vastgesteld³, maar vast staat dat een belangrijke verandering de verscherping betreft van normen voor microbiologische (fecale) verontreiniging. Hierbij horen ook twee nieuwe parameters die een betere maat voor fecale verontreiniging vormen. Daarnaast stelt de nieuwe richtlijn strengere eisen voor het opsporen en saneren van verontreinigingsbronnen (o.a. opstellen van zwemwaterprofiel). Ten slotte krijgt de publieksvoorlichting extra aandacht.

Parameter	Voorstel nieuwe richtlijn	
	Goed	Uitstekend
Escherichia coli	500 cfu/100 ml	250 cfu/100 ml
Intestinale enterococci	200 cfu/100 ml	100 cfu/100 ml

Consequenties?

De verwachting is dat minder zwemwater zal voldoen aan de eisen van de nieuwe richtlijn. Dat geldt ook voor Nederland. Dit kan tot gevolg hebben dat er gedurende een seizoen vaker zwemverboden optreden of waarschuwborden moeten worden geplaatst. Sommige locaties zullen wellicht bij voorbaat al niet op een nieuwe zwemwaterlijst komen te staan. Dit zal effect hebben op het toeristisch-recreatieve aanbod van Nederland en op de economische bedrijvigheid in de sector recreatie en toerisme. Investerings in de kwaliteit van de Nederlandse zwemwateren zullen nodig zijn om de kwaliteit te verbeteren. Zwemwateren zullen op termijn wellicht teruggetrokken moeten worden als zwemwater, als bronbestrijding onhaalbaar lijkt of inspanningen niet baten. In de warme zomer van 2003 hadden zwemwaterbeheerders en zwemmers in Nederland overigens volop ervaringen met waarschuwingen en afsluitingen door zo'n ander probleem: de cyanobacterie (blauwalg).

² De Europese Zwemwaterrichtlijn betreft een verplichting, dit in tegenstelling tot de Blauwe Vlag, die meer een keurmerk voor o.a. uitstekende waterkwaliteit is (zie ook hoofdstuk 2)

³ Het richtlijnvoorstel van de Europese Commissie is in november 2002 ingediend bij de Raad en het Europese Parlement. Verschillende onderdelen van de richtlijn zijn momenteel nog volop onderwerp van discussie. De verwachting is dat de richtlijn eind 2004/begin 2005 zal worden aangenomen. Implementatie in de Nederlandse wetgeving en eerste toepassing in de praktijk zal in de jaren daarna plaatsvinden.

Zwemmen en de rol van het ministerie van LNV

Het Ministerie van LNV is verantwoordelijk voor het realiseren van voldoende en gevarieerde recreatiemogelijkheden in Nederland. Stimuleren van het recreatieve medegebruik van water valt daaronder. Ook stimuleert LNV de ontwikkeling van toerisme en recreatie als belangrijke maatschappelijke en economische dragers van het landelijk gebied.

LNV heeft momenteel onvoldoende inzicht in de mogelijke gevolgen van de nieuwe Europese zwemwaterrichtlijn voor het toeristisch-recreatieve aanbod, de recreanten en de inkomsten in de toeristisch-recreatieve sector. Dit inzicht is van belang voor het Ministerie van LNV, opdat:

- hiermee rekening gehouden kan worden bij:
 - de samenstelling van de lijst van zwemwaterrichtlijngebieden.
 - investeringen in verbetering van de zwemwaterkwaliteit (kosten - baten).
 - overleg met derden over de kwaliteit van deze zwemwatergebieden.
- recreatief medegebruik van water mogelijk blijft;
- toeristisch-recreatieve ondernemers een toekomst blijven houden in deze gebieden.

LNV heeft de Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum gevraagd de economische en maatschappelijke waarde van zwemmen en de zwemwateren nader te bekijken en een indicatie te geven van de mogelijke economische en maatschappelijke effecten van de nieuwe zwemwaterrichtlijn. In 2002 verrichtte de Stichting Recreatie al een korte quickscan over de Europese zwemwaterrichtlijn, waarin de mogelijke gevolgen voor de verschillende LNV-sectoren aan bod kwamen (Veer, 2002).

1.2 Opzet

Onderzoeksvragen

De vraag van het ministerie, zoals hierboven genoemd, valt uiteen in een aantal deelaspecten. In onze studie hebben we informatie gezocht over de volgende thema's en vragen:

- Zwemwater
 - Welk Nederlands water valt onder de zwemwaterrichtlijn?
 - Hoe zijn de Nederlandse zwemwateren te karakteriseren?
 - Wat is de huidige kwaliteitstoestand van het Nederlands zwemwater?
- Zwemmen in natuurwater
 - In welke mate wordt er in Nederland gezwommen in natuurwater? Hoeveel bezoekers komen naar de officiële zwemwaterlocaties?
- Economische betekenis
 - Welke toeristisch-recreatieve omzet gaat gemoeid met het zwemmen in natuurwater/ zwemmen in de officiële zwemwateren?
- Nieuwe richtlijn
 - Van hoeveel en welke wateren kan worden verwacht dat zij onder de nieuwe richtlijn problemen gaan ondervinden?
 - Wat kunnen de maatschappelijke gevolgen hiervan zijn voor de gebruikers en de economische gevolgen voor de toeristisch-recreatieve sector? Hoe speelt dit op gebiedsniveau en wat betekent dit op nationaal niveau?

Aanpak

Het grootste deel van de studie bestaat uit inventarisatie van bestaande gegevens via

rapporten en internet. Dit betrof vooral algemene en landelijke gegevens. Een belangrijke meerwaarde van het rapport is dan ook dat verschillende gegevens nu eens naast elkaar zijn gezet.

Daarnaast zijn vijf zwemwaterlocaties nader bekeken. Daardoor biedt het onderzoek ook een beeld van en inzicht in lokale situaties. Dit is gedaan met behulp van telefonische interviews en vragenlijsten per e-mail. Ook hebben wij voor elke locatie een aantal ondernemers (horeca en verblijfsrecreatie) uit de omgeving een korte vragenlijst gestuurd.

Het ministerie is met name geïnteresseerd in de kwantitatieve gegevens. De beschikbaarheid van specifieke informatie over zwemmen in natuurwater (meer specifiek: de officiële zwemwaterlocaties) is beperkt. Een aantal onderzoeken op landelijk niveau die te relateren zijn aan de onderzoeksvragen heeft echter wel een redelijk goed beeld kunnen geven van enkele belangrijke kwantitatieve aspecten. Enkele recente studies van het RIZA vullen dit beeld aan. Economische effecten bleken moeilijk te kwantificeren. Er zijn in beperkte mate gegevens beschikbaar, deze kunnen niet altijd met elkaar in relatie worden gebracht en er dienen veel aannames te worden gemaakt. Een modelstudie was overigens in het kader van het onderzoek niet haalbaar.

Het bleek lastig om uitgebreide informatie te verkrijgen over de voorbeeldlocaties met de opzet zoals die in deze studie is toegepast. Uitvoerig onderzoek was niet mogelijk.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een globale beschrijving van het aanbod van officiële zwemwaterlocaties in Nederland. Daarbij wordt onder meer ingegaan op ligging en spreiding, type wateren en mate van inrichting voor de recreatiefunctie. Ook komt de huidige kwaliteit wat betreft het zwemwater aan de orde.

In **Hoofdstuk 3** gaan we in op het zwemmen in oppervlaktewater in Nederland. Het CBS-dagrecreatieonderzoek, het Continu Vakantie Onderzoek en een studie van TRN naar waterrecreatie in Nederland spelen hier een grote rol.

Hoofdstuk 4 gaat over economische aspecten die te maken hebben met het gebruik van zwemwater. Vooral over bestedingen zijn enige cijfers beschikbaar.

In **Hoofdstuk 5** komen de problemen aan bod wat betreft zwemwaterkwaliteit die te verwachten zijn op de zwemwaterlocaties in Nederland onder de nieuwe richtlijn.

Hoofdstuk 6 gaat over mogelijke consequenties van de nieuwe richtlijn in maatschappelijk en economisch opzicht

Hoofdstuk 7 bevat een beschrijving van 5 zwemwaterlocaties. Aspecten die aan de orde komen zijn inrichting, gebruik, economische betekenis en mogelijke consequenties van een strengere richtlijn.

Elk hoofdstuk sluit af met een korte samenvatting. Het rapport begint met een samenvatting. Daarin zijn ook de aanbevelingen opgenomen.

2 ZWEMWATER IN NEDERLAND

Dit hoofdstuk schetst een beeld van zwemplekken in oppervlaktewater in Nederland. Hoeveel en welke wateren zijn er door de bevoegde instanties in Nederland aangewezen als zwemwaterlocatie? Het karakter van de zwemplekken in de verschillende provincies, bijvoorbeeld wat betreft inrichting, komt globaal aan bod. Ten slotte gaan we in op de kwaliteit van dit zwemwater wat betreft de Eu-normen.

2.1 Zwemplekken in oppervlaktewater

Mensen zwemmen in vele officiële binnen- en buitenzwembaden in Nederland, maar ook in oppervlaktewater of 'natuur-zwemwater', zoals plassen, meren en de zee. Voor de oppervlaktewateren geldt dat de provincies (jaarlijks) locaties aanwijzen als officiële zwemwaterplek binnen de Europese Zwemwaterrichtlijn. Definities in de richtlijn dienen als basis voor de aanwijzing. Voor de officieel als zwemwater aangewezen locaties wordt gegarandeerd dat de waterkwaliteit in het badseizoen regelmatig wordt gecontroleerd. De officiële zwemwaterlocaties worden bekend gemaakt bij het publiek, via zwemwaterfolders en provinciale informatie op Internet en op Teletekst.

Nederland had 634 officiële zwemwaterlocaties in oppervlaktewater in het jaar 2002, waaronder 77 kustwateren en 557 binnenwateren. Kaart 1 laat de ligging van de zwemwaterlocaties zien. Voor een overzicht van alle zwemwaterlocaties met naam en toenaam verwijzen we naar de publicaties van de Europese Commissie.

Het aantal officieel aangewezen zwemwateren fluctueert enigszins in de loop der jaren. Er komen soms zwemwateren bij en soms worden er zwemwateren van de lijst afgevoerd, bijvoorbeeld vanwege het geringe gebruik in de praktijk of vanwege onveilige situaties. Overigens kan een locatie niet zonder meer worden afgevoerd, de noodzaak daarvoor moet duidelijk zijn.

De provincies Noord- en Zuid-Holland hebben van alle provincies de meeste officiële zwemwaterplaatsen. Zij hadden er in 2002 elk circa 100 (tabel 2.1). Daartoe behoort natuurlijk een flink aantal kustwateren. Noord-Brabant en Gelderland hebben ongeveer 75 zwemplekken. De provincies met de minste zwemwaterlocaties zijn Utrecht, Overijssel en Flevoland. Enkele voorbeelden van gemeenten met vrij veel zwemwaterplekken binnen de gemeentegrenzen zijn; Amsterdam, Schouwen-Duiveland, Almere en Aa en Hunze.

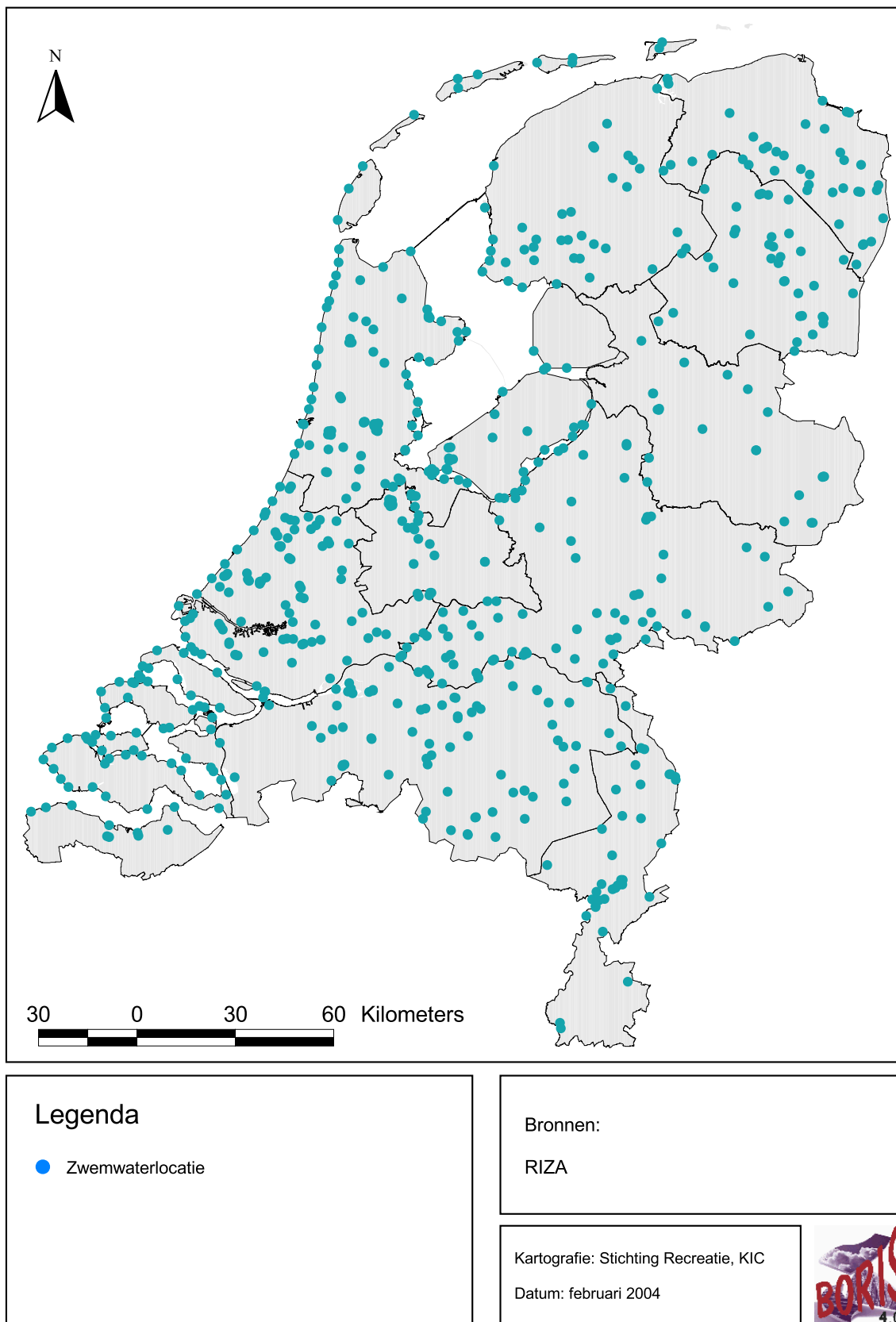
Belangrijke zwemwatergebieden in Nederland zijn onder andere de Noordzeekust, de Deltawateren, het Zuid-Hollandse plassegebied, de meren en plassen in de Gooi- en Vechtstreek, de Friese Meren en de IJsselmeerkust.

Tabel 2.1 Zwemwaterlocaties per provincie (totaal 634 locaties)

Provincie	Aantal locaties in 2002	Provincie	Aantal locaties in 2002
Friesland	46	Utrecht	17
Groningen	40	Noord-Holland	97
Drenthe	37	Zuid-Holland	108
Overijssel	21	Zeeland	55
Gelderland	75	Noord-Brabant	77
Flevoland	25	Limburg	36

Bron: RIZA, Europese Commissie, 2003

Zwemwater in Nederland

Figuur 2.1 Zwemwaterlocaties in Nederland (lijst 2002)

Overzicht per provincie

Friesland had in 2002 46 zwemwaterlocaties, waarvan zo'n 20% zoutwaterlocaties. De zoetwaterlocaties liggen voor een groot deel aan de Friese Meren of aan de IJsselmeerkust. Dit zijn bekende en populaire watersportregio's. Op de Friese Waddeneilanden – met name Ameland en Terschelling – liggen circa 15 zwemwaterplaatsen, waarvan een aantal kleine binnenwateren.

Groningen had 40 zwemwaterlocaties in 2002. Dit betreft voornamelijk zoet water, zoals kleine en grote plassen, meren en vennen. Alleen bij Delfzijl zijn enkele strandlocaties. De zwemwateren liggen verspreid over de provincie.

Drenthe had 37 officiële zwemplaatsen in 2002. Dit betreft alle zoetwaterlocaties, in meren, plassen en vennen. Vooral de omgeving Grolloo-Schoonloo heeft verschillende zwemlocaties.

De provincie **Overijssel** telde in 2002 21 zwemwaterlocaties in oppervlaktewater, allemaal in zoet water. Ze liggen redelijk evenredig verspreid over de provincie.

Gelderland heeft vrij veel officiële zwemplaatsen: 75 in 2002. Dit zijn allemaal zoetwaterlocaties, in voormalige zandafgravingen, vennen en bij grote meren. De Randmeren vormen een belangrijke zwem- en waterrecreatieregio in Gelderland, met locaties in onder andere de gemeentes Elburg, Ermelo en Putten. Bekende namen zijn strand Horst en strand Nulde.

Flevoland heeft 25 officiële zwemplaatsen, alle in zoet water. Veel van deze zwemplekken liggen aan het IJsselmeer en de Randmeren, zoals Veluwemeer en Gooimeer. De plekken liggen verspreid langs de Flevokust. Er zijn enkele zwemwaterlocaties in het binnenland van de provincie.

De provincie **Utrecht** had in 2002 17 zwemwaterlocaties. Deze bevinden zich met name in het Vinkeveenscheplassegebied en bij Breukelen en het gebied van de Lek (rivierengebied). Ten westen en ten oosten van de stad Utrecht (Heuvelrug) bevinden zich geen zwemplaatsen.

De provincie **Noord-Holland** heeft een groot aantal zwemwaterlocaties: 97 in 2002. 18 daarvan zijn zoutwaterlocaties, verspreid over de Noord-Hollandse kust en een drietal op Texel. Andere belangrijke zwemwaterregio's in Noord-Holland zijn de kust van het IJsselmeer en de plassen van het Gooi. Verder bevinden zich zwemplekken verspreid in het binnenland, bijvoorbeeld in recreatiegebieden, zoals het Geestmerambacht, Hemmeland en 't Twiske. Ook in en rond Amsterdam is een aantal zwemwaterlocaties.

Zuid-Holland kende in 2002 een zeer groot aantal zwemwaterlocaties: 108. Daarbij zijn veel zoutwaterlocaties in de bekende badplaatsen, zoals Katwijk, Noordwijk en Den Haag. Zuid-Holland heeft ook een aantal bekende plassegebieden met zwemwaterlocaties. Belangrijk zijn de Kagerplassen, de Nieuwkoopse plassen en de Reeuwijkse plassen. Ook in de omgeving van Rotterdam zijn diverse zwemmogelijkheden.

Zeeland telde 55 zwemwaterlocaties in 2002, waarvan zo'n 70% zoutwaterlocaties. De locaties liggen redelijk verspreid over de provincie, aan de kusten van de Noordzee en de grote wateren. Slechts een enkele ligt in het binnenland.

De provincie **Noord-Brabant** telt 77 zwemwaterlocaties. Het zijn zoetwaterlocaties in bijvoorbeeld vennen, zandwinplassen en in grote plassegebieden zoals de Biesbosch.

De provincie **Limburg** heeft 36 zwemwaterlocaties (in 2002/2003), allemaal zoetwaterlocaties. Vooral Midden-Limburg heeft veel zwemplekken, vrijwel allemaal

in de buurt van de Maas. De Maasplassen vormen een belangrijke zwem- en watersportregio. In de stromende wateren van Limburg, zoals de rivieren en beken, mag niet worden gezwommen.

2.2 Beschrijving van zwemwateren in Nederland

Type wateren

De vele zwemwaterlocaties in Nederland verschillen van karakter (zie tabel 2.2). Een basisonderscheid is dat tussen zwemplaatsen in zout water (Noordzee, Deltawateren en Waddenzee) en in zoet water. De zoetwaterlocaties vallen uiteen in diverse types. Zo zijn er stilstaande wateren en doorstroomde wateren. Sommige wateren zijn volledig geïsoleerd van andere.

Zoetwaterlocaties zijn bijvoorbeeld locaties bij grote of kleine meren en plassen, zoals de Westeinderplassen. Daar wordt onder andere vaak met drijflijsen een zwemwaterplek gemarkeerd. Ook de rivieren, en dan met name nevengeulen, zandwinplassen en grindaftgravingen in de rivieruiterwaarden (zoals de Maasplassen in Limburg), bieden officiële zwemwaterplaatsen. Zwemmen in de rivieren zelf is slechts beperkt mogelijk en toegestaan uit veiligheidsoverwegingen (sterke stroming, binnenvaart). Vanwege onveiligheid en vaak ondiepte zijn er ook niet of nauwelijks zwemwaterplaatsen in beken. Zo geeft de provincie Limburg op zijn website expliciet aan dat het zwemmen in stromend oppervlaktewater (Maas en beken) in de provincie niet is toegestaan. In het binnenland kan ook worden gezwommen in sommige poelen en vennen, zoals het Staalbergven bij Oisterwijk. Sommige zwemwaterplaatsen zijn zogenaamde aangelegde speelvijvers, spartelvijvers of waterspeelplaatsen voor kinderen, geïsoleerd van andere wateren. Deze liggen in parken en andere plekken in een stedelijke omgeving, maar ook wel in of nabij intensief gebruikte natuurgebieden.

De zwemwaterlocaties zijn in het ene geval (min of meer) natuurlijke wateren, in het andere geval zijn ze door de mens aangelegd, speciaal voor de waterrecreatie of voor afgraving van grind. Een zwemwaterplaats wordt vaak gecreëerd door een zandstrand te realiseren. Zo'n zandstrand kan ook op natuurlijke wijze ontstaan zijn.

De recreatiefunctie

In sommige gebieden met zwemwater, is vooral sprake van recreatief medegebruik van het water. Natuur is dan bijvoorbeeld hoofdfunctie. Ook kan er sprake zijn van visserij of scheepvaart. Zwemmen mag op dit soort locaties vaak op afgebakende delen. Ander water waar gezwommen kan worden heeft een recreatieve hoofdfunctie. Hierbij is nog een duidelijk verschil. Sommige wateren hebben alleen een zwemfunctie, andere zwemlocaties hebben ook een functie voor grote en/of kleine watersport. Ook op deze laatste locaties is vaak een deel voor de veiligheid aangewezen als zwemplek.

De gecontroleerde zwemwateren zijn niet allemaal ingericht met voorzieningen. Soms is het gewoon een plas of ven waar officieel kan worden gezwommen, maar waar zonder verdere recreatieve voorzieningen. De meeste zwemplekken worden wel in enige mate ingericht, met bijvoorbeeld een strandje (als dat er niet al van nature aanwezig is) en parkeergelegenheid. Er zijn ook veel plaatsen met een hoger voorzieningenniveau. Over de voorzieningen op zwemwaterplaatsen volgt later in deze paragraaf meer.

Niet alle zwemplaatsen in open water zijn vrij toegankelijk. In sommige gevallen hoort een zwemplaats bij een recreatiepark en moet de bezoeker entree betalen of moet er worden betaald voor de aanwezige voorzieningen, zoals parkeerplaatsen of douches. Ook zijn er zwemwaterlocaties op een camping of bungalowpark. Deze

locaties zijn dan soms alleen voor de gasten van deze verblijfsrecreatievoorzieningen vrij toegankelijk, voor anderen zijn de locaties gesloten of zij moeten entree betalen. Entreegelden voor zwemplassen komen meestal neer op enkele euro's per keer of er zijn seizoenkaarten.

Het volgende schema (2.2) vat een en ander samen.

Tabel 2.2 Onderscheidende kenmerken van zwemwater

Zoet	Stilstaand	Kust/zee	Natuurlijk	Medegebruik,	Geen	Vrije toegang
Zout	Stromend	Meren en plassen	Aangelegd	recreatie als nevenfunctie	voorzieningen	Entreeheffing
	Geïsoleerd	Delta's		Recreatie als hoofdfunctie	Laag voorzieningen niveau	Exclusief gebruik
	Niet geïsoleerd	Rivieren		Recreatieplas	Hoog voorzieningen niveau	
		Beken		Zwemplas		
		Vennen				
		etc.				

Drukke

Zwemwaterplaatsen kunnen druk of minder druk worden bezocht, mede afhankelijk van de omvang van de zwemlocatie, de mate van inrichting, de landschappelijke aantrekkelijkheid, de ligging ten opzichte van concentraties aan bewoning en verblijfsrecreatie, de bereikbaarheid en de mate van bekendheid van een voorziening. Ook deze zaken verschillen namelijk van locatie tot locatie. In principe zijn officiële zwemwateren plaatsen waar regelmatig wordt gezwommen. Er zijn echter zwemwaterlocaties die nauwelijks populair zijn. Zo wordt de Zuiderhaven in Den Oever in de studie van Bronda (2003) als matig populair gekenmerkt. Dergelijke weinig bezochte zwemwateren worden soms teruggetrokken als zwemwater.

Beschikbaarheid van informatie over de specifieke zwemwaterplekken

Op de websites van alle provincies is de provinciale lijst met zwemwateren te vinden.⁴ De provincies verschaffen de recreant meestal nadere informatie over de zwemplekken, zoals over waterkwaliteit, veiligheid en aanwezigheid van voorzieningen. De onderscheiden voorzieningen betreffen meestal: parkeergelegenheid, toiletten, douches, afvalbakken, horeca en strand. Het karakter van de horecavoorzieningen is niet altijd uit de informatie op te maken. Het kan uiteenlopen van eenvoudige kiosken tot restaurants. De soort en de hoeveelheid van de informatie is niet bij elke provincie gelijk. Soms worden de mogelijkheden voor (specifieke) andere vormen van waterrecreatie en watersport aangegeven. Enkele provincies geven ook informatie over de toegankelijkheid (entreeheffing, alleen voor campinggasten) en/of de omvang van de plassen. Informatie over wie de (water)beheerder is, is over het algemeen niet aanwezig. Meer informatie over de zwemplekken kan soms worden gevonden op specifieke websites van de recreatiegebieden zelf.

Karakterisering

Uit de informatie op de provinciale websites blijkt ten eerste dat de zwemwaterlocaties inderdaad van plaats tot plaats verschillen op het gebied van recreatief aanbod. Er zijn zeer extensief ingerichte plekken, plekken met diverse 'extra's' en vele gradaties daartussenin.

⁴ Door de wijze waarop de lijst gepresenteerd wordt (benaming van de locatie en soms samenvoegingen van meer dan één monitoringslocatie op een bepaalde plaats) wijkt de lijst soms af van de officiële EU-lijst.

Bij de meeste zwemwaterplekken liggen kleine of grote zandstranden. Wanneer geen zandstrand aanwezig is, is er soms een ligweide of grasveld maar soms is er helemaal geen speciale plaats om te liggen of te zonnen. Toiletten zijn in veel gevallen wel aanwezig, voor douches geldt dat minder vaak. Ook parkeervoorzieningen zijn vaak aanwezig. Op ongeveer 50 tot 60% van de zwemwaterlocaties zijn kiosken en andere vormen van horeca.

In tabel 2.3 wordt een globaal overzicht van het voorkomen van voorzieningen gegeven, weergegeven per provincie. Zo valt bijvoorbeeld op dat in de provincie Drenthe maar 40% van de zwemlocaties vrij toegankelijk is. Daar is veel sprake van entreeheffingen en/of toegang voor gasten van een verblijfsrecreatiebedrijf. Ook Gelderland kent een laag percentage vrije toegang.

Tabel 2.3 Kenmerken van de zwemplekken per provincie (globale percentages van totaal zwemplaatsen)

Kenmerk	Fr	Gr	Dr	Ov	Gel	Fl	Ut	N-H	Z-H	Ze	N-B	Li
<i>Vrije toegang*</i>	Geen info	Geen info	40%	75%	50%	tn 70%**	65%	80%	Geen info	Geen info	50%	5% (van 15 pl)
<i>Op camping/ bungalowpark</i>	tn 5%	tn 10%	60%	?	35%	?	?	?	?	?	tn 5%	50%
<i>Horeca</i>	75%	60%	85%	25%	Geen info	50%	45%	70%	60%	60%	45%	Geen info
<i>Zandstrand</i>	85%	90%	100% (90% ook ligw.)	85%	Geen info	100%	80%	90%	75%	Geen info	85%	100% (van 15 pl)
<i>Afvalbakken</i>	Geen info	Geen info	100%	Geen info	Geen info	Geen info	Geen info	Geen info	> 95%	90%	Geen info	Geen info
<i>Toilet/douche</i>	T; 80% D: 60%	T; 70% D: 40%	T; 90% D; 55%	T; 100% D; 45%	Geen info	T: 85%	T; 90% D: 35%	T: 90% D: 65%	T: 70% D: 10	T: 65% D: 25%	T: 65%	T: 100% D: 80% (van 15 pl)
<i>Parkeren</i>	95%	Geen info	Geen info	90%	Geen info	85%	70%	90%	95%	75%	65%	100% (van 15)
<i>Totaal aantal beschreven plekken***</i>	51	41	36	13	71?	24	19	69	110	56	70	40

tn= tenminste

* geen entreeheffing, abonnement o.i.d. of beperkte toegankelijkheid in de vorm van 'alleen campinggasten'

** geen onderscheid parkeergeld, entreegeld

*** Voor een aantal provincies is niet voor alle locaties informatie beschikbaar

Bron: websites van de provincies

2.3 Huidige kwaliteit van het zwemwater in Nederland

Gezondheidsrisico's

Zwemwateren kunnen te maken krijgen met onveilige situaties voor de bezoekers. Door onder andere bacteriën, virussen, insecten, schimmels in het water lopen de zwemmers kans op infecties en vergiftigingen. Veel aandacht gaat uit naar de microbiologische risico's.

De Europese zwemwaterrichtlijn handelt voor een belangrijk deel over fecale verontreiniging. Blootstelling aan ziekteverwekkende organismen door fecale verontreiniging veroorzaakt veelal maag-darmstoornissen. Zwemwater wordt gemonitord op fecale verontreiniging in het kader van de richtlijn. Hier gaan we later dieper op in.

Een ander probleem is de aanwezigheid van cyanobacteriën (bekend staand als blauwalgen). Deze produceren toxines en andere stoffen die kunnen leiden tot bijvoorbeeld huidirritatie en maag-darmklachten (Gezondheidsraad, 2001). Cyanobacteriën horen van nature in het water. Een bepaalde combinatie van temperatuur, licht en voedingsstoffen kan echter leiden tot massale groei. Soms wordt er een drijfslaag gevormd, die zich bijvoorbeeld ophoopt bij stranden en jachthavens. Vooral stilstaand water wordt snel getroffen.⁵ In de lange hete zomer van 2003 ontstonden in Nederland in vele zwemwateren problemen met de cyanobacterie. Dit leidde tot een groot aantal negatieve zwemadviezen en zwemverboden. Ook de parasiet *Trichobilharzia ocellata* (veroorzaker van zwemmersjeuk) zorgde in 2003 voor afsluitingen.

Zomer 2003

“De langdurige warmte in Nederland levert allang niet meer alleen plezier op voor zonzonbidders. De kwaliteit van het zwemwater wordt steeds slechter [...]. Er ontstaat vrij snel botulisme en blauwalg. In het hele land worden zwemverboden ingesteld. In de provincie Utrecht zijn er momenteel drie plaatsen waar wordt afgeraden te zwemmen. In alle gevallen gaat het om de aanwezigheid van de blauwalg.” (7 augustus 2003 – Digitaal nieuws, Houten,)

Microbiologische zwemwaterkwaliteit

De provincies zien toe op de monitoring van de waterkwaliteit van de Nederlandse oppervlaktewateren, die zijn aangewezen als zwemwater. Een en ander is geregeld via de Wet Hygiëne en Veiligheid Badinrichtingen en Zwemgelegenheden (Whvbz) en het bijbehorend Besluit (Bhvbz). In het badseizoen vinden als basisregel elke twee weken metingen plaats. Het Rijksinstituut voor Integraal Zoetwater- en Afvalbeheer (RIZA) verzamelt de monitoringsgegevens en rapporteert deze naar de Europese Commissie. De locaties krijgen een bepaald kwaliteitssymbool. Deze symbolen geven aan of de locaties voldoen aan verplichte waarden ('imperatieve waarden') van de twee microbiologische parameters of aan de strengere richtwaarden en of er voldoende is bemonsterd. De microbiologische kwaliteitsmetingen hebben betrekking op het 'totaalgehalte colibacteriën' en het gehalte 'fecale colibacteriën'.

De toestand van het Nederlandse zwemwater was in 2002 behoorlijk goed⁶. 100% van de kustwateren en bijna 98% van de binnenwateren voldeed aan de verplichte waarden van de huidige richtlijn. Het percentage dat ook aan de strengere richtwaarden voldeed was fors lager. Dit geldt vooral voor de binnenwateren: 55% voldeed. Van de kustwateren scoorden 82% een voldoende. Kwam het voorheen ook voor dat er locaties onvoldoende bemonsterd werden, in 2002 was dat overal in Nederland in orde (Europese Commissie, 2003).

Overigens, weinig problemen met fecale verontreiniging, betekent dus niet dat de zwemwateren geen andere problemen kunnen ondervinden wat betreft gezondheidsrisico voor zwemmers. Zo komen er, zoals we hierboven hebben gezien, in Nederland ook afsluitingen voor in verband met cyanobacteriën (blauwalg) en zwemmersjeuk.

In tabel 2.4 is de kwaliteit van het Nederlandse zwemwater (634 locaties) in 2002 meer in detail weergegeven.

⁵ Overige bronnen: www.gezondheidsnet.nl, Brochure Blauwalgen (RIZA)

⁶ de rapportage over 2003 komt in de loop van 2004 ter beschikking

Tabel 2.4 Kwaliteit van de Nederlandse zwemwateren in 2002

	Aantal locaties	C(i) (%)	C(G) (%)	NF (%)	NC +NS (%)	NB (%)
Kustwater	77	100	81,8	0,0	0,0	0,0
Binnenwater	557	97,8	55,1	0,0	1,6	0,5

C(I) voldoende monsters en voldaan aan imperatieve waarden

C(G) voldoende monsters en voldaan aan imperatieve en richtwaarden

NF onvoldoende bemonsterd

NB zwemverbod in het badseizoen

NC niet voldaan aan imperatieve waarden

NS geen monsters of gegevens beschikbaar

Bron: Europese Commissie, 2003

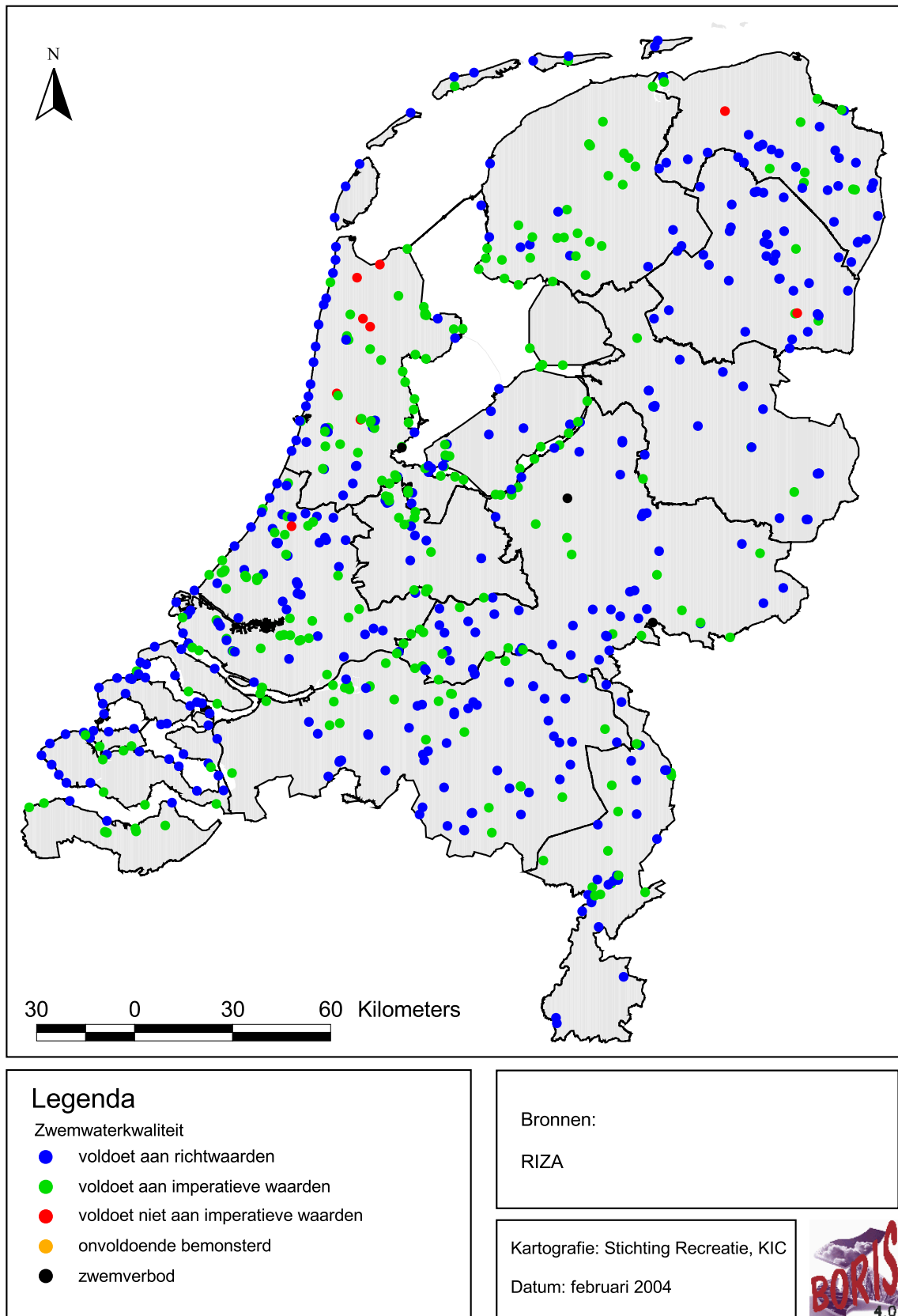
De kaart 'Zwemwaterkwaliteit 2002' geeft een beeld van de ligging van de verschillende zwemwateren met de bijbehorende kwaliteit. De meeste problemen deden zich voor in (de binnenwateren van) de provincie Noord-Holland. De locaties waarvoor het kwaliteitslabel NC/NS (niet voldaan aan verplichte waarden of geen gegevens beschikbaar) geldt, waren in 2002 de volgende (Europese Commissie, 2003):

- Plas Buitenhof – Leiderdorp (Zuid-Holland)
- Dorregeest - Uitgeest (Noord-Holland)
- Jagersveld, de Smient – Zaanstad (Noord-Holland)
- Ermerzand, Coevorden (Drenthe)
- Reitdiep bij Garnwerd – Winsum (Groningen)
- Kleinesluis, Boezem van de Zijpe, Anna Paulowna (kop Noord-Holland)
- 't Petje – Niedorp (kop Noord-Holland)
- 't Skarpet – Niedorp (kop Noord-Holland)
- Lutjesstrand – Wieringen (kop Noord-Holland)

In het Uddelermeer (Apeldoorn), het Kwartier (Zevenaar) en het Kinselmeer (Amsterdam) gold in 2002 een zwemverbod tijdens het badseizoen. In het Uddelermeer veroorzaakt de cyanobacterie al jaren grote problemen. Voor deze plas is het Waterschap Veluwe op zoek naar oplossingen, maar de kans is aanwezig dat het meer vanaf 2004 geen officiële zwemplek meer is. Het Kinselmeer heeft regelmatig problemen vanwege lozing van afvalwater (riolering ontbreekt). De probleemlocaties verschillen over de jaren. Zo voldoen twee kustlocaties die in 2001 niet voldeden in 2002 aan de verplichte waarden en zelfs aan de strengere richtwaarden.

Voor 2002 gold een toename van de gemiddelde kwaliteit ten opzichte van eerdere jaren, zowel voor de kust- als voor de binnenwateren. In plaats van 100% van de kustwateren voldeed van 1998 tot en met 2001 steeds 98%-99% aan de verplichte waarden. Voor de binnenwateren is het percentage dat voldeed gestegen van ruim 85% naar de huidige 97,8%. 2000 was een goed jaar met 96%, daarna volgde in 2001 weer een flinke terugval, waarbij de oorzaak vooral werd gezien in de grote hoeveelheid regen dat jaar (Europese Commissie, 2002). Voor de kustwateren geldt dat het aandeel wateren dat aan de strengere richtwaarden voldeed in 2002 weer is toegenomen ten opzichte van 2001. Echter, de 82% is nog steeds fors lager dan deze percentages in 1998-2000. Voor de binnenwateren geldt dat het percentage locaties dat ook aan de strengere richtwaarden voldoet sinds 2000 elk jaar is afgenomen.

Zwemwaterkwaliteit 2002

Figuur 2.2 Zwemwaterkwaliteit (2002)

Blauwe Vlag

In 2003 was de zwemwaterkwaliteit volop in het nieuws door de uitreiking van de Blauwe Vlag, een (internationaal erkend) label dat wordt toegekend aan stranden en jachthavens die voldoen aan een aantal criteria, zoals waterkwaliteit, veiligheid en dienstverlening. In 2003 kwamen verschillende stranden in Zuid- en Noord-Holland niet in aanmerking voor de Blauwe Vlag vanwege overschrijdingen van de streefwaarden voor zwemwaterkwaliteit. De ANWB, de coördinator en verantwoordelijke voor de Blauwe Vlag-activiteiten in Nederland, sloeg in februari 2003 alarm over deze situatie. Naast een verhoogd risico voor de gezondheid werd gevreesd voor een verminderde aantrekkelijkheid van de Nederlandse kust voor recreanten en toeristen, wat grote gevolgen kan hebben. Ook de informatie aan recreanten werd als belangrijk punt van aandacht aangestipt. 12 stranden en 36 jachthavens kregen wel een Blauwe Vlag (in 2002 waren het 17 stranden). Tegenstellingen tussen resultaten van de Europese Commissie en de ANWB worden vooral veroorzaakt door verschil in methoden (parameters, normwaarden).⁷

2.4 Samenvatting

- Officiële zwemlocaties zijn locaties die zijn aangemeld bij de Europese commissie en waar de kwaliteit regelmatig wordt gecontroleerd.
- Nederland had 634 officiële zwemwaterlocaties in oppervlaktewater in 2002. Daarvan zijn 77 zoutwater- of kustlocaties en 557 zoetwaterlocaties.
- De provincies Noord- en Zuid-Holland hebben de meeste zwemwaterplekken. Belangrijk zijn de Noordzeekust, de Deltawateren, het Zuid-Hollandse plassengebied, de Gooi- en Vechtstreek, het Friese Merengebied, de Maasplassen en de IJsselmeerkust.
- De zwemwaterplekken zijn zeer divers van karakter. Naast verschillende kustlocaties zijn er zwemplekken in plassen, meren, vennen, afgravingslocaties en nevengeulen van rivieren. De zoetwaterlocaties vallen uiteen in stilstaande wateren en doorstroomde wateren. Sommige zwemplekken hebben een recreatieve hoofdfunctie, voor waterrecreatie of puur voor zwemmen, bij andere zwemplekken is vooral sprake van recreatief medegebruik.
- Het voorzieningenniveau van de officiële zwemwaterlocaties is zeer divers. Soms zijn er geen specifieke recreatievoorzieningen, soms enkele eenvoudige voorzieningen (een strandje, parkeerplaatsen), soms ook is er een hoog inrichtingsniveau. Daar zijn dan bijvoorbeeld restaurants, speelplaatsen, kleedlokalen en bootverhuur. Horecavoorzieningen zijn op ruim de helft van de zwemlocaties aanwezig.
- Niet alle officiële zwemplekken zijn openbaar toegankelijk. Er is regelmatig sprake van entreeheffing. Ook liggen zwemplekken in diverse gevallen bij een camping of een bungalowpark. Hier moeten mensen vaak betalen of kunnen alleen gasten van het verblijfsrecreatiebedrijf (vrij) gebruik maken van het zwemwater.
- Zwemwateren kunnen te maken krijgen met onveilige situaties voor de bezoekers in de vorm van risico op infecties en vergiftigingen. Blootstelling aan ziekteverwekkende organismen door fecale verontreiniging veroorzaakt veelal maagdarfstoornissen.
- In 2002 voldeed 100% van de kustwateren en bijna 98% van de binnenwateren aan de verplichte waarden (fecale verontreiniging) van de Europese Zwemwaterrichtlijn. De meeste problemen deden zich voor in Noord-Holland. Vooral voor de binnenwateren geldt wel dat het percentage dat ook aan de strengere richtwaarden voldeed veel lager is (55%). Voor 2002 gold een toename van de gemiddelde zwemwaterkwaliteit ten opzichte van eerdere jaren, zowel

⁷ www.blueflag.org, www.watersportnet.nl

voor de kust- als voor de binnenwateren. De problemen met waterkwaliteit vinden niet elk jaar op dezelfde locaties plaats.

3 GEBRUIK VAN ZWEMWATER IN NEDERLAND

Er zijn verschillende landelijke studies die de deelname van de Nederlandse bevolking aan verschillende recreatie-activiteiten belichten. Ook zwemmen (in natuurwater) komt hierbij aan de orde. In deze paragraaf zijn de belangrijkste cijfers hierover naast elkaar gezet.

3.1 Deelname aan zwemmen

Nederlanders zwemmen in binnen- en buitenzwembaden en in oppervlaktewater, tijdens dagtochten en vakanties. Ook buitenlanders die in ons land verblijven maken gebruik van het Nederlandse zwemwater.

Over de omvang van het zwemmen in natuurwater zijn geen precieze gegevens beschikbaar, onder andere omdat de activiteit in onderzoek vaak geen aparte categorie vormt. Niettemin zijn er wel bronnen die interessante informatie bevatten. Deze bronnen passeren hier de revue.

De commissie van de Gezondheidsraad die het advies 'Microbiële risico's van zwemmen in de natuur' opstelde, schat voor de activiteit zwemmen in natuurwater (zoet en zout water tezamen) in Nederland een totale frequentie van 1 tot 10 miljoen keer per jaar in Nederland (Gezondheidsraad, 2001).

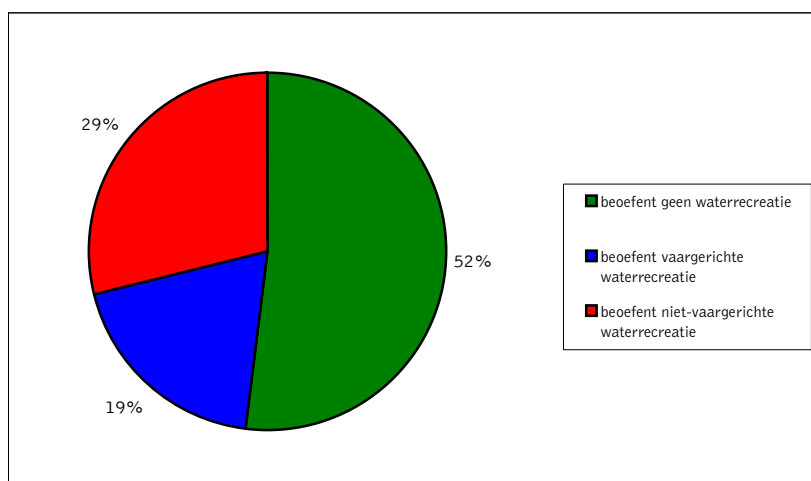
TRN onderzoek

Een telefonisch onderzoek onder 1.457 Nederlanders van 16 jaar en ouder naar watersport en waterrecreatie van Toerisme Recreatie Nederland, laat zien dat 48% waterrecreatieactiviteiten heeft beoefend in het voorgaande jaar tijdens dagtochten of vakanties (TRN, 2002). 19% heeft vaargerichte waterrecreatieactiviteiten ondernomen en 29% niet-vaargerichte waterrecreatieactiviteiten. Het gaat in het TRN-onderzoek zowel om deelname in Nederland als tijdens vakanties in het buitenland. 26% van de respondenten is in het voorgaande jaar wel eens gaan zwemmen in open natuurlijk water. Dit is ruim de helft van alle participanten aan waterrecreatie. Deze activiteit staat daarmee binnen de waterrecreatieactiviteiten op de tweede plaats na zonnen aan een natuurlijk water (32%). 46% van de zwemmers zwemt tijdens een dagtocht⁸, 21% tijdens een vakantie en 28% heeft in het voorgaande jaar tijdens beide wel eens gezwommen (TRN, 2002)⁹.

⁸ Recreatieactiviteit waarvoor men tenminste 2 uur van huis is en zonder dat er een overnachting elders plaatsvindt.

⁹ Nederlanders die zwemmen tijdens dagtochten (alleen dagtochten, of dagtochten en vakanties); $0,26 \times 74\% = 19\%$, Ned. die zwemmen tijdens vakanties (alleen vakanties of tijdens dagtochten/vakanties); $0,26 \times 0,49 = 13\%$

Figuur 3.1 Verdeling participatie aan waterrecreatieactiviteiten door Nederlanders (TRN, 2002)

SEO-enquête

De Stichting voor Economisch Onderzoek (SEO) ontwikkelde in 1995 in opdracht van Rijkswaterstaat het SEO-waterrecreatiemodel, waarmee vooral de vraagzijde in beeld wordt gebracht. Voor dit model is in 1995 een veldenquête uitgevoerd onder verschillende categorieën waterrecreanten om aanvullende gegevens te verzamelen. Eén van de categorieën was zonnen/zwemmen (in natuurwater). Op verschillende locaties zijn zonners/zwemmers ondervraagd. 57% ondernam de activiteit vanuit het woonadres, 43% vanuit een vakantieadres in Nederland. Uit de enquête volgen onder andere gegevens over de frequentie waarmee de zonners/zwemmers deze activiteit jaarlijks ondernemen (tabel 3.1). Voor meer dan de helft van hen geldt dat ze vaker dan 21 dagen per jaar zonnen/zwemmen en 21% doet het zelfs meer dan 42 dagen per jaar. Gemiddeld zwemmen zonners/zwemmers zo'n 25 keer per jaar (SEO, 1995).

Tabel 3.1 Percentage naar jaarlijkse frequentie van zwemmen/zonnen in natuurwater door zwemmers/zonners

Frequentie	Zonnen/zwemmen
< 7 dagen	10 %
8-21 dagen	38 %
22-42 dagen	31 %
>42 dagen	21 %

Bron: SEO (1995)

Voor de gegevens geldt dat het zwemmen in natuurwater niet per definitie op de daartoe door de provincies officieel aangewezen locaties plaatsvindt.

3.2 Deelname en waterkwaliteit

In een studie van het RIZA (Brouwer, 2003) is met een enquête onder 5.000 huishoudens (respons 31%) onder meer de beleving van de kwaliteit van zwemwater in beeld gebracht. Deze studie is expliciet gericht op de zwemmen in open water.

60% van de respondenten geeft aan wel eens in open water te zwemmen in Nederland. De belangrijkste redenen voor de mensen die dat niet doen, zijn;

- omdat het water te vies of onaantrekkelijk gevonden wordt (24%)
- omdat de respondent niet van zwemmen houdt (10%)
- omdat de respondent te oud is voor zwemmen in open water (7%).
- omdat de respondent alleen in zwembaden zwemt (7%)

Gevraagd naar zwemwaterlocaties die men bezoekt, noemt iets meer dan de helft allereerst een zoutwaterlocatie. Scheveningen en Zandvoort werden het meest genoemd. De respondenten zwemmen ongeveer acht dagen per jaar in dit open water (gemiddeld over de afgelopen vijf jaar). In 2002 werd tussen de zes en tien keer in open water gezwommen.

Het belang dat respondenten aan verschillende kenmerken van zwemwaterlocaties hechten staat weergegeven in tabel 3.2. Alle kenmerken worden door een grote meerderheid belangrijk tot zeer belangrijk gevonden.

Tabel 3.2 Belang van diverse kenmerken van zwemwaterlocaties

	Parkeer- gelegenheid (%)	Rust (%)	Helder water (%)	Schoon water (%)	Informatie over waterkwaliteit (%)
Zeer onbelangrijk	4	1	2	2	2
Onbelangrijk	10	8	4	0	6
Neutraal	18	24	16	2	19
Belangrijk	51	46	45	41	51
Zeer belangrijk	17	21	33	55	22
totaal	100	100	100	100	100

Bron: Brouwer, 2003 (RIZA)

De kwaliteit van zeewater en zoetwater wordt verschillend beleefd. De kwaliteit van zeewater wordt door meer mensen als goed ingeschat dan de kwaliteit van zoetwater. Zoetwater wordt door meer mensen als slecht beoordeeld dan zeewater. Een groot deel schat de kwaliteit van beide neutraal in. Een grote meerderheid (87%) vindt het (zeer) belangrijk om op de locaties zelf informatie te krijgen over de waterkwaliteit. Als er waarschuwborden zouden staan zou vrijwel iedereen het water niet ingaan. Circa 25% zou wel op de locatie blijven, een derde zou uitwijken naar een andere locatie en 10% zou een zwembad opzoeken (RIZA, 2003).

3.3 Dagtochten

In 2003 is het onderzoek 'dagrecreatie 2001/2002' verschenen in de vijfjaarlijks reeks van het dagrecreatieonderzoek van het CBS. Hierin komen dagtochten¹⁰ van Nederlanders aan bod. Zwemmen is geen aparte categorie in het onderzoek, maar valt in de rubriek 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.'. Zonnen en zwemmen gaan ook vaak samen; zonners zoeken vaak tussendoor de verkoeling van water, zwemmers blazen zo nu en dan uit op de oever.

In het onderzoeksjaar 2001/2002 hebben Nederlanders ruim 980 miljoen dagtochten ondernomen¹¹; dat is een absolute toename ten opzichte van de onderzoeksperiode 1995/1996. Ruim 58 miljoen van deze dagtochten vielen in de categorie 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.'; ook dit is een absolute toename. Het

¹⁰ Recreatieactiviteiten waarvoor men tenminste 2 uur van huis is en zonder dat er een overnachting elders plaatsvindt. Voor een volledig beeld van het recreatief gebruik dienen ook de ondernomen activiteiten van minder dan 2 uur en dagtochten vanaf het vakantie-adres meegeteld te worden.

¹¹ Vanuit Nederland en grotendeels (98%) in Nederland

aandeel van 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.' in het totaal aantal dagtochten is met zo'n 6% vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van. 1995/1996.

De categorie 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.' valt uiteen in;

- strand bij de zee
- strand bij meer of plas
- in openluchtbad
- niet aan het water
- in binnenbad

Een overzicht van de deelname aan deze activiteiten staat in tabel 3.3. In de tabel is te zien dat 'zonnen, zwemmen e.d.' voor meer dan 50% gebeurt in binnenbaden. Dit aandeel is ten opzichte van de vorige onderzoeksperiode afgenomen. Strand en zee nemen een tweede plaats in. Er zijn bijna 17 miljoen dagtochten ondernomen bij natuur-water (strand bij zee, of strand bij meer, plas e.d.) in 2001/2002. Dit is ruim 1,7% van alle dagtochten en 29% van de dagtochten in deze categorie. Voor beide aandelen is dat een toename ten opzichte van 1995/1996. Overigens zal niet bij al deze dagtochten naar natuur-water daadwerkelijk gezwommen worden. Echter, de aanwezigheid van water waar eventueel gezwommen kan worden, zal bij het overgrote deel van deze dagtochten naar verwachting wel een grote rol spelen, ook wanneer van deze mogelijkheid geen gebruik wordt gemaakt.

Tabel 3.3 Dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.' (1995/1996, 2001/2002)

Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	1995/1996			2001/2002		
	Aantal dagtochten (x1000)	% van dagtochten in de cat.	% van alle dagtochten	Aantal dagtochten (x1000)	% van dagtochten in de cat.	% van alle dagtochten
<i>Zonnen e.d. totaal</i>	53.213	100	5,7	58.049	100	5,9
<i>Buiten</i>						
- Strand bij de zee	8.604	16,2	0,9	10.597	18,3	1,1
- Strand bij meer, plas e.d.	4.877	9,2	0,5	6.202	10,7	0,6
- In openluchtzwembad	5.756	10,8	0,6	6.868	11,8	0,7
- Niet aan het water	4.459	8,4	0,5	4.780	8,2	0,5
<i>Binnen</i>						
- in binnenbad	29.517	55,5	3,2	29.476	50,8	3,0

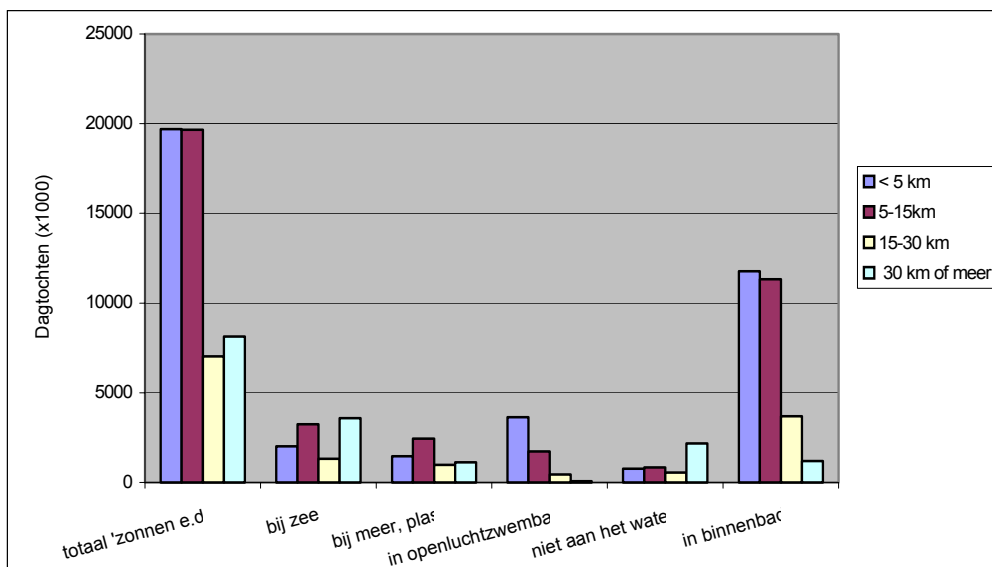
N.B het betreft hier dagtochten van 2 uur of langer, exclusief dagtochten vanaf een vakantie-adres (totaal dagtochten vanaf vakantieadres is ca. 2% van alle dagtochten).

Bron; CBS 2003

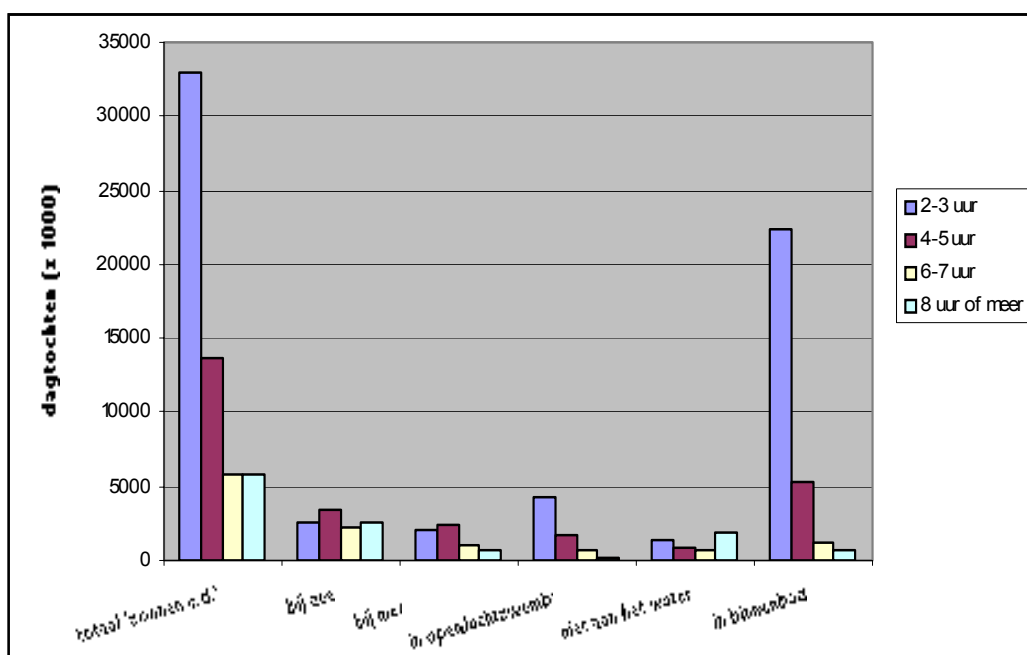
Enkele kenmerken van de dagtochten en deelnemers

Het 'zonnen, zwemmen, picknicken en dagkamperen e.d.' bij zee of meer en plas gebeurt met name in de zomer; respectievelijk 76% en 88%. Voor de totale categorie geldt dat minder uitgesproken. Vooral zon- en feestdagen zijn populair.

De meeste dagtochten in de categorie 'zonnen e.d.' vinden plaats op minder dan 15 km van de woonplaats (zie figuur 3.2). Met name voor de binnenbaden geldt zeer duidelijk dat de groepen minder dan 5 km en 5-15 km overheersen. Voor de openluchtzwembaden geldt dat het accent ligt op de kortste afstand (minder dan 5 km). Voor de subgroep 'op strand, bij zee' geldt echter dat er ook vaak afstanden van meer dan 30 km worden afgelegd.

Figuur 3.2 Afgelegde afstanden vanaf de woonplaats bij dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken en dagkamperen e.d.' 2001/2002 (CBS, 2003)

Figuur 3.3 Duur van de dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken en dagkamperen e.d.' 2001/2002 (CBS, 2003)

De meeste dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken en dagkamperen e.d.' duren maximaal 3 uur (figuur 3.3). Voor de subgroepen 'op strand, bij zee' en 'op strand bij meer en plas' zijn de dagtochten vaker 4 tot 5 uur lang. Voor de subgroep 'op strand, bij zee' zijn ook de nog langduriger dagtochten substantieel in aandeel.

Een meerderheid (61%) van de dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken en dagkamperen e.d.' wordt buiten de eigen woonplaats ondernomen, 38% binnen de

eigen woonplaats en 1% in het buitenland. Bij de subgroepen 'bij zee' en 'bij meer, plas e.d.' is het aandeel buiten de eigen woonplaats groter (80% respectievelijk 75%).

Tabel 3.4 geeft een beeld van de provincies als bestemming voor zon- en zwemdagtochten. Voor de subgroep 'bij zee' is Zuid-Holland de belangrijkste bestemming. Voor de categorie 'bij meer, plas e.d.' zijn Noord-Brabant, Noord- en Zuid-Holland en Gelderland de meest bezochte bestemmingen (NRIT, 2003).

Tabel 3.4 Dagtochten naar bestemmingsprovincie 2001/2002 (in %)

	gr	fr	dr	ov	fl	Ge	ut	nh	zh	ze	nb	Li
Zonnen e.d. totaal	4	4	3	7	1	10	7	19	24	5	12	5
Strand bij zee	2	1						31	51	15		
Strand bij meer, plas e.d.	5	4	2	6	4	14	8	14	16	3	21	3

Bron: NRIT, 2003

Bij dagtochten aan 'zonnen, zwemmen, picknicken en dagkamperen e.d.' zijn de leeftijdscategorieën 0-14 en 25-44 en huishoudens met kinderen oververtegenwoordigd (CBS, 2003).

TRN-enquête versus CBS-dagrecreatie

In de studie 'Wat drijft de recreant' (TRN, 2002) is op basis van enquêteresultaten berekend hoeveel zwemdagtochten in natuurlijk water in 2001/2002 zijn gehouden door Nederlanders (ouder dan 16). Van de 26% die zwemt in natuurlijk water, zwemt circa 75% tijdens een dagtocht. Dat is 19% van de bevolking. De gemiddelde frequentie per jaar is 6,8. Het aantal dagtochten waarbij door Nederlanders wordt gezwommen in natuurwater komt dan uit op ruim 16,5 miljoen. Voor zonnen komt TRN uit op ca 23,5 miljoen dagtochten.

Zoals eerder geconstateerd was het aantal dagtochten in de categorie 'zonnen, zwemmen, dagkamperen, picknicken e.d. aan strand, bij meer of plas' van het CBS-dagrecreatie-onderzoek in 2001/2002 bijna 17 miljoen. TRN berekent dus duidelijk meer van dit type dagtochten dan het CBS. TRN geeft als mogelijke verklaring voor dit verschil de manier van gegevensverzameling: TRN heeft mensen op één tijdstip ondervraagd, bij het CBS gebeurt dit elke maand. Of dit het grote verschil in zijn geheel kan verklaren is echter de vraag. Een andere mogelijke verklaring is dat de 16,5 miljoen en 23,5 miljoen dagtochten van TRN wat betreft zonnen en zwemmen niet zonder meer bij elkaar moeten worden opgeteld, omdat het veelal om gemengde dagtochten gaat, waarbij beide activiteiten hebben plaatsgevonden. Ook deze constatering verklaart slechts een deel van het verschil. Volgens het TRN-onderzoek is sprake van tenminste 23,5 miljoen zon/zwemdagtochten, nog steeds ruim meer dan de 17 miljoen van het CBS.

3.4 Vakanties

Vakanties door Nederlanders

Binnen het Continu Vakantie Onderzoek (CVO) wordt geregistreerd welke activiteiten toeristen hebben ondernomen tijdens hun vakantie. Populair zijn dan uit eten gaan, wandelen en tochtjes met de auto maken. De participatie aan zwemmen is ook hoog. Daarbij is niet bekend in welke mate dat zwemmen gebeurt in natuurlijk zwemwater en in welke mate dit in zwembaden gebeurt. Zwemmen doen Nederlanders zowel

tijdens binnenlandse vakanties als tijdens buitenlandse vakanties. Van de toeristen die in 2002 in eigen land op vakantie waren, zwom 41% één of meerdere keren tijdens deze vakantie. Vooral tijdens lange vakanties (vanaf 5 dagen) is de participatie hoog. Ruim tweederde van de participanten geeft aan de activiteit 'vaak' te hebben ondernomen (NRIT, 2003). In 2001 werd bij bijna 6 miljoen vakanties (binnen- en buitenlandse vakanties tezamen) de activiteit zwemmen uitgeoefend. Dit komt neer op ongeveer eenderde van het totaal aantal vakanties (ruim 17,5 miljoen in 2001)¹².

Het CVO hanteert 16 toeristengebieden. Bij de lange vakanties van Nederlanders in Nederland zijn de Noordzeepadplaatsen de meest bezochte bestemming in 2001 met ruim 1,2 miljoen (15% van de lange vakanties). Te verwachten valt dat zwemmen en zonnen bij deze vakanties zeker een grote rol spelen. Andere waterrijke gebieden zoals de IJsselmeerkust en het Deltagebied, staan op afstand van de top 3, die behalve uit de Noordzeepadplaatsen bestaat uit de noordelijke zandgronden en de Veluwe (zie ook Bijlage 4). Ook voor korte vakanties is de kust het meest in trek: 1,4 miljoen vakanties; 14% van het totaal. De Noordzeepadplaatsen kennen 15 miljoen overnachtingen tijdens binnenlandse vakanties in 2001 (CBS, 2002).

Een aantal toeristengebieden betreft waterrijke regio's. Dit betekent echter niet dat een vakantie in zo'n regio ook daadwerkelijk bij het water wordt doorgebracht en dat er wordt gezwommen. Evengoed geldt dat in minder waterrijke regio's doorgaans wel verschillende belangrijke natuurwateren voor zwemmen zijn. Zo blijkt bijvoorbeeld dat op de Waddeneilanden, in de Noordzeepadplaatsen en in het Deltagebied strandbezoek wel een veelbeoefende bezigheid is, maar dat dit in aanzienlijk mindere mate geldt voor zwemmen. Ook in andere waterrijke toeristengebieden legt het zwemmen het qua participatie ten minste af tegen tochtjes maken met de auto en wandelen (NRIT, 2003). Een overzicht van de participatie aan diverse activiteiten in alle toeristengebieden in 2002 is weergegeven in Bijlage 4.

Tabel 3.5 Participatie aan zwemmen tijdens de vakantie, uitgesplitst naar toeristengebied, 2002 (in %)

	Waddeneilanden	Noordzeepadplaatsen	IJsselmeerkust	Deltagebied	Meren in Gr., Fr. En NW-Overijssel	Hollands-Utrechtse meren	Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	Veluwe en Veluwerand	Gelders Rivierengebied	Achterhoek	Twente, Salland en Vechtstreek	Gr., Fr. En Drentse zandgronden	West- en Midden-Brabant	O-Brabant, N- en M-Limburg, R. van	Zuid-Limburg	4 grote steden	Overig nederland	Totaal
Bezoek aan:																		
Strand	91	77	14	58	7	7	2	4	6	4	2	1	1	1	0	23	26	21
Activiteiten																		
Zwemmen	34	43	35	41	23	32	25	47	21	33	38	41	54	62	26	11	26	41

Bron; NRIT, 2003

Tabel 3.5 geeft voor de verschillende toeristengebieden de participatie weer aan strandbezoek en zwemmen. Zwemmen is vooral populair in 'Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en het Rijk van Nijmegen' en in 'West- en Midden-Brabant'. Meer dan 50% van de verblijfsrecreanten in deze regio's neemt tijdens de vakantie minstens één

¹² In 2002: 18,7 miljoen binnenlandse vakanties (CBS/TRN, 2003)

maal deel aan deze activiteit. Het zwemmen staat wat betreft de participatiegraad in de top 3 van activiteiten in deze regio's. Onder de bezoekers van de vier grote steden is de participatiegraad duidelijk het laagst.

Vakanties door buitenlanders

In 2002 vonden 26,4 miljoen overnachtingen van buitenlandse gasten plaats in Nederland, tijdens 9,8 miljoen vakanties. De vier grote steden (33% van de overnachtingen, 8,7 miljoen in totaal) en de Noordzeebadplaatsen (20%- 5,3 miljoen) hadden het grootste aantal overnachtingen in 2002. Ook waterrijke gebieden als de Waddeneilanden, de IJsselmeerkust en het Deltagebied spelen een relatief belangrijke rol bij de buitenlandse overnachtingen in Nederland (CBS/TRN, 2003). Er zijn geen gegevens bekend over de mate waarin buitenlanders tijdens hun vakantie in Nederland (in natuurwater) zwemmen.

Dagtochten en vakanties gemodelleerd

Het SEO-waterrecreatiemodel gebruikt zowel data van het CBS als het CVO, waarmee dus zowel dagtochten vanaf de woonplaats als activiteiten vanaf het vakantieadres worden meegeteld. Ook inkomend toerisme is opgenomen. Het model kan gebruikt worden om ramingen te maken van of voorspellingen te doen over totale aantallen ondernomen waterrecreatieactiviteiten, zoals zwem- en zonactiviteiten, door Nederlanders enerzijds en door buitenlanders in Nederland anderzijds (SEO, 1995, 2003). Voor de toekomstige ontwikkelingen worden scenario's gebruikt die informatie bevatten over sociaal-demografische en economische ontwikkelingen. Ook kenmerken van de waterrecreatiegebieden zijn in het model te beïnvloeden. De verwachting op basis van het model is dat de recreatieve activiteit zonnen/zwemmen in Nederland zich in het begin van de 21ste eeuw zal stabiliseren rond de 35 miljoen dagtochten vanaf woonplaats en vakantieadres per jaar. Voor 1995 komt het model uit op zo'n 32 miljoen (SEO, 1995).

Bezoekersaantallen van zwemwaterlocaties

Van de ruim 600 zwemwaterlocaties in Nederland bestaat geen compleet overzicht van het aantal bezoekers. We kunnen voor deze studie dus geen inzicht krijgen anders dan aan de hand van de bovenstaande cijfers.

Duidelijk is dat het gebruik per locatie wel sterk zal verschillen. In een studie van het RIZA (Bronda, 2003) is voor circa 20 locaties het bezoekersaantal voor topdagen in beeld gebracht. Deze aantallen zijn - om een indicatie te geven - in tabel 3.6 weergegeven. Uit het onderzoek blijkt dat sommige locaties slechts extensief bezocht (kunnen) worden.

Het aantal bezoekers per jaar aan een zwemwaterlocatie zal ook sterk afhankelijk zijn van weersomstandigheden.

Tabel 3.6 Bezoekersaantallen van een aantal zwemlocaties

Locatie	Bezoekersaantal (max. per dag)	Locatie	Bezoekersaantal (max. per dag)
Bath Westerschelde	30	Strand Horst-Zuid	500
Binnenschelde (nabij Kijk in de Pot)	2000	De oude Pol	100
Katwijk Noord Badstrand	1000	Slobbeland Volendam	200
Speelsloot de Hoge Dijk	750	Strand Westhaven Urk	400
Speelvijver Gaasperplas Noord	150	Wervershoof	25
Vinkeveense plassen, eiland 3	40	Zuiderhaven, Den Oever	25
Loosdrechtse plassen, eiland Markus Pos	40	De Mosterdpot, Camping Badstrand	250
Sloterplas, westoever	2000	Hellevoetsluis, Hellecat	1000

		Badstrand	
Bleiswijkse zoom	25	Recreatiecentrum D'olde landschap	100
Zuidwest Strand Geestplas	2000	De Vleyen, Ameland	50
Strandbad Edam	300		

Bron; Bronda, 2003 (RIZA)

3.5 Raming van de omvang van het gebruik

In de voorgaande paragrafen staan op grond van verschillende bronnen gegevens over het aantal gebruikers van zwemwateren. Deze gegevens zijn bijeen gebracht in de tabellen 3.7 en 3.8.

Tabel 3.7 Gegevens over het gebruik van zwemwater tijdens

Bron	Participatieg raad	Frequentie (deeln. door zwemmers)	Aantal zwem- dagtochten in/bij natuurwater	Bijzonderheden
Gezondheids- raad (2001)	Onbekend	Onbekend	1 à 10 miljoen per jaar	Zwemmen in natuurwater in Ned., tijdens vakanties en dagtochten (waarschijnlijk ¹³ door Ned. en buitenlanders)
CBS (2003)	Onbekend	Onbekend	17 miljoen per jaar	'Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.' in/bij natuurwater in Ned., door Ned. tijdens dagtochten ¹⁴
TRN (2002)	19% ¹⁵	6,8 x p.p.p.j.	16,5 miljoen per jaar 23,5 à 40 miljoen per jaar	Zwemmen in natuurwater in binnen- en buitenland, door Ned., tijdens dagtochten ¹⁶ Zonnen en zwemmen in natuurwater in binnen- en buitenland, door Ned., tijdens dagtochten ¹⁷
RIZA (2002)	60% ¹⁸	6-10 x p.p.p.j.	Onbekend	Zwemmen in natuurwater in Ned., door Ned., tijdens vakanties en dagtochten
SEO-enquête (1995)	Onbekend	Ca. 25 x p.p.p.j.	Onbekend	Zonnen en zwemmen in Ned. en buitenland (?) ¹⁹ , door Ned. en buitenlanders, in natuurwater, tijdens vakanties en dagtochten
SEO- waterrecreatie model (1995)	Onbekend	Onbekend	ca 32 miljoen per jaar	Zonnen en zwemmen in Ned., door Ned. en buitenlanders in natuurwater, tijdens dagtochten en vakanties.

Tabel 3.7 laat zien dat de onderzoeksresultaten op een aantal punten sterk van elkaar verschillen. Het is onduidelijk in hoeverre de uitkomsten elkaar daadwerkelijk tegen

¹³ Uit het rapport wordt niet volkomen duidelijk of buitenlanders zijn inbegrepen in het genoemde cijfer. De indruk bestaat dat dit wel het geval is.

¹⁴ In beginsel betreft dit zowel dagtochten binnen Nederland als naar het buitenland. Het aantal dagtochten naar het buitenland is naar verwachting zeer beperkt.

¹⁵ Een kwart van de Nederlanders zwom in 2001.. Driekwart van deze groep zwom tijdens een dagtocht (alleen dagtocht of tijdens dagtochten én vakanties): $0,26 \times 0,74 = \text{ca. } 19\%$

¹⁶ Zie noot 8

¹⁷ Zie noot 8

¹⁸ Anders dan bij het TRN-onderzoek geldt hier niet dat al deze participanten per definitie ook daadwerkelijk in het voorliggende jaar zwommen. Het gaat om mensen die aangeven 'wel eens' in natuurwater te zwemmen. Om deze reden is het niet mogelijk om een jaarlijks aantal dagtochten te berekenen op basis van de RIZA-cijfers.

¹⁹ Uit het rapport wordt niet volkomen duidelijk of zwemmen in natuurwater in het buitenland is inbegrepen in de genoemde cijfers. De indruk bestaat dat dit wel het geval is.

spreken en in hoeverre de verschillen veroorzaakt worden doordat het onderwerp van onderzoek verschilt. Want de diversiteit in wat is onderzocht, is groot: alleen zwemmen of ook zonnen, picknicken e.d., inclusief en exclusief vakanties, alleen Nederlanders of ook buitenlanders.

In tabel 3.8 staan cijfers over vakantiegangers in Nederland. Op basis van de cijfers die bekend zijn is een raming gemaakt voor het aantal zwemdagtochten in natuurwater door vakantiegangers. Er is hierbij een splitsing gemaakt tussen vakanties van Nederlanders en van buitenlanders. De tabel behoeft enige toelichting.

Vakanties van Nederlanders

Uit onderzoek van TRN (2002) blijkt dat voor de vakanties van Nederlanders in binnen- en buitenland het deelnamepercentage aan zwemmen in natuurwater circa 13% bedraagt: ongeveer een kwart van de Nederlanders zwemt wel eens in natuurwater, de helft daarvan doet dit tijdens vakanties (of tijdens dagtochten en vakanties). In deze studie wordt aangenomen dat het deelnamepercentage aan zwemmen in natuurwater voor vakanties in eigen land met dit percentage overeen komt. Het deelnamepercentage is dus fors lager dan de in de tabel 3.8 genoemde 41%, die geldt voor het totaal van natuurwater en zwembaden. Over het aantal malen dat toeristen tijdens hun vakantie zwemmen zijn geen gegevens bekend. Er wordt daarom met scenario's gewerkt. In de maximumvariant zullen zij die tijdens hun vakantie zwemmen (de eerder genoemde 13%), deze activiteit op vier van de vakantiedagen beoefenen. In een minimumvariant die in dit onderzoek wordt gehanteerd gaan zij op één van de dagen zwemmen.²⁰ Met de CBS-cijfers over het aantal vakanties en de gemiddelde vakantieduur kan zo per scenario het aantal zwemdagtochten worden bepaald.

Vakanties van buitenlanders

Ook voor buitenlanders die in Nederland op vakantie zijn wordt het deelnamepercentage aan zwemmen in natuurwater op 13% gesteld. Weliswaar gaat een fors deel van de buitenlanders naar de grote steden, waar zij veelal niet in natuurwater zullen zwemmen, maar binnen de overige bestemmingen zijn waterrijke gebieden (en met name de kust) oververtegenwoordigd.

Tabel 3.8 Zwemdagtochten tijdens vakanties in Nederland

Bron	Rubriek	Participatie- graad aan zwemmen	Participatie- graad aan zwemmen in natuurwater (raming)	Aantal vakan- ties	Gem. verblijfs- duur	Gem. aantal zwemdagen per participant (scenario's)	Berekend aantal zwem- dagtochten in natuurwater per scenario
CBS/NRIT (2003) en TRN (2002)	Vakanties van Ned. in eigen land	41%	13%	18,7 mln	6,8 dagen	4	9,7 mln
						3	7,3 mln
						2	4,9 mln
						1	2,4 mln
CBS/NRIT (2003) en TRN (2002)	Vakanties van buitenlanders in Ned.	?	13%	9,8 mln	2,7 dagen	2	2,3 mln
						1	1,1 mln

Gevoeligheid

Tabel 3.8 laat zien dat het aantal malen dat vakantiegangers tijdens hun vakantie

²⁰ Theoretisch is een hoger gemiddeld aantal zwemdagen mogelijk. De gemiddelde verblijfsduur is immers 6,8. Het lijkt echter niet waarschijnlijk dat de zwemmers onder de vakantiegangers gemiddeld tijdens (veel) meer dan de helft van hun vakantiedagen in natuurwater zwemmen.

gaan zwemmen grote invloed heeft op het totaal aantal zwemdagtochten door vakantiegangers. In de hier benoemde maximumvariant komen de Nederlandse en buitenlandse vakantiegangers in Nederland samen tot 12 miljoen zwemdagtochten in natuurwater. In de minimumvariant bedraagt het aantal zwemtochten vanaf een vakantieadres 3,5 miljoen. De inschatting van de Stichting Recreatie is dat het werkelijke gemiddelde aantal zwemdagen van de Nederlanders die in eigen land op vakantie zijn 2 à 3 zal bedragen. Voor buitenlanders in Nederland acht de Stichting Recreatie een gemiddelde van 1 à 2 het meest waarschijnlijk. Het aantal zwemdagtochten vanaf een vakantieadres bedraagt dan tussen de 5 en 10 miljoen per jaar.

Totaal

Het is niet mogelijk om op basis van de in deze studie bijeengebrachte bronnen een definitief cijfer te geven over het aantal zwemdagtochten (vanaf woon- en vakantieadressen in Nederland). Daarvoor zijn de gehanteerde definities en (mede daardoor) de gevonden waarden te divers. Wel is sprake van een goede indicatie.

Wanneer sec de activiteit zwemmen centraal staat (onderzoekscategorie), dan kan een totaal worden verkregen door het cijfer van TRN (16,5 miljoen dagtochten) op te tellen bij de berekende cijfers voor zwemdagtochten van vakantiegangers (5 à 10 miljoen).

Het totaal aantal 'pure' zwemdagtochten bedraagt dan 21,5 à 26,5 miljoen per jaar.

Een totaalcijfer voor zon- en zwemdagtochten in Nederland, vanuit de eigen woning en vanaf een vakantie-adres wordt gegeven door het SEO-waterrecreatiemodel: ca 32 miljoen zwemdagtochten in een jaar.

Aanvullende opmerkingen

De cijfers die in deze paragraaf zijn genoemd gaan over zwemmen in natuurwater. Dit betekent niet per definitie dat op officiële zwemlocaties wordt gezwommen.

Verder is het belangrijk dat er naast de gerealiseerde vraag ook nog een potentiële vraag kan zijn die niet in zwemdagtochten wordt omgezet. Zo zullen mensen soms wel willen zwemmen in natuurwater maar is er geen geschikte locatie in de nabijheid.

Tot slot geldt dat het bij cijfers over dagtochten van het CBS, het NRIT en TRN gaat om dagtochten van langer dan 2 uur. Even een korte duik nemen na werktijd is hierbij dus niet inbegrepen.

3.6 Brits onderzoek

Een uitgebreide studie in Engeland en Wales naar gebruik van stranden en de relatie met waterkwaliteit, laat zien dat 92% van de respondenten in de voorgaande vijf jaar een Brits strand bezocht. Door de eigen bevolking is in 2001 gemiddeld 5,7 keer per persoon een Brits strand bezocht. Dit geeft zo'n 300 miljoen bezoeken in totaal voor 2001. Opvallend is dat strandbezoek zeker niet per definitie betekent dat mensen gaan zwemmen; meer dan de helft van de respondenten en hun families zwemt niet. De meerderheid vindt schoon water zeer belangrijk. Schoon strand, water dat vrij lijkt van afval en schuim en een mooie omgeving worden als belangrijkste kenmerken aangewezen. Ruim driekwart van de respondenten zegt nog steeds het strand te zullen bezoeken bij waarschuwingen voor lage waterkwaliteit. Goede informatie over de zwemwaterkwaliteit wordt gewaardeerd (Mourato et al, 2003).

3.7 Samenvatting

- Nederlanders zwemmen veel in zwembaden, maar ook in oppervlaktewater. Zwemmen in natuurwater vindt plaats op plekken die geregistreerd staan als officieel zwemwater en daarbuiten.
- Circa een kwart van de Nederlanders zwemt in natuurwater tijdens dagtochten en/of vakanties (in een voorafgaand jaar). 19% van de Nederlanders heeft minstens één keer een dagtocht gemaakt om te gaan zwemmen, 13% heeft tijdens vakanties gezwommen.
- Het totaal aantal 'pure' zwemdagtochten in Nederland, vanuit huis en vanaf een vakantieadres tezamen bedraagt naar verwachting 21,5 à 26,5 miljoen per jaar.
- Een totaalcijfer voor zon- en zwemdagtochten in Nederland, vanuit de eigen woning en vanaf een vakantieadres tezamen, bedraagt naar verwachting circa 32 miljoen per jaar.
- Noord- en Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Gelderland worden het meest bezocht voor het zonnen, zwemmen e.d. aan/in natuurwater.
- De meeste dagtochten naar natuurlijk zwemwater vinden plaats binnen 15 km van de woonplaats. Voor de subgroep 'aan strand, bij zee' zijn er ook heel wat dagtochten waarvoor meer dan 30 km is afgelegd. Het betreft vaak vrij lange dagtochten.
- De Noordzeepadplaatsen nemen voor zowel korte als lange vakanties van Nederlanders de belangrijkste plaats in. De aanwezigheid van strand (zonnen) en zee (zwemmen) zal hier zeker een grote rol bij spelen. Toch blijkt de participatiegraad voor zwemmen vooral groot onder vakantiegangers in 'Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en het Rijk van Nijmegen' en in 'West- en Midden-Brabant'.
- Schoon water is voor (potentiële) zwemmers (zeer) belangrijk. Een grote meerderheid vindt het (zeer) belangrijk om op zwemlocaties informatie te krijgen over de waterkwaliteit. Als er waarschuwborden zouden staan, denkt vrijwel iedereen het water niet meer in te zullen gaan. Circa 25% zou wel op de locatie blijven, een derde zou uitwijken naar een andere locatie en 10% zou een zwembad opzoeken.

4 ZWEMWATER EN ECONOMIE

Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan economische aspecten gerelateerd aan het gebruik van zwemwater. Bij economische aspecten gaat het om commerciële bedrijvigheid op locaties, bestedingen door bezoekers, beheerskosten, investeringen in gebieden e.d. Vanwege de beschikbaarheid van gegevens komt vooral de factor bestedingen kwantitatief aan bod.

4.1 Zwemmen en dagrecreatieve bestedingen

De economische betekenis van zwemwater hangt ten dele af van de dagrecreatieve bestedingen door dagrecreanten en verblijfsrecreanten. De meest directe betekenis in dit verband hebben de bestedingen op de zwemplek zelf, zoals consumptieve bestedingen. Bezoekers van buiten (regio, Nederland, buitenland) kunnen tijdens hun bezoek ook geld besteden bij voorzieningen in de buurt. Ook vervoers- en verblijfskosten spelen een rol. Voor zwemmen zijn slechts in beperkte mate materialen nodig.

Het CBS-dagrecreatieonderzoek besteedt aandacht aan bestedingen. De bestedingen aan dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen, e.d.' bedroegen in het tijdvak 2001/2002 340 miljoen euro. Het grootste deel is gekoppeld aan het zwemmen in binnenbaden. Voor deze activiteit gelden ook de meeste dagtochten. Ruim 90 miljoen euro is besteed aan dagtochten in de categorie 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen, e.d.' naar het strand. Het aandeel van deze subcategorie is daarmee hoger dan het aandeel dat de subcategorie inneemt bij de hoeveelheid dagtochten. Voor locaties aan meren en plassen geldt een lagere totaalbesteding (bijna 30 miljoen euro). De bestedingen aan zonnen/zwemmen in en nabij buitenwateren steeg fors ten opzichte van 1995/1996. Voor 'strand bij zee' was de toename 80%, voor 'strand bij meer, plas, e.d.' was dit 125%. Gemiddeld stegen de uitgaven aan dagtochten ten opzichte van 1995/'96 met 63%.

Tabel 4.1 Uitgaven aan dagtochten (x miljoen euro)

	1995/'96	1995/'96	2001/'02	2001/'02
Zon., zwem., pickn., dagkamperen totaal	208	100%	340	100%
- <i>Strand bij de zee</i>	50	24%	91	27%
- <i>Strand bij meer, plas e.d.</i>	13	6%	29	9%
- In openluchtzwembad	14	7%	24	7%
- Niet aan het water	24	12%	33	10%
- Zwemmen in binnenbad	107	51%	163	48%

Bron; CBS, 2003

Tabel 4.2 laat zien dat 'consumptiekosten' de belangrijkste kostenpost is bij dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen' aan strand bij zee of aan strand bij meer, plas. Vooral aan strand geldt dit heel sterk. Reiskosten, maar vooral entreekosten e.d. spelen een veel bescheidener rol. De bestedingen aan bijvoorbeeld duurzame goederen en souvenirs bleven overigens buiten beschouwing in het CBS-onderzoek. Vooral wat betreft dagtochten aan het strand, waar vaak een intensieve bedrijvigheid te vinden is (zie de grote Nederlandse badplaatsen), zal dit type uitgaven aanzienlijk zijn.

Tabel 4.2 Totaal uitgaven aan verschillende kostenposten bij dagtochten 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen' aan strand bij zee, aan strand bij meer, plas (2001/2002)*

	Strand bij de zee	Strand bij de zee	Strand bij meer, plas e.d.	Strand bij meer, plas e.d.
Kostenpost	Uitgaven (x 1 miljoen euro)	Aandeel (%) van uitgaven	Uitgaven (x 1 miljoen euro)	Aandeel (%) van uitgaven
Totale entree- en deelnamekosten (mln euro)	3	3%	5	17%
Totale consumptiekosten (mln euro)	65	71%	16	55%
Totale reiskosten (mln euro)	23	25%	8	28%

* Buiten beschouwing blijven uitgaven aan souvenirs, foto/film materiaal en aanschaf duurzame goederen

Bron: CBS, 2003

De totaaluitgaven voor de hele categorie 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.' is € 5,87 per persoon per dagtocht in 2001/2002. Aan zee is dit ruim € 8,50 per persoon per dagtocht, bij meer en plas minder dan 5 euro (zie tabel 4.3)

Tabel 4.3 Uitgaven per persoon per dagtocht 'zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen' aan strand bij zee, aan strand bij meer, plas (2001/2002)*

	Strand bij de zee	Strand bij meer/plas
Entree- en deelnamekosten p. p. p. dagt. (euro)	0,29	0,75
Consumptiekosten per persoon per dagt. (euro)	6,14	2,61
Reiskosten per persoon per dagtocht (euro)	2,18	1,31
<i>Totaal uitgaven per persoon per dagtocht (euro)</i>	<i>8,61</i>	<i>4,67</i>

* Buiten beschouwing blijven uitgaven aan souvenirs, foto/film materiaal en aanschaf duurzame goederen

Bron: CBS, 2003

Onderzoek TRN en SEO

In het onderzoek 'Wat drijft de recreant' (2002) is ook gevraagd naar de bestedingen tijdens de verschillende waterrecreatiedagtochten. Tijdens dagtochten waarbij wordt gezwommen besteden Nederlanders per persoon gemiddeld € 5,90, zo geeft het TRN-onderzoek aan. Dit bedrag is gelijk aan het bedrag dat CBS noemt voor de gehele categorie 'zonnen, zwemmen, etc.'. Op basis van de resultaten van de TRN-studie kunnen de totale bestedingen aan pure zwemdagtochten in Nederland worden bepaald op 97 miljoen euro (16,5 miljoen dagtochten x € 5,90).

Bestedingen van waterrecreanten zijn onderzocht in de SEO-enquête in 1994 (SEO, 1995). Er zijn twee soorten kosten van toepassing; vaste kosten en variabele kosten. De vaste kosten veranderen niet of nauwelijks met het aantal dagtochten dat de recreant onderneemt. De bestedingen/kosten kunnen toebedeeld worden aan verschillende sectoren van de economie. Er is gekeken naar verschillende activiteiten. De variabele kosten voor de activiteit zonnen/zwemmen kwamen neer op circa 7 euro. Aan de detailhandel (vaste kosten voor benodigdheden) was dat 18 euro (zie tabel 4.4). Dergelijke benodigdheden worden veelal slechts eens in de zoveel tijd aangeschaft en dienen vaak ook voor het zwemmen in binnenwater.

Tabel 4.4 Kosten/bestedingen per bestedingscategorie voor de activiteit zonnen/zwemmen (Nederlanders) (1994)

Sector	Seo-enquête	Kosten/bestedingen (in euro's- van 1994)
<i>Vaste kosten</i>		
Detailhandel	Benodigdheden*	18 (per jaar)
<i>Variabele kosten</i>		
Detailhandel	Boodschappen	2,18 (per dagtocht)
Horeca	Horecafaciliteiten	3,49 (per dagtocht)
Vervoer	Vervoer/parkeerkosten	1,13 (per dagtocht)
Overig	Toegangskosten	0,18 (per dagtocht)
Totaal		6,98 (per dagtocht)

* gehanteerd is een afschrijvingstermijn van 2 jaar

Bron; SEO, 1995, 2003

Gezien de toename van de uitgaven in de periode 1995- 2002 volgens het CBS, zullen de bedragen uit het SEO-onderzoek inmiddels waarschijnlijk ook tientallen procenten hoger liggen dan de hier genoemde bedragen. Het SEO komt daarmee aanzienlijk hoger uit dan CBS en TRN.

4.2 Zwemmen en bestedingen tijdens vakanties

Continu Vakantie Onderzoek

De volgende tabel (4.5) toont bestedingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties, voortkomend uit het CVO-onderzoek.

Tabel 4.5 Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie in Nederland, naar toeristengebied (2001)

	Lange vakanties			Korte vakanties		
	Totaal (euro)	Vakantie-duur (dgn)	Uitgaven pppd (euro)	Totaal (euro)	Vakantie-duur (dgn)	Uitgaven pppd (euro)
Waddeneilanden	313	10,9	29			
Noordzeebadplaatsen	218	11,1	20	66	3,1	21
Watersportgebieden	169	11,6	15	41	3,0	14
Veluwe en Veluwerand	203	10,2	20	69	3,2	22
Twente, Salland en Vechtstreek	169	10,5	16	83	3,1	27
Groningse en Friese en Drentse zandgronden	181	11,0	16	62	3,2	19
West- en Midden-Brabant	199	11,4	17	49	3,0	16
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	211	9,1	23	82	3,1	26
Zuid-Limburg	234	9,0	26	125	3,3	38
Overig Nederland	173	12,4	14	82	3,1	26

Bron: CBS, 2002 (CVO)

Gemiddeld wordt tijdens de binnenlandse vakanties van Nederlanders 28 euro per dag uitgegeven in 2002 (33 euro tijdens korte vakanties en 24 euro per dag tijdens lange vakanties). Per vakantie wordt gemiddeld 155 euro uitgegeven. Gekeken naar de toeristengebieden verschillen de uitgavenpatronen. Voor de Waddeneilanden geldt de

hoogste uitgave per persoon per dag en per persoon per vakantie (lange vakanties); 29 euro. Voor de Noordzeepadplaatsen is dat 20 euro.

Buitenlandse verblijfstoeristen (vakantie en overige niet-zakelijke toeristen) besteden per bezoek gemiddeld 240 euro per persoon (TRN, 2003)

Onderzoek TRN en SEO

Uit het eerder genoemde onderzoek van TRN (2002) blijkt dat de uitgaven per persoon per dag aan een dagje zwemmen in natuurlijk water tijdens vakanties € 5,60 bedragen.

Uit het SEO-onderzoek (1995) bleek dat voor de buitenlandse recreanten het bestedingsniveau voor de verschillende variabele kosten zo'n 40% hoger lag. Uitgaande van € 5,60 per persoon per dag voor Nederlanders (TRN), komt dit neer op € 7,85 per persoon per dag.

Berekening

In het vorige hoofdstuk berekenden we dat het aantal zwemdagtochten naar buitenwater vanaf een vakantieadres door Nederlanders 2,4 à 9,7 miljoen bedraagt. De bestedingen die hiermee samenhangen bedragen, uitgaande van € 5,60 per persoon per dag: 13,5 à 54 miljoen euro.

Voor buitenlandse gasten bedraagt het aantal zwemdagtochten naar buitenwater 1,1 à 3,4 miljoen, zo bleek in hoofdstuk 3. Uitgaande van bestedingen ter grootte van € 7,85 per persoon per dag, betekent dit een omzet van: 8 à 26,5 miljoen euro.

De totale bestedingen door vakantiegangers bedraagt hiermee minimaal 21,5 en maximaal 81,5 miljoen euro. Uitgaande van een waarschijnlijk aantal van 5 à 10 miljoen zwemdagtochten vanaf een vakantieadres (zie hoofdstuk 3), bedragen de uitgaven 30 à 60 miljoen euro. Deze uitgaven hebben puur betrekking op de activiteit zwemmen in natuurlijk water. Zonnen, dagkamperen, e.d. zijn hierbij dus niet inbegrepen. Ook uitgaven die indirect met het zwemmen samenhangen (de kosten van een overnachting op een camping nabij de kust, bijvoorbeeld) zijn hierbij niet inbegrepen.

Water en recreatie en toerisme

In de reeks Waterverkenningen van Rijkswaterstaat is in 2002 de studie 'De betekenis van water voor recreatie en toerisme in Nederland' verschenen (RIKZ/NRIT, 2002). Naast het raadplegen van CBS- en CVO-statistieken is in het kader van de studie een aanvullende enquête gehouden onder CVO-panelleden om te kijken in hoeverre bestedingen in relatie staan tot water (feitelijk gebruik door waterrecreatieactiviteiten of 'kijkwater'). RIKZ/NRIT constateren dat in 2000 circa 16,4 miljard euro aan recreatie en toerisme is besteed. Ongeveer 24% van deze recreatieve bestedingen (3,9 miljard) hebben een relatie met water. Van de 13 miljard euro aan toegevoegde waarde die is gegenereerd, heeft circa 6 miljard euro een relatie met water. Ook ruim 20% van de arbeidsjaren die gekoppeld zijn aan recreatie en toerisme is watergerelateerd. Overigens hangt slechts een deel van de genoemde bedragen samen met het gebruik van natuurlijk zwemwater. Hoe groot dit deel is, is onbekend.

4.3 Zwemmen en bestedingen totaal

Bestedingen aan zwemmen

In paragraaf 4.1 bleek dat de dagrecreatieve bestedingen aan zwemmen circa 97 miljoen per jaar bedragen: afgerond 100 miljoen euro. In paragraaf 4.2 werden de

bestedingen aan zwemmen in natuurwater tijdens vakanties op 30 à 60 miljoen euro per jaar bepaald. Dit tezamen leidt tot een bedrag van **130 à 160 miljoen euro**.

Bestedingen aan zonnen en zwemmen tezamen

Door het SEO is een totaalcijfer gegeven voor het aantal zon- en zwemdagtochten vanuit huis en vanaf een vakantieadres: 32 miljoen per jaar. Het CBS geeft aan dat 17 miljoen van deze dagtochten²¹ vanuit de eigen woning plaatsvinden. Dit maakt dat de overige 15 miljoen tochten vanaf een vakantieadres plaatsvinden²². Eerder werd geconstateerd dat de bestedingen per dagtocht vanaf een vakantieadres 7,85 euro bedragen. Dit brengt de bestedingen voor deze dagtochten op 118 miljoen euro. Hierbij opgeteld de eerder berekende 130 miljoen euro voor zon- en zwemdagtochten vanuit de eigen woning, brengt de totale bestedingen voor zon- en zwemdagtochten op 248 miljoen euro per jaar. Afgerond: circa **250 miljoen euro**.

4.4 Economische aspecten die samenhangen met natuur-zwemwater

Wat speelt er in economisch opzicht in en rond een zwemplek? Het gaat om diverse kosten en baten en om werkgelegenheidseffecten. De kosten voor de ene partij kunnen vervolgens weer baten zijn voor een andere partij. We schetsen in deze paragraaf een globaal beeld. Kwantitatieve gegevens, anders dan het aspect bestedingen, zijn onvoldoende beschikbaar of moeilijk toegankelijk.²³

Beheer

De zwemplek wordt beheerd door een of meer beheerders. Er is vaak sprake van een waterbeheerder en een recreatiebeheerder, die zorgt voor de recreatieve inrichting e.d. Beheerders van zwemwater zijn bijvoorbeeld een recreatieschap of een verblijfsrecreatieondernemer.

Om een zwemplek in te richten en in stand te houden, moeten diverse kosten worden gemaakt, bijvoorbeeld voor verwijderen van afval en voor monitoring en verbetering van de zwemwaterkwaliteit. In eerste instantie zijn dit vooral investeringen, daarna zijn er jaarlijkse beheerkosten. De hoogte van deze kostenposten verschilt nogal per zwemplek (omvang, mate van inrichting, bezoekersaantallen, etc.). Het kan gaan om forse investeringen, beheer- en exploitatiekosten.

Kosten worden voor een deel gedragen door bijvoorbeeld bijdragen van overheden voor waterbeheer en openluchtrecreatievoorzieningen en andere bijdragen en subsidies, voor een deel ontvangen beheerders inkomsten uit bijvoorbeeld verhuur en pacht van grond en gebouwen, entreegelden en uit eigen commerciële activiteiten op de zwemplek. Ook kunnen kosten beperkt worden gehouden door inzet van vrijwilligers.

Bedrijvigheid

Het zwemwater en haar bezoekers biedt vaak ruimte aan commerciële bedrijvigheid door derden, bijvoorbeeld horeca. In wateren waar ook andere recreatievormen mogelijk zijn, kunnen bijvoorbeeld ook recreatiemiddelen worden verhuurd, zoals bootjes. Voor deze ondernemers zijn de bestedingen van de gebruikers van de zwemplek essentieel. Er hangt hiermee ook (een zekere mate van) werkgelegenheid samen met zwemwaterlocaties. Uiteraard kunnen deze zaken sterk verschillen per plek.

²¹ Bij het CBS vallen ook dagkamperen en picknicken onder deze activiteit.

²² Dit is hoger dan de eerder genoemde 5 à 10 miljoen dagtochten. Verschil is dat het daarbij puur om zwemdagtochten ging.

²³ Het is in het kader van deze studie en de beschikbaarheid van geschikt materiaal niet haalbaar om bijvoorbeeld zogenaamde modellen op te zetten en/of multiplier- en spin-offeffecten e.d. te analyseren.

Er zal ook bedrijvigheid in de nabijheid van de zwemplek zijn die profiteert van de bezoekers van een zwemplek, zoals horeca en detailhandel. Verblijfsrecreatieve bedrijven in de nabijheid van zwemwater kunnen er ook een economische relatie mee hebben. De keuze voor het bedrijf (of de regio) kan mede zijn ingegeven door de nabijheid van schoon en aantrekkelijk zwemwater in de buitenlucht. Voor zwemplekken waar het bezoek voornamelijk lokaal is, kan verwacht worden dat de bedrijvigheid in het dorp geen extra bestedingen ten deel valt.

Uitgaven van beheerders en ondernemers komen weer ten goede aan andere bedrijven, waar producten of diensten worden ingekocht.

4.5 Bereidheid te betalen voor schoon water

Uit het eerder genoemde onderzoek van het RIZA (Brouwer, 2003) blijkt dat een meerderheid (60% van de respondenten) het erg tot heel erg vindt als men zomers niet meer kan zwemmen in open water vanwege de slechte waterkwaliteit. 60% van de respondenten is bovendien bereid extra belasting te betalen om te zorgen dat de waterkwaliteit wordt verbeterd. Dit lijkt een serieuze indicatie dat schoner water (of behoud van zwemmogelijkheden) erg waardevol wordt gevonden. De gemiddelde betalingsbereidheid ligt tussen de 35 en 45 euro per huishouden per jaar, waarbij de gemiddelde betalingsbereidheid bij gebruikers significant groter is dan bij niet-gebruikers. Geaggregeerd over alle huishoudens die zwemmen in open water resulteert dit in een stroom baten tussen de 170 en 215 miljoen euro per jaar²⁴. Ook mensen die niet in open water zwemmen, zijn bereid mee te betalen, waardoor de baten hoger kunnen zijn (242 tot 310 miljoen)²⁵.

De belangrijkste redenen om niet te willen betalen zijn:

- dat men vindt dat de vervuiler moet betalen;
- dat men niet in open water zwemt;
- dat de huidige kwaliteitstoestand goed genoeg is;
- dat men niet gelooft dat belastinggeld aan schoner zwemwater zal worden besteed.

De bedragen die in deze studie gevonden zijn, komen dicht in de buurt van de resultaten van een soortgelijke studie uitgevoerd in Engeland en Wales; hier werden gemiddelde waarden gevonden voor schoner kustwater van 40 tot 60 euro per huishouden per jaar (Georgiou, in druk, in Brouwer, 2003)²⁶. Respondenten in Engeland en Wales waren bereid tussen de 1,1 en 2 pond per huishouden per jaar te betalen voor een reductie van 1% in het risico last te krijgen van maag-darmklachten. Dat is vergelijkbaar met het bedrag dat men lijkt te willen betalen voor het vermijden van 1 dag slechte waterkwaliteit. Voor de reductie van 2,3% in het risico, zoals de nieuwe richtlijn voorstaat, komt dit neer op ruim 60 miljoen pond per jaar voor Engeland en Wales. Bovendien heeft men geld over voor de introductie van een informatie- en waarschuwingssysteem en bijvoorbeeld schone stranden. Voor dergelijke aspecten heeft men overigens meer over per huishouden dan voor vermindering van het gezondheidsrisico door waterkwaliteitsverbetering (Mourato et al., 2003).

Een lokale studie in 1998 (Van der Veeren, 2000, in Brouwer en Van Pelt, 2002) ondervroeg 70 bezoekers van de zwemplek Zwemlust (nabij Nieuwersluis). Bezoekers

²⁴ uitgaande van in totaal 6,9 miljoen huishoudens (CBS, 2002), 60% van de Nederlanders zwemt in open water (Brouwer, 2003)

²⁵ 6,9 miljoen huishoudens (CBS, 2002)

²⁶ inmiddels verschenen; Georgiou, S. (2003). Coastal bathing water health risks: assessing the public and scientific acceptability of health risks standards. Phd thesis, University of East Anglia, Norwich.

betalen al entreegeld (€ 45 per jaar). De meeste respondenten geven aan dat schoon water erg belangrijk is en waarderen het water van Zwemlust op het moment van onderzoek als matig. 85% zegt bereid zijn een hogere toegangsprijs te betalen om bij te dragen aan maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. Bezoekers (leden) die al een toegangsprijs per jaar betalen hebben gemiddeld nog zo'n € 19 per jaar hiervoor over. Niet-leden hebben er zo'n € 0,50 per bezoek voor over.

4.6 Samenvatting

In economisch opzicht gaat het om commerciële bedrijvigheid op locaties, bestedingen door bezoekers, beheerskosten, investeringen in gebieden e.d. Vooral over bestedingen zijn gegevens beschikbaar.

- De economische betekenis van zwemwater hangt ten dele af van de dagrecreatieve bestedingen door dagrecreanten en verblijfsrecreanten. De bestedingen aan pure zwemdagtochten in Nederland, vanuit huis en vanaf een vakantieadres tezamen, bedragen naar verwachting 130 à 160 miljoen euro per jaar.
- De bestedingen aan zon- en zwemdagtochten in Nederland, vanuit de eigen woning en vanaf een vakantieadres tezamen, bedragen naar verwachting circa 250 miljoen euro per jaar.
- Consumptiekosten nemen binnen de bestedingen de belangrijkste plaats in. Reiskosten, maar vooral entreekosten, spelen een meer bescheiden rol.
- 60% van de huishoudens in Nederland is bereid extra belasting te betalen om te zorgen dat de waterkwaliteit wordt verbeterd. Daarbij zijn ook niet-gebruikers. De gemiddelde betalingsbereidheid ligt tussen de € 35 en € 45 per huishouden per jaar. In totaal zijn ze zo bereid om zo'n 200 miljoen euro te betalen (alleen gebruikers).

5 PROBLEMEN EN MAATREGELEN ONDER DE NIEUWE RICHTLIJN

In hoofdstuk 2 is de kwaliteitstoestand van het Nederlandse zwemwater in 2002 beschreven. Het bleek dat deze goed is, gemeten naar de huidige maatstaven van de Europese Commissie. Aan de verplichte normen wordt op vrijwel alle locaties voldaan. Paragraaf 5.1 gaat in op de mogelijke situatie onder de nieuwe richtlijn. Paragraaf 5.2 behandelt een studie naar de kosten en effectiviteit van maatregelen die onder de nieuwe richtlijn wellicht moeten worden getroffen.

5.1 Mogelijke probleemlocaties onder de nieuwe richtlijn

Onder de nieuwe richtlijn zullen scherpere waarden gelden voor de parameters. Hoe scherp, dat is op dit moment nog niet 100% zeker. Niet alleen de verplichte waarden van de parameters beïnvloeden de vraag in hoeverre een locatie voldoet, ook het aandeel van de monsters dat aan de normen zal moeten voldoen, is van groot belang. Ook dit is nog punt van discussie.

Op voorstel van de Europese Commissie heeft het RIZA (Brouwer en Van Pelt, 2002) de mogelijke gevolgen van strengere normen voor de zwemwaterlocaties in Nederland bestudeerd. Het onderzocht welke consequenties optreden bij verschillende normwaarden. Hoe strenger de normen, hoe meer problemen er zullen ontstaan. Uitgebreide informatie over dit onderzoek vindt u in het kader.

Onderzoek Brouwer en Van Pelt, RIZA, 2002

Methodiek

Voor de nieuwe richtlijn gelden de parameters Intestinal Enterococci en Escherichia Coliform. Voor het onderzoek is de monitoringsinformatie van 1996-2000 bekeken. Bij het ontbreken van geschikte data wat betreft de nieuwe parameters, is conversie van de huidige parameters Faecale Streptococci (FS) en Faecale Coliformen (FC) toegepast. De parameter FS is in de RIZA-studie gebruikt voor kustwater, de parameter FC voor zoetwater.

Er is gekeken naar de effecten van verschillende standaarden. Voor de kustwateren zijn standaarden van 200 tot 50 FS cfu/100 ml gebruikt, voor zoetwater van 2000 tot 250 FC cfu/100 ml. Een lage standaard betekent hierbij een strenge norm. Daarnaast hebben de onderzoekers verschillende '% compliance regimes' ('welk % van de monsters voldoet?') gebruikt. Locaties die komen te vallen binnen de twee strengste regimes '100-95% of samples meets standard' en de '90-95% meets standard' kunnen gezien worden als locaties die weinig of geen problemen zullen kennen in het badseizoen (twee of minder problemen op 20 monsters per seizoen). Voor de regimes '80%-90% meets standard' en '<80% meets standard' geldt dat meer dan drie monsters op 20 monsters niet voldoen en daarom gelabeld worden als 'slechte' zwemwaterkwaliteit.

Resultaten kustlocaties

Bij de standaard 200 FS/100 ml kennen vrijwel alle kustlocaties nauwelijks problemen in de test. Bij geen enkele locatie is er sprake van dat er minder dan 90% van de monsters voldoet. Bij een strengere standaard (100 FS/100ml) voldoet nog bijna 80% aan het strengste regime en ook op bijna alle overige locaties is weinig aan de hand. Bij één locatie ontstaat een probleem omdat minder dan 90% van de monsters voldoet. Bij de strengste standaard die is getest (50 FS/100 ml) haalt minder dan 50% het hoogste regime en vele locaties komen in de problemen. Bij één locatie voldoet zelfs minder dan 80% van de genomen monsters. De vele locaties die niet aan de hoge regimes voldoen liggen verspreid langs de kust.

Resultaten zoetwaterlocaties

Bij zoetwater loopt het aantal probleemlocaties ook op bij strengere standaarden. De huidige standaard (2000 FC/100 ml) laat zien dat 97% van de 561 locaties de '95% goede monsters' haalt. Er zijn twee locaties waar minder dan 90% van de monsters voldoet. Bij de strengere norm 400 FC/100 ml worden de probleemlocaties al substantieel; voornamelijk in West-Nederland en enkele locaties in Zuid-West Friesland en Zuid-Nederland. Slechts driekwart van de locaties valt nu nog binnen het strengste regime '100%-95% meets standard'. Bij de strengste norm die getest is (250FC/100 ml) neemt het aantal probleemgevallen nog verder toe. In alle delen van het land doen zich nu problemen voor, maar de concentratie vindt duidelijk plaats in het westen van Nederland.

Bij de verwachte nieuwe norm 500 cfu/100 ml (E.Coli) zijn er in potentie circa 200 probleemlocaties op basis van de beschikbare gegevens over de jaren 1998, 1999 en 2000 (Brouwer en van Pelt, 2002 in Bronda, 2003). De meeste probleemlocaties zijn zoetwaterlocaties. Locaties in West-Nederland zijn oververtegenwoordigd.

5.2 Kosteneffectiviteit van maatregelen op potentiële probleemlocaties

Brouwer en Van Pelt (2002) bespreken in hun studie naar de revisie van de nieuwe richtlijn op globale wijze mogelijke maatregelen tegen de verontreiniging van het zwemwater. Bijvoorbeeld de installatie van vuilwatertanks in boten en – verzamelpunten bij havens, ontwikkeling van systemen om vee weg te houden bij water en maatregelen wat betreft riolering en riooloverstorten. Ook de mogelijke kosten worden bekeken. In de praktijk hangen kosten en kosteneffectiviteit af van omstandigheden op de locaties zelf, de mate van bronbestrijding die er al plaatsvindt en de mate waarop maatregelen daadwerkelijk helpen de normen te bereiken.

Het RIZA voerde voor een dergelijke kosteneffectiviteitsanalyse een steekproef uit om de kosten en effectiviteit te meten van de maatregelen die getroffen zouden moeten worden in Nederland bij aanscherping van de Europese zwemwaterrichtlijn (Bronda, 2003). De steekproef is genomen uit de potentiële probleemlocaties bij de verwachte nieuwe normwaarden van 500 cfu/100 ml voor E-coli. Uit drie potentiële probleemlocaties voor zout water en 167 voor zoet water volgde een groep van 27 zoetwaterlocaties en de 3 kustwateren (zie tabel 5.1).

Uit het onderzoek blijkt dat een belangrijk deel van de problematiek niet of moeilijk beheersbaar en aan te pakken is, omdat er veelal diffuse of niet te identificeren bronnen zijn. De problematiek is erg locatiespecifiek. Voor bijna 35% van de onderzochte locaties is de problematiek zo complex en diffuus dat er geen kosteneffectieve maatregelen kunnen worden bepaald. Ook heeft een beheerder geen invloed op water dat uit het buitenland komt. Voor meer informatie over bronnen en maatregelen verwijzen we u naar het rapport.

Voor 15% van de onderzochte locaties zijn maatregelen denkbaar, maar is het aantal onbekende bronnen te hoog om de problemen naar verwachting goed te kunnen oplossen. Voor ongeveer 50% is een kosteneffectief pakket denkbaar. De pakketten verschillen per locaties in hoogte van bedragen. Investeringspakketten bestaan vooral uit vuilwatertanks, inzamelpunten voor afvalwater (beide voor pleziervaart), aanleg van sanitair op de zwemplek, desinfecteren van effluent of verplaatsen van riooloverstorten. In het beheer is bijvoorbeeld regelmatig laten doorstromen van stagnante wateren noodzakelijk.

De kosten zouden, opgeschaald voor heel Nederland, extra investering van 14,5 miljoen euro betekenen. De hiermee samenhangende jaarlijkse exploitatiekosten komen neer op ongeveer 2,5 miljoen euro.

Tabel 5.1 Mogelijkheid om kosteneffectieve maatregelen te nemen op 27 potentiële probleemlocaties

Locatie	Kosteneffectieve maatregelen mogelijk?	Locatie	Kosteneffectieve maatregelen mogelijk?
Bath Westerschelde	Nee	Jagersveld de Kuifeend	Nee
Binnenschelde (nabij Kijk in de Pot)	Ja	Strandbad Edam	Nee
Katwijk Noord Badstrand	Nee	Strand Horst-Zuid	Nee
Speelsloot de Hoge Dijk	Ja	De oude Pol	Ja
Speelvijver Gaasperplas Noord	Ja	Slobbeland Volendam	Ja
Vinkeveense plassen, eiland 3	Ja	Strand Westhaven Urk	Nee
Loosdrechtse plassen, eiland Markus Pos	Ja	Wervershoof	Ja
Sloterplas, westoever	Ja	Zuiderhaven, Den Oever	Nee
Nieuwe meer, noordoever	Ja	De Mosterdpot, Camping Badstrand	Nee
Waterspeelplaats Cronenstein	Ja	Hellevoetssluis, Hellegat Badstrand	Nee
Waterspeelplaats Stevenshof	Ja	Recreatiecentrum D'olde landschap	Ja
Bleiswijkse zoom	Ja	Kievitsveld	Ja
Zuidwest Strand Geestplas	Ja	De Vleyen, Ameland	Ja
't Petje	Ja		

Bron; Bronda, 2003 (RIZA)

Kosten elders in EU

Ter voorbereiding van de nieuwe richtlijn heeft de Europese Commissie in 2001 opdracht gegeven voor economisch onderzoek met behulp van een aantal case-studies (Andrews en Dempsey, 2002). In de publicatie van het Britse Water Research Centre (WRC) komen allereerst enkele kostenstudies aan bod die voor een aantal lidstaten van de EU al beschikbaar waren. De resultaten slaan op een aantal zwemwaterlocaties en kunnen niet worden gebruikt voor kosten voor het hele land. Met betrekking tot Duitsland zijn kosten voor verschillende maatregelen beschikbaar, bekeken naar een aantal gebieden. Het gaat om kosten tussen de 0 en 76 euro per bezoeker per seizoen. Het meest kwamen kosten voor van circa 10 euro per bezoeker per seizoen. Voor vijf stranden in Zweden waren in één geval maatregelen noodzakelijk met kosten van circa 0.6 miljoen euro. Er zijn geen bezoekerscijfers beschikbaar, dus kosten per bezoeker per seizoen konden niet worden berekend. In het Verenigd Koninkrijk is de situatie voor twintig stranden bestudeerd. In de meeste gevallen zijn kosten van 40 euro per bezoeker per seizoen te verwachten. Bij een strand met zeer laag gebruik werden kosten van bijna 2000 euro per bezoeker per seizoen verwacht.

Voor de 4 case-studies in de Europese studie is gekeken naar verschillende scenario's (normwaarden, percentielen). In het algemeen geldt dat kosten erg verschillen tussen gehanteerde normen en tussen de case-studies.

Voor Barcelona, waar vooral riolering een rol speelt, kunnen kosten variëren van 11 miljoen tot 181 miljoen euro. Ook voor de andere locaties gelden kosten van enkele tot vele miljoenen bij de strengste normen. Voor gebieden met laag bezoek zijn de kosten per bezoeker per seizoen hoog en erg gevoelig voor welke norm wordt gehanteerd.

Kosten versus baten (betalingsbereidheid door de bevolking)

De geraamde kosten uit de studie van Bronda kunnen worden afgezet tegen de baten. Met een grove kosten-baten analyse lijken de verwachte baten (zie 4.4) de verwachte kosten ruimschoots te overtreffen (Brouwer, 2003). Enkele andere kosten-baten

vergelijkingen uit andere landen in het kader van de nieuwe richtlijn worden kort belicht in hoofdstuk 6. Een zelfde uitkomst lijkt het beeld te vormen van Europese cases.

5.3 Samenvatting

- Onder de verwachte nieuwe normwaarden zijn er waarschijnlijk drie potentiële probleemlocaties voor zout water (circa 3% van alle kustlocaties). Voor zoet water zijn er 167 potentiële probleemlocaties (circa 35%). In totaal gaat het om 28% van de huidige officiële zwemlocaties.
- Voor ongeveer de helft van de probleemlocaties zijn kosteneffectieve maatregelen mogelijk. De hoogte van de kosten verschilt.
- Wanneer alle probleemlocaties waar kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn worden aangepakt, leidt dit tot extra investeringskosten van 14,5 miljoen euro. De hiermee samenhangende jaarlijkse exploitatiekosten betreffen 2,5 miljoen euro.
- Uit Europese cases blijken de kosten per gebied erg te verschillen. Ook blijkt dat voor gebieden met laag bezoek de kosten per bezoeker per seizoen vaak erg hoog zijn en zeer gevoelig voor de gehanteerde norm.
- Mogelijke baten (namelijk betalingsbereidheid bij de bevolking voor schoner zwemwater) lijken de kosten ruimschoots te overtreffen.

6 MOGELIJKE EFFECTEN VAN DE RICHTLIJN VOOR RECREATIE EN TOERISME

In dit hoofdstuk komen de mogelijke effecten van de nieuwe Europese zwemwaterrichtlijn aan de orde op recreatie en toerisme. Het hoofdstuk heeft een sterk schetsmatig karakter. Kwantificering van de effecten blijkt op basis van de beschikbare data niet altijd mogelijk.

6.1 Effecten van een zwemwaterrichtlijn

Het EU-zwemwaterbeleid heeft in het verleden op basis van de richtlijn van 1976 belangrijke resultaten opgeleverd, zowel voor het toerisme als voor de verbetering van de zwemwaterkwaliteit. In veel regio's in Europa speelde een goede waterkwaliteit een belangrijke rol gespeeld bij de bevordering van het toerisme; dit blijkt ook uit de enorme belangstelling van publiek en media voor het jaarlijkse verslag van de Commissie over het zwemwater (Richtlijnvoorstel, 2002). Andere globale effecten van de verbeterde zwemwaterkwaliteit zijn de stijging van de waarde van onroerend goed en grond, verhoging van de esthetische en culturele waarde en groei van de omzet in de visserij, zo blijkt uit studies naar economische aspecten van onder andere waterkwaliteit. Maatregelen voor de zwemwaterkwaliteit hebben diverse kosten met zich mee gebracht, bijvoorbeeld voor de zuivering van afvalwater (Richtlijnvoorstel, 2002).

De invoering van een nieuwe strengere Europese zwemwaterrichtlijn kan diverse effecten hebben voor recreatie en toerisme in Nederland. Een belangrijke tweedeling is die in maatschappelijke en economische effecten. Op beide fronten kan de strengere richtlijn zowel positieve als negatieve invloed hebben.

6.2 Mogelijke maatschappelijke effecten

Gezondheid

De achtergrond van de verscherping van de richtlijn is vanuit maatschappelijk oogpunt positief. De Europese Unie probeert met de strengere richtlijn recreanten beter te beschermen tegen gezondheidsproblemen door zwemmen in natuurwater. Zwemwateren worden door strengere normen eerder afgesloten als het water ziektes kan veroorzaken, het publiek moet helder worden voorgelicht en de beheerders moeten zorgen voor onderzoek naar en bestrijding van bronnen. De nieuwe richtlijn beoogt het gezondheidsrisico (gastro-enteritis) van 12 tot 15%²⁷ terug te brengen naar 5%, mede met het oog op kwetsbare bevolkingsgroepen zoals kinderen. 60% van de bevolking zwemt wel eens in open water (RIZA, 2003) en profiteert hier dus in potentie van. Miljoenen zwemdagtochten vanaf woon- en vakantieadres vallen onder een betere bescherming. Op druk bezochte zwemplekken profiteren in principe de meeste mensen. Bij concrete verbeteringen van de kwaliteit en positieve publiciteit zal de aantrekkelijkheid van en de deelname aan zwemmen in natuurwater wellicht toenemen in de toekomst.

Zwemmogelijkheden en aantrekkelijkheid van de activiteit

Tegenover een verlaagd gezondheidsrisico staat de afname van zwemmogelijkheden wanneer de nieuwe richtlijn in werking treedt. Nederland kan, bij het aanleveren van een nieuwe lijst zwemwateren voor de nieuwe richtlijn, besluiten sommige locaties niet op te nemen om problemen te voorkomen. Dit zouden dan in ieder geval de nu al

²⁷ Risicocijfers gebaseerd op herhaalde blootstelling aan concentraties.

notoire probleemlocaties zijn waar oplossingen niet voor het grijpen liggen. Echter, de recente geschiedenis laat wel zien dat slechts weinig locaties zijn (zie ook hoofdstuk 2). Bekend is dat dit bijna 30% van de huidige zwemwateren potentiële probleemlocaties vormen (RIZA, 2002, zie ook hoofdstuk 5). Natuurlijk moet de praktijk het aantal problemen nog uitwijzen, maar wanneer de huidige lijst (grotendeels) gehandhaafd blijft, is er veel kans dat zwemlocaties vaker afgesloten worden of een negatief advies ontvangen. Het voor de recreanten beschikbare officiële natuurzwemwater neemt tijdelijk af of wordt misschien na verloop van tijd zelfs permanent minder (door noodgedwongen afvallen van locaties als zwemwater). In alle delen van het land kunnen recreanten hiermee in aanraking komen. Vooral op korte termijn is niet te verwachten dat problemen snel door maatregelen opgelost zullen zijn. Het zal voor mensen hierdoor minder gemakkelijk worden om in buitenwater te zwemmen. Als een nabijgelegen locatie wordt afgesloten, zal men verder moeten reizen om bij een andere zwemplek te komen. Dergelijke situaties kwamen in 2003 overigens ook voor, door de veelvuldige overlast van blauwalg. Voor recreanten die weinig mobiel zijn, kan de afstand een onoverkomelijk bezwaar zijn. Het beleid van het Rijk is er ook op gericht om mensen zo veel mogelijk dichtbij huis te laten recreëren.

Het (tijdelijk) afsluiten van één locatie kan op individueel niveau al aanzienlijke gevolgen hebben voor recreanten. Wanneer veel locaties moeten worden afgesloten, dan is het maatschappelijke effect uiteraard aanzienlijk groter. Meer mensen worden getroffen, maar bovendien neemt het aantal uitwijkmogelijkheden naar andere locaties af.

Afsluitingen en waarschuwingssituaties zullen overigens soms slechts kort duren en kan in de rest van het seizoen gewoon op de locatie worden gezwommen. Verder komt het nogal eens voor dat problemen optreden op momenten dat er in de praktijk niet veel gezwommen wordt, bijvoorbeeld omdat het slecht weer is of omdat de vakantieperiode voorbij is. Maatschappelijk blijven de problemen in deze situaties vrij beperkt, maar Nederland kan wel door de Europese Unie op de vingers worden getikt, vooral als plekken problemen blijven houden.

Aan de andere kant kunnen problemen met de zwemwaterkwaliteit en de daarmee gepaard gaande negatieve publiciteit extra effecten hebben op de deelname aan en de aantrekkelijkheid van zwemmen in natuurwater. Het kan doorwerken op meer plekken dan die waar daadwerkelijke problemen plaatsvinden of op een langere periode dan die tijd waarin de problemen plaatsvinden. Zo zorgen problemen bij een strandje in een recreatiegebied in Noord-Holland ook voor afname van het zwembezoek op andere plekken in het gebied.

Bij concrete verbeteringen van de kwaliteit en positieve publiciteit zal de aantrekkelijkheid van en de deelname aan de activiteit zwemmen in natuurwater wellicht toenemen in de toekomst.

Overigens, op sommige locaties is de verontreiniging door zwemmers zelf een (belangrijke) bron van vervuiling. Om de fecale verontreiniging te verminderen, is beperken van het bezoekersaantal een potentiële maatregel. Deze maatregel is echter nauwelijks te implementeren (Brouwer en Van Pelt, 2003).

Kwantificeren?

Getracht is om op basis van de informatie in de voorgaande hoofdstukken de mogelijke maatschappelijke effecten te kwantificeren. Er bleken echter te veel onzekerheden om een betrouwbare raming te kunnen maken. De belangrijkste onzekerheden zijn dat:

- onbekend is in welke mate de potentiële probleemlocaties ook daadwerkelijk problemen zullen ondervinden;

- onbekend is hoe lang de periodes van afsluiting gemiddeld zullen zijn en of deze vooral tijdens drukke of juist rustige periodes vallen;
- onbekend is of de probleemlocaties qua bezoekersaantal een evenwichtige afspiegeling zijn van het totale aanbod. Kortom: als 30% van de Nederlandse zwemwateren potentiële probleemlocaties zijn, worden dan ook 30% van de zwemmers mogelijk gedupeerd?;
- onbekend is of cijfers die het RIZA geeft over ‘uitwijkgedrag’ bij afsluitingen ook gelden wanneer afsluitingen op grotere schaal zullen voorkomen.

6.3 Mogelijke economische effecten

De economische effecten van de nieuwe richtlijn kunnen worden verdeeld in lokale effecten en effecten op nationaal niveau.

Kosten

Voor beheerders van de zwemwateren kan de nieuwe richtlijn duidelijke consequenties hebben voor de kosten van het beheer. Ook onder de huidige richtlijn zijn al de nodige investeringen gedaan om de kwaliteit van het zwemwater te verbeteren. De beheerder moet straks onder andere zorgen voor een zwemwaterprofiel. Ook kunnen de kosten van monitoring omhoog gaan, afhankelijk van de uiteindelijke eisen in de richtlijn. De huidige monitoringskosten zijn in Nederland bij elkaar circa 500.000 euro per jaar (Brouwer en Van Pelt, 2002). Als zwemwateren langere tijd goed scoren, dan gaat de intensiteit van enkele verplichtingen overigens wel omlaag.

Zoals de studie van Bronda (2003) al liet zien, kan er lokaal veel geld nodig zijn om (nog meer) maatregelen te treffen tegen verontreiniging. Voor beheerders/exploitanten kan dat groot effect hebben. Het voorbeeld in deze paragraaf (zie kader) laat zien dat lage opbrengsten ook weer effect hebben op de mogelijkheid te investeren in oplossingen. Mogelijk willen lokale overheden, zoals gemeentes, bijdragen aan maatregelen, onder andere vanwege het belang van een zwemplek voor de eigen bevolking en wellicht om gedane investeringen in recreatievoorzieningen ‘veilig te stellen’. Daarnaast zijn nationale bijdragen denkbaar. Bronda berekende dat 14,5 miljoen euro aan investeringen nodig is. De hiermee samenhangende jaarlijkse exploitatiekosten bedragen ongeveer 2,5 miljoen euro.

Effecten op omzet

Lokaal kunnen de financieel-economische gevolgen van afvoer van de lijst of een afsluiting, zeker wanneer deze voor langere tijd plaatsvindt, enorm groot zijn. Ondernemers die voor hun omzet voornamelijk afhankelijk zijn van badgasten, zoals exploitanten van horecavoorzieningen bij een zwemlocatie, kunnen grote omzetverliezen leiden als het bezoek terugloopt of stilvalt. Ook zal negatieve berichtgeving over zwemwaterkwaliteit en concrete afsluitingen in veel gevallen vermoedelijk langer doorwerken dan de periode van de daadwerkelijke overschrijdingen. Het imago van een zwemplek kan verslechteren.

Ook voor overheden (en andere partijen) die in een gebied hebben geïnvesteerd, zijn de negatieve effecten bij een langdurige afsluiting groot. Investeringskosten liggen er dan ‘werkloos’ bij. Sowieso komt het maatschappelijke rendement van de gedane investeringen onder druk te staan wanneer voorzieningen niet gebruikt worden, maar ook zijn inkomsten, bijvoorbeeld uit parkeer- en entreegelden, voor overheden of andere eigenaren/beheerders soms van groot belang.

Langspier - Een voorbeeld van 'slechte jaren'

De zwemwaterlocatie Langspier (Gemeente Boxtel) kampte een aantal jaren met problemen, vooral met de parasiet cercariën (zwemmersjeuk). De exploitant, die de recreatieplas van de gemeente pacht, ondervond duidelijke gevolgen. *“als er een paar jaar geen problemen zijn, kan ik een positief resultaat boeken, maar aangezien ik door de problemen met het troebele zwemwater in 1996 en de perikelen rond de zwemmersjeuk een aantal seizoenen zwaar in de min heb gedraaid, heb ik geen reserves meer kunnen opbouwen.”* Tijdens mooie dagen trok de plas vaak 1500 tot 3000 bezoekers, tijdens de plagen nam dit erg af of moest de plas zelfs dicht. Door de slechte jaren was het voor de exploitant moeilijk geworden om in maatregelen te investeren. In 2003 zorgde de gemeente Boxtel ervoor dat de plas flink op de schop ging.²⁸

Ook voor bedrijven die indirect met het zwemwater te maken hebben, zoals de verblijfsrecreatie en in het kielzog daarvan de detailhandel, kunnen de gevolgen van afsluiting groot zijn. Zeker wanneer meerdere locaties in een regio zijn afgesloten.

Bij een aantal van bijna 30% potentiële probleemlocaties is zo'n scenario in een regio niet ondenkbaar. Zeker wanneer afsluitingen vaak plaatsvinden, kunnen op termijn hele vakantie regio's onder druk komen te staan. Vooral als strandbezoek en/of zwemactiviteiten een belangrijke toeristische waarde van de regio vormen.

Maar, de richtlijn kan ook zonder meer positieve economische effecten hebben. Wanneer Nederland er in slaagt om veel zwemwateren te bieden die voldoen aan de richtlijn, kan dit een belangrijk onderscheidend kenmerk zijn ten opzichte van concurrerende vakantie landen. Nederlanders zullen hierdoor eerder genegen zijn in eigen land met vakantie te gaan en buitenlanders zullen eerder voor Nederland kiezen. Vooral het kusttoerisme, waar zonnen en zwemmen zo belangrijk zijn, kan hieronder gedijen. Op nationaal niveau zijn verlies of winst op het gebied van inkomend toerisme en binnenlandse vakanties door Nederlanders belangrijk.

Bij teruglopend bezoek als gevolg van een (tijdelijke) afsluiting of een negatief zwemadvies, zal de omzet teruglopen. Uit onderzoek van het RIZA (2003) blijkt dat wanneer waarschuwborden vermelden dat op een locatie beter niet kan worden gezwommen, 25% van de bezoekers op de locatie verwacht te zullen blijven, één derde zal uitwijken naar een andere locatie en 10% een zwembad zal opzoeken. Het overige deel (één derde) zal niet gaan zwemmen.

Dit betekent dat met name op de schaal van de zwemplek het (tijdelijk) wegvallen van een locatie grote gevolgen heeft. Uitgaande van een terugloop in het bezoek van circa 75% op een bepaald moment valt in die periode een vergelijkbaar aandeel van de aan zwemmen gerelateerde inkomsten hier in potentie weg.

Wanneer een groot aantal locaties niet aan de norm voldoet, zullen ook op landelijke schaal de gevolgen merkbaar zijn. Een betrouwbare kwantificering van deze gevolgen is niet mogelijk, daarvoor zijn er te veel onzekerheden. Dit zijn in grote lijnen dezelfde onzekerheden als die in de vorige paragraaf over maatschappelijke effecten zijn genoemd.

Eerdere ervaringen

In 2003 waren er in vergelijking met andere jaren veel negatieve zwemadviezen en zwemverboden in verband met de cyanobacteriën. De maatschappelijke en economische gevolgen hiervan kunnen wellicht een voorbeeld zijn van mogelijke gevolgen van de invoering van de nieuwe zwemwaterrichtlijn. Cijfers over de effecten zijn echter niet bekend. Het ministerie van Economische Zaken gaf in 2003 aan een onderzoek uit te willen voeren naar de effecten van de afname van badstranden die de Blauwe Vlag toegekend hebben gekregen. Dit onderzoek is nog niet uitgevoerd.

²⁸ Bron: www.brabantscentrum.nl/archief/nieuws

Het SEO-waterrecreatiemodel; effecten van verandering in kwaliteit zwemwater

Met het SEO-model is berekend welke gevolgen de vervuiling van het water van de Noordzee heeft op het bezoek van de stranden. Dit naar aanleiding van de discussie dat veel Noord- en Zuid-Hollandse stranden te vuil water hadden voor toekenning van de Blauwe Vlag. In de uitgangssituatie hebben de Noordzeebadplaatsen een kwaliteitsindex voor zonners/zwemmers van 0,74¹. Het scenario gaat uit van een afname van de aantrekkelijkheid van het gebied (door de verminderde waterkwaliteit) voor zwemmers/zonners naar 0,4 (overige waarden blijven gelijk). Het SEO heeft berekend dat er jaarlijks 400 duizend minder dagtochten van zwemmers/zonners zullen plaatsvinden naar de Noord- en Zuid-Hollandse stranden. Dit leidt tot 4 miljoen euro minder aan bestedingen. Er is geen meetbaar effect op de werkgelegenheid, aldus het SEO.

	Zon/zwemdagtochten (miljoenen)	Bestedingen (miljoenen euro's)	Werkgelegenheid (banen x 1000)
Uitgangssituatie	27,8	3852	62
Drollen in de Noordzee	27,4	3848	62
Verschil	0,4	4	0

6.4 Enkele case-studies in Europa naar kosten versus baten

Ter voorbereiding van de nieuwe richtlijn heeft de Europese Commissie in 2001 opdracht gegeven voor economisch onderzoek met behulp van een viertal case-studies. De resultaten van de studies leiden tot de conclusie dat strengere normen voor de meeste locaties economisch haalbaar. De baten die de strengere norm en de daaruit voortvloeiende investeringen met zich meebrengen, zijn hoger dan de benodigde kosten van maatregelen. De baten zullen vooral hoger zijn op locaties waar toerisme belangrijk is. In een beperkt aantal gevallen, waar drastische ingrepen nodig zijn en waar het aantal bezoekers van de badzones heel laag is (en derhalve de baten laag zijn), wegen de investeringskosten niet op tegen de extra baten (Richtlijnvoorstel, 2002, Andrews en Dempsey, 2002). Zie ook bijlage 5 voor een overzicht van kosten en baten voor de case-studies.

- Voor de omgeving van Barcelona zijn de baten bij alle geteste scenario's hoger dan de kosten. De baten zijn bijvoorbeeld 12 euro per bezoeker per seizoen, terwijl de eraan verbonden kosten 4 euro per bezoeker per seizoen bedragen (bij een norm van 200cfu/100ml voor fecale streptokokken (FS)²⁹). In dit druk bezochte gebied zijn de gezondheidsbaten groot.
- Voor de Kust van Fylde (Engeland) liggen de geraamde baten per seizoenbezoek hoger dan de kosten bij een norm van 500FS, maar lager bij de norm van 200FS. In Ayrshire (Schotland), waar minder baders komen, liggen de kosten per seizoen boven de baten. Hier zijn al substantiële inspanningen nodig om de huidige eisen te voldoen.
- In de streek van de rivier de Célé (Frankrijk) brengt de norm van 200 FS geen extra kosten met zich mee.

²⁹ waarbij 95% van de monsters voldoet

Voor Engeland en Wales zijn de kosten voor het behalen van de verwachte nieuwe kwaliteitsnormen ingeschat op 2,5 tot 3,9 miljard pond (3,6 tot 5,7 miljard euro) voor 25 jaar. Veel van deze kosten zijn gerelateerd aan het terugbrengen van de verontreiniging door de landbouw³⁰. Burgers geven aan in totaal zo'n 0,8 miljard pond (1,2 miljard euro) te willen betalen gedurende die periode van 25 jaar teneinde de gezondheidsrisico's te verkleinen (Mourato et al., 2003).

6.5 WEL OF NIET INVESTEREN?

Bij een deel van de zwemwaterlocaties zullen in de toekomst problemen kunnen gaan ontstaan wat betreft het halen van de kwaliteitsnormen. In hoeverre willen partijen in Nederland (overheden, ondernemers, gebruikers en anderen) extra investeren om deze problemen te voorkomen of te beperken, buiten de inspanningen die al gedaan worden/gedaan zijn om de huidige kwaliteitseisen te halen?³¹ Dit is een afwegingsvraagstuk waarbij verschillende aspecten een rol spelen.

Wie betaalt?

Een belangrijke vraag is uiteraard wie er betaalt. Er zijn verschillende partijen denkbaar die bijdragen kunnen leveren aan maatregelen; de rijksoverheid (ministeries van LNV, V en W, VROM, VWS), waterschappen, gemeenten, recreatiebeheerders, recreanten e.d. Op lokaal niveau kunnen betrokkenen afhankelijk zijn van bijdragen/subsidies van overheden. Bijdragen door de bevolking of de zwemmers kunnen aan de poort van de zwemplek gevraagd worden, maar ook in de vorm van extra belastingen. Er moet hierbij echter niet vergeten worden dat het innen van geld ook geld kost. In bepaalde gevallen weegt dat misschien niet tegen elkaar op.

Wat is het waard?

Wat is het de rijksoverheid waard dat mensen die graag in natuurwater zwemmen dit allemaal kunnen blijven doen in voldoende wateren waarvoor de kwaliteit gemonitord wordt? Verschillende factoren die in dit rapport aan de orde zijn geweest, zoals de betalingsbereidheid van Nederlanders voor schoner zwemwater en de verschillende lokale, regionale en nationale maatschappelijke en economische effecten bij afsluitingen, kunnen bestuurders helpen de afweging te maken. Er zullen overigens in de praktijk ook maatregelen nodig zijn om de effecten van verontreiniging te reduceren in verband met de Kaderrichtlijn Water en andere richtlijnen. Een verlaging van de parameterwaarden voor deze richtlijnen zal een gunstig effect hebben op fecale besmetting. Deze maatregelen kunnen de totale kosten van de diffuse verontreiniging in het kader van de zwemwaterrichtlijn omlaag brengen.

Wanneer investeren?

Een belangrijk aspect als het gaat om investeringen in verbeteringen, is de kosteneffectiviteit. In hoofdstuk 5 werd een onderzoek van het RIZA (2003) aangehaald waarin wordt geconcludeerd dat voor ongeveer de helft van de probleemlocaties kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn. Om deze maatregelen te nemen zijn jaarlijks 2,5 miljoen euro aan exploitatiekosten noodzakelijk, aldus het RIZA. De baten gekwantificeerd naar de (voorgenomen) betalingsbereidheid van de Nederlandse burger voor schoner zwemwater lijken (ruimschoots) op te wegen tegen deze kosten. Voor andere locaties blijkt de problematiek moeilijk beheersbaar (mix van bronnen, bronnen buiten de invloedssfeer). Wel kan het zo zijn dat aanpak van enkele grote diffuse bronnen aan open doorstroomd water kosteneffectief de

³⁰ Deze kosten- studie is te vinden op: http://www.defra.gov.uk/environment/water/quality/bathing/bw_study3.htm

³¹ In beginsel is een lidstaat verplicht te investeren in probleemlocaties

problematiek op meerdere locaties in Nederland tegelijk kan oplossen. Hiernaar is in studies nog niet gekeken.

Ook de mate van gebruik kan bij de vraag ‘wanneer investeren’ een rol spelen. Bij een beperkt gebruik zijn de kosten per bezoek(er) gemiddeld hoog en profiteren ook de minste mensen van het behoud van een locatie en de winst wat betreft gezondheidsrisico. Wel is het van belang de reden voor het huidige gebruik te bekijken. Als het gebruik laag is juist door bestaande problemen met de waterkwaliteit valt er door maatregelen op de gebruikswaarde ook veel winst te boeken. In verband met de maatschappelijke waarde zijn ook de uitwijkmogelijkheden voor recreanten een aspect om bij deze vraag mee rekening te houden.

Lijst aanpassen?

Bij de nieuwe richtlijn zal, zoals het er naar uitziet, de mogelijkheid ontstaan om bij invoering van de nieuwe richtlijn als lidstaat een nieuwe lijst met officiële locaties aan te melden bij de EU. Locaties waarvoor het lastig en misschien wel onmogelijk is om aan de nieuwe richtlijn te voldoen, kunnen hierbij dus al op voorhand worden geschrapt. Vooral voor locaties die onder de huidige richtlijn al veel problemen geven ligt het voor de hand dit te overwegen. Dit zijn er slechts een paar. Mocht Nederland het ook voor de potentiële probleemlocaties willen overwegen, moet tijdig actie worden ondernomen om de vele locaties door te lichten op factoren, zoals hierboven genoemd.

6.6 Samenvatting

- Positief aan de nieuwe richtlijn is dat recreanten minder vaak ziek zullen worden als gevolg van zwemmen in vervuild water. Locaties worden eerder afgesloten, een goede voorlichting aan het publiek is verplicht en beheerders moeten zorgen voor onderzoek naar en bestrijding van bronnen.
- Positief is ook dat de aanwezigheid van veel schoon zwemwater een element kan zijn waarmee een land als Nederland zich toeristisch kan profileren
- De nieuwe richtlijn kan ook grote negatieve gevolgen hebben. Op lokale schaal: mensen verliezen ‘hun’ zwemlocatie, bedrijven verliezen inkomsten en investeringen liggen er ‘werkloos’ bij. Bij meerdere probleemlocaties in een regio kunnen hele regio’s hun toeristische aantrekkingskracht verliezen.
- Om verlies aan zwemmogelijkheden, van eerdere investeringen, van toeristische aantrekkingskracht en van bestedingen te voorkomen dient geïnvesteerd te worden in maatregelen. Voor de (rijks)overheid zijn hierbij afwegingen tussen verschillende typen baten en kosten van belang. Belangrijke termen hierbij zijn onder meer: kosteneffectiviteit, huidige gebruikswaarde en uitwijkmogelijkheden.
- In beginsel verplicht de Europese Unie landen om te investeren in probleemlocaties, ook als de kosten hiervan hoger zijn dan de economische baten.
- Kwantificering van de maatschappelijke en economische gevolgen van de nieuwe richtlijn is niet mogelijk op basis van de voor deze studie beschikbare data.

7 EEN AANTAL LOCATIES IN BEELD

Dit hoofdstuk zoomt in op een aantal zwemwaterlocaties en kijkt daar naar de lokale betekenis voor de recreatie en de economie. Een vijftal locaties wordt belicht: Het Zuid-Hollandse Katwijk Badstrand (Noord), Elahuizen aan de Fluessen in Friesland, het Kievitsveld in Gelderland, het Heidepark in Overijssel en het Slotermeer/Sloterparkbad in Noord-Holland. Allereerst lichten we de keuze voor deze gebieden toe.

7.1 Keuze van de gebieden

In principe is het mogelijk voor de voorbeeldgebieden een willekeurige greep te doen uit alle officiële zwemwateren in Nederland. Een aantal interessante 'criteria' heeft echter meegespeeld bij de selectie. Met de beschrijving van de voorbeeldgebieden wordt geen wetenschappelijk verantwoorde afspiegeling nagestreefd.

Belangrijke vraag bij de studie van voorbeeldgebieden is wat de toeristisch-recreatieve betekenis van zwemwatergebieden is. Criteria om een selectie te maken zijn in dit geval vooral spreiding over het land, variatie in type wateren en belang voor dagrecreatie of juist toerisme.

Daarnaast hebben we een relatie gelegd met mogelijke problemen wat betreft de zwemwaterkwaliteit of actuele ervaringen met afsluitingen. Het RIZA heeft in de kosteneffectiviteitsstudie een steekproef genomen uit een lijst potentiële probleemlocaties. Deze locaties zijn dus bij naam bekend (hoewel dus verreweg niet de enige potentiële probleemlocaties). De meeste locaties liggen in Noord- en Zuid-Holland. De studie biedt al enkele basisgegevens van de locaties. Recent zijn regelmatig afsluitingen van zwemplekken aan de orde geweest. In 2003 zijn er bijvoorbeeld vele locaties geweest waar voor langere tijd een zwemverbod of een waarschuwing gold vanwege de cyanobacterie. Op deze locaties zijn ervaringen opgedaan en kan concreet meer informatie gegeven worden over directe effecten van afsluitingen.

Uiteindelijk zijn we gekomen tot de volgende selectie van gebieden:

Tabel 7.1 Voorbeeldgebieden

Fluessen, Elahuizen	Friesland (Gaasterlan-Sleat)	Zoet	Onderdeel van groot merengebied	Potentiële probleemlocatie? – in 2003 zwemverbod n.a.v. cyanobacterie
Kievitsveld	Gelderland (Epe)	Zoet	Kleine plas	- Potentiële probleemlocatie - In 2003 ervaring met zwemverbod wegens waterkwaliteit
Heidepark	Overijssel (Ommen)	Zoet	Kleine plas	Potentiële probleemlocatie? - in 2003 zwemverbod n.a.v. cyanobacterie
Sloterplas/ Sloterparkbad	Noord-Holland (Amsterdam)	Zoet	(onderdeel van) grote plas	- Potentiële probleemlocatie - Enkele perioden in 2003 met waarschuwing n.a.v. cyanobacterie
Katwijk Badstrand	Zuid-Holland (Katwijk)	Zout	Noordzee	- Potentiële probleemlocatie

In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we op elk van deze gebieden wat dieper in. De

zwemplek wordt gekarakteriseerd naar ligging, omgeving en aanbod. Daarnaast gaan we in op het recreatieve gebruik en de recreatieve betekenis. Ook de economische betekenis komt globaal aan bod. Ten slotte wordt gekeken naar de mogelijke of ervaren effecten van afsluitingen (of andere consequenties van een strenge zwemwaterrichtlijn).

De studie naar deze locaties is niet uitputtend. Dit onderdeel dient om meer inzicht te geven in lokale situaties en een en ander van de problematiek te illustreren. Onze informatie komt voornamelijk van telefonische gesprekken en/of schriftelijke vraagstelling via e-mail met sleutelfiguren (zie Bijlage 1). Daarnaast zijn er per locatie enkele vragenlijsten uitgezet bij ondernemers in de horeca en verblijfsrecreatie in de nabijheid van de locaties met de hoofdvraag wat de betekenis van de zwemplek is voor het bedrijf en de gasten. Ten slotte komt er enige aanvullende informatie uit literatuur en van Internet.

7.2 Beschrijving van de gebieden

7.2.1 Enige basisinformatie

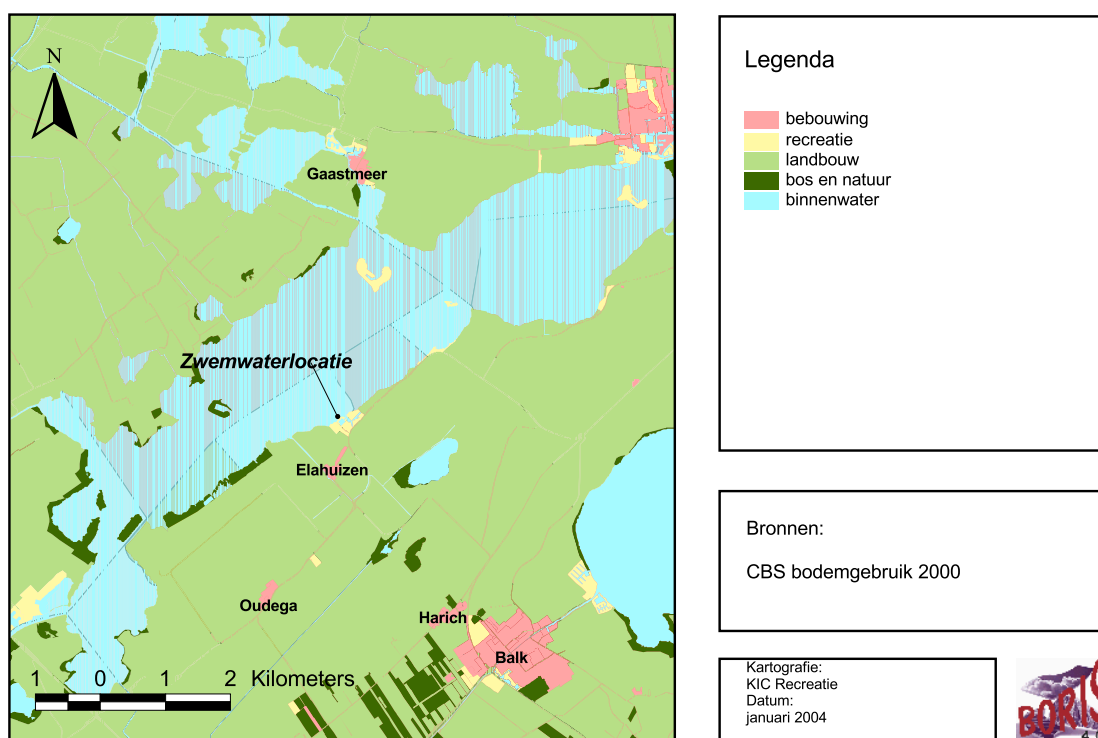
Tabel 7.2 Basisinfo provincies over voorzieningen op de directe locatie

Zwemplek	Voorzieningen	Toegankelijkheid	Overig	Beheer
<i>Fluessen, Elahuizen</i>	Parkeren			Provinsje Fryslan
<i>Kievitsveld</i>	Parkeren, zandstrand, kiosk, toiletten	Parkeerheffing	Dagrecreatieterrein	Waterschap Veluwe Recreatiegemeenschap Veluwe
<i>Heidepark</i>	Parkeren, Toilet, douche, Zandstrand	Entreegeld	Bij camping	Waterschap Groot Salland Stichting Heidepark
<i>Sloterplas/Sloterparkbad</i>	Parkeren Toilet, Douche zandstrand	Voor zwembad: Entreegeld	Bij zwembad	Dienst Waterbeheer en Riolering Zwembad Sloterparkbad
<i>Katwijk Badstrand</i>	Parkeren Afvalbakken, Toilet Horeca Zandstrand			RWS Noordzee

7.2.2 Elahuizen (Fluessen)

Ligging, omgeving en aard van het aanbod

De Fluessen is een groot meer in Friesland. Het vormt het grootste meer in de merenverbinding Heegermeer-Fluessen-De Oorden. Op het meer wordt veel gezeild en ook anderszins gevaren, gesurft en gevist. Grote plaatsen in de buurt van het meer zijn o.a. Heeg en Koudum. Direct aan het meer ligt Elahuizen, een klein watersportdorp dat beschikt over diverse aanlegplaatsen, een kleine jachthaven en enkele verblijfsrecreatieve voorzieningen. Elahuizen is één van de twee officiële zwemwaterplekken aan de Fluessen. De andere is de locatie Galamadammen. Het dorp Elahuizen ligt in de gemeente Gaasterlân-Sleat en heeft zo'n 500 inwoners. De gemeente Gaasterlân-Sleat telt circa 10.000 inwoners.

Figuur 7.1 De zwemwaterlocatie Elahuizen en omgeving

De zwemwaterlocatie Elahuizen is een kleine locatie met een extensief karakter wat betreft aanbod. Er is sprake van parkeervoorzieningen, een ligweide/zandstrand en enkele eenvoudige speelvoorzieningen. Er is geen sprake van entreegeld. Er is geen horecavoorziening of iets dergelijks op de zwemplek aanwezig. In de directe nabijheid van de zwemplek is een minicamping aanwezig met in het hoogseizoen 15 standplaatsen (kamperen bij de boer). In Elahuizen liggen verder nog enkele watersportcentra c.q. zeilscholen met jachthaven, camping en/of groepsaccommodatie, waar bezoekers van de streek verblijven.

Het beheer van het water is in handen van de provincie. Het beheer van de oever valt onder de gemeente. Het rijk is eigenaar. Het recreatief beheer gebeurt door de gemeente in samenwerking met het Plaatselijk Belang Elahuizen. Door het extensieve karakter van de zwemplek (inrichting en gebruik) vraagt deze in principe weinig onderhoud.

Gebruik en betekenis

De Fluessen wordt gebruikt voor vele watersportvormen. De zwemwaterplek Elahuizen is alleen bedoeld om te zwemmen. Vooral vanwege de veiligheid is een bepaald deel afgeschermd voor andere recreatievormen. Verder wordt er ook buiten deze zwemwaterplek gezwommen in overige delen van het meer.

De zwemplek wordt voornamelijk gebruikt door de inwoners van Elahuizen. Andere bevolkingsconcentraties liggen verder weg, veelal aan de overzijde van de Fluessen, en hebben vaak toegang tot ander zwemwatervoorzieningen. Gebruikers van de watersportcentra in Elahuizen gaan vooral zwemmen vanaf de boot, niet op de officiële ingerichte zwemplek. Het aantal toeristen dat van de zwemplek gebruik maakt is vrij klein. Door een groot deel van de gasten van de minicamping wordt van de zwemplek gebruik gemaakt en de mogelijkheid te kunnen zwemmen is hier zeker

een belangrijke bezoeken. Het aantal bezoekers dat de zwemplek jaarlijks krijgt is niet bekend, maar het gebruik is zeker te karakteriseren als extensief.

Er zijn diverse andere zwemplekken in natuurwater in de omgeving. Namelijk Slotermeer (Balk), Fluessen Galamadammen, Heegermeer Indijk en Heegermeer Heeg (zandstrand De Hege Gerzen), Oudemirdum (IJsselmeer) en zandstrand Mirns (IJsselmeer). Elk van deze zwemplekken heeft een grootschaliger karakter dan de zwemplek Elahuizen, met bijvoorbeeld restaurants en grotere en meer voorzieningen. Ze trekken aanzienlijk meer publiek. Sommige van de andere locaties hebben meer campings in de directe nabijheid waardoor ook veel campinggasten van de zwemplek gebruik maken. Voor de zwemplek Elahuizen wordt weinig of geen publiciteit gemaakt. De bekendheid met de plek in de omgeving zal waarschijnlijk laag zijn. De bereikbaarheid met fiets of auto is goed.

Bedrijvigheid en economische betekenis

De zwemplek is niet in handen van een commerciële exploitant en ook is er geen commerciële bedrijvigheid op de plek zelf aanwezig. Er zijn geen voorzieningen die de bezoekers geld kosten. Omdat het gebruik vooral plaatsvindt door de inwoners van Elahuizen zelf zal er ook nauwelijks sprake zijn van extra bestedingen bij bedrijven, zoals horecagelegenheden in de directe omgeving, die nauw gerelateerd zijn aan dit gebruik van de zwemplek. Verwacht wordt dat de zwemplek vooral voor de minicamping enige economische waarde heeft. De zwemplek Elahuizen heeft zo geen of nauwelijks economische betekenis in lokaal en regionaal opzicht.

De kosten van openstelling van de zwemplek zijn in principe laag. Er vindt weinig beheer plaats en er is naar inschatting zo'n 1000 euro in de zwemplek geïnvesteerd door de gemeente.

Effecten van afsluitingen en de nieuwe richtlijn

In 2003 is er sprake geweest van 3 weken sluiting van de zwemplek in verband met blauwalgen. Dit was in augustus, toen de scholen al weer begonnen waren. Daardoor was er eigenlijk geen negatief effect van deze afsluiting. Er zijn in ieder geval geen klachten binnengekomen bij de gemeente. Gasten van de camping gingen niet zwemmen of maakten gebruik van een andere plek.

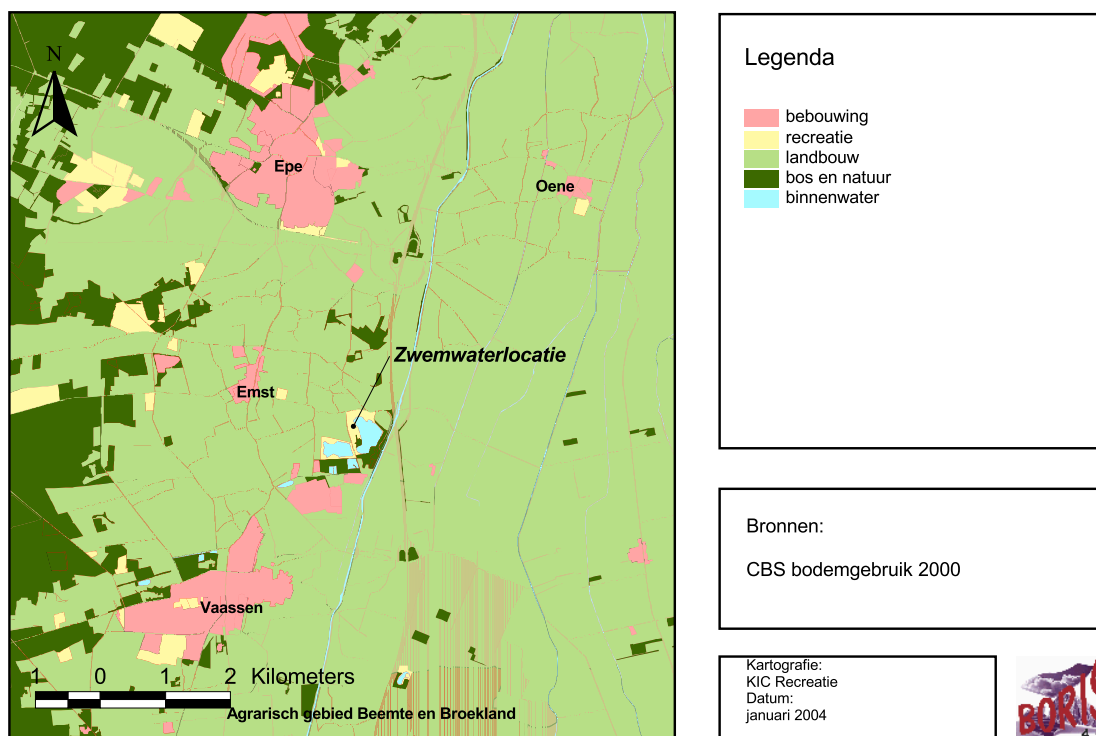
Problemen voor de toekomst in verband met de nieuwe richtlijn worden niet echt voorzien. Wanneer er problemen met de waterkwaliteit ontstaan is (tijdelijke) afsluiting waarschijnlijk geen probleem. Voor toeristen en ondernemers heeft de plek geen grote waarde, mede omdat er diverse andere zwemmogelijkheden in de omgeving zijn. Ook de minicamping in de nabijheid waar veel gasten van de zwemplek gebruik maken, ziet geen directe problemen. Mocht de kwaliteit in grotere delen van het meer of zelfs in het hele gebied een probleem worden, dan is het vermoedelijk een andere zaak. Het water is voor de toeristische waarde van de regio van groot belang. Op dit schaalniveau zal het belang van investeringen in maatregelen vermoedelijk wel ingezien worden door partijen.

7.2.3 Het Kievitsveld

Ligging, omgeving en aard van het aanbod

Zwemlocatie het Kievitsveld ligt in de gemeente Epe, bij het dorp Emst. Grotere plaatsen in de buurt zijn Vaassen en Epe. De gemeente Epe telt ruim 33.000 inwoners.

De recreatieplas het Kievitsveld wordt beheerd door het Waterschap Veluwe. Het recreatiebeheer van het recreatiegebied en de plas is in handen van de Recreatie Gemeenschap Veluwe (RGV).

Figuur 7.2 De zwemwaterlocatie Kievitsveld en omgeving

Het Kievitsveld is een dagrecreatiegebied van ongeveer 80 ha, waarvan 30 ha bestaat uit water. Het gebied bestaat voornamelijk uit de recreatieplassen Smallertse plas en Nijmolense plas. Deze plassen zijn in het verleden ontstaan door zandwinning en zijn lange tijd in gebruik geweest bij karperkwekers. De Smallertse plas is in 1986 ingericht voor dagrecreatie en de Nijmolense plas in 1991. Er zijn diverse voorzieningen; parkeerplaatsen (circa 1.000), twee lange stranden, ligweides, speelvoorzieningen voor kinderen en toiletgebouwen. Ook is er een kiosk. Deze is uitsluitend op drukke dagen in gebruik. Het Kievitsveld is vrij toegankelijk. In het verleden moest er betaald worden voor de parkeervoorzieningen. De bezoekersaantallen zijn de laatste jaren echter dermate laag dat de kosten van het innen van parkeergeld hoger zouden zijn dan de opbrengst. RGV heeft daarop besloten dat parkeren voortaan gratis is.

In de directe omgeving van het Kievitsveld is niet veel verblijfsrecreatie gevestigd. Binnen een straal van 10 km is wel een ruime hoeveelheid verblijfsaccommodaties aanwezig, zoals pensions, kampeerboerderijen, campings en bungalowparken. Vlakbij het Kievitsveld is dagattractie recreatiepark 't Smallert³² gelegen.

Gebruik en betekenis

In de plassen van het Kievitsveld kan worden gezwommen en gevisst (Smallertse plas). Ook wordt de plas gebruikt voor duiken. Bij de plas kan worden gezond en zijn ook goede wandelmogelijkheden aanwezig.

De RGV geeft aan dat er tegenwoordig circa 20.000 bezoekers per jaar van het Kievitsveld gebruik maken. Dit is fors lager dan zo'n tien jaar geleden. Toen kwamen er jaarlijks zo'n 60.000 mensen en op topdagen soms wel circa 5.000 bezoekers. De

³² Forellenkwekerij 't Smallert, met activiteiten als waterfietsen, vissen, spelen en kaarsen maken

meeste bezoekers zijn bewoners van de omliggende kernen (Epe en Vaassen met name). Toeristen maken slechts in beperkte mate gebruik van het zwemwater van het Kievitsveld, zo blijkt uit informatie van de RGV. Dit beeld komt ook naar voren uit informatie van twee ondervraagde recreatiebedrijven in de omgeving. Bij hen en hun gasten is de locatie goed bekend, vooral uit foldermateriaal van de VVV, maar gasten zwemmen slechts zeer beperkt op de zwemlocatie Kievitsveld. Zij kiezen doorgaans voor ander open water in de omgeving. Van één ander bedrijf, op zo'n 6 km afstand, maken gasten wel regelmatig gebruik van de locatie, voornamelijk jonge gezinnen met kinderen.

Andere zwemplekken in de omgeving zijn onder andere het Heerderstrand (Heerde), recreatiegebied Bussloo (Voorst), de Zandenplas (Nunspeet) en Kolkbad den Nul (Olst). Wat betreft bezoekersaantal zijn de overige recreatiegebieden van RGV, namelijk Heerderstrand met circa 250.000 bezoekers per jaar (in 2003 zelfs bijna 400.000), Zandenplas met circa 145.000 bezoekers per jaar en Bussloo met circa een miljoen bezoekers per jaar veel intensiever bezocht. Bussloo is een gebied van wel 300 ha, de andere twee beslaan net als het Kievitsveld minder dan 100 ha. Vooral Bussloo en het Heerderstrand vormen grote concurrentie voor het Kievitsveld.

De laatste jaren is het bezoekersaantal van Kievitsveld afgenomen onder meer als gevolg van de soms matige zwemwaterkwaliteit en vanwege de eveneens matige kwaliteit van de voorzieningen. De RGV heeft er voor gekozen om niet verder te investeren in het Kievitsveld als strandbad. Gezocht wordt naar extra voorzieningen en nieuwe functies, bijvoorbeeld een camping, golfbaan, een waterskibaan, outdoor-activiteiten en een fietstotaalplan. Voor zonnen- en zwemmen zullen mensen in de toekomst vooral verwezen worden naar de eerder genoemde zwemplassen in de omgeving. Als de initiatieven worden uitgevoerd, denkt de RGV jaarlijks circa 70.000 bezoekers te trekken, met een bredere spreiding over het seizoen³³.

Bedrijvigheid en economische betekenis

Het Kievitsveld wordt beheerd en geëxploiteerd door de RGV. Een rendabele bedrijfsvoering is voor de RGV belangrijk. Mede door het teruggelopen aantal bezoekers zijn de inkomsten de laatste jaren beperkt. De RGV ontvangt enige inkomsten via de exploitant van de kiosk en voor incidentele evenementen zoals hondentrainingen op het terrein. Tegenover de beperkte omvang van de inkomsten staan ook relatief lage kosten. Zoals eerder werd opgemerkt zijn ook de investeringskosten, alsmede de beheerskosten, die gekoppeld zijn aan het zwemmen de laatste jaren beperkt voor de RGV. Het Waterschap Veluwe investeert wel in de verbetering van de waterkwaliteit.

Voor de horeca en de verblijfsrecreatie in de omgeving heeft het Kievitsveld geen grote exclusieve waarde. Gasten van de verblijfsrecreatieve bedrijven komen vooral om te wandelen en fietsen op de Veluwe en in het rivierengebied van de IJssel. Zeer weinigen baseren hun keuze voor ene verblijf in de regio op de aanwezigheid van zwemmogelijkheden in het Kievitsveld. Dit blijkt ook uit door recreatieondernemers geretourneerde vragenlijsten. Dit betekent overigens niet dat de mogelijkheid om te zwemmen in het algemeen onbelangrijk is voor recreatiebedrijven. Op zonnige dagen wordt er veel gezwommen. Andere zwemlocaties hebben echter meer betekenis voor de accommodaties dan het Kievitsveld, zoals zwembaden (met name zwembaden op het bedrijf) of de veelbezochte locaties zoals het Heerderstrand. De zandenplas is aantrekkelijk door vele speelmogelijkheden voor kinderen. Voor de middenstand in de gemeente Epe (ook winkels e.d.) is toerisme in het algemeen erg belangrijk voor de omzet.

Het Kievitsveld kan meer dan op dit moment betekenis hebben voor de plaatselijke economie. De Emster middenstand hoopt dat uitvoering van de plannen om het

³³ zie ook; Dagblad De Stentor, maart 2004

Kievitsveld een facelift te geven, een ervaring van de lokale economie bewerkstelligt.³⁴

Effecten van afsluitingen en de nieuwe richtlijn

Het Kievitsveld heeft recente ervaringen met zwemwater van onvoldoende kwaliteit. Zo was er in juli 2003 sprake van verontreiniging door riooloverstort. Ook de dagen daarvoor werden echter al zwemmers ziek, waardoor ook (opwerveling van) de slibbodem een rol kan hebben gespeeld. De provincie Gelderland riep vervolgens een zwemverbod uit. In augustus 2003 heeft het waterschap een tijdelijke maatregel genomen om te voorkomen dat riooloverstorten op de Smallertse beek in de plas terechtwamen. Daartoe werd de Smallertse beek omgeleid, om het Kievitsveld heen. Om zwemplezier in toekomstige jaren niet te bederven, zal het waterschap een permanente oplossing zoeken en realiseren³⁵. Hiermee gaan kosten gepaard. In het rapport van Bronda (2003) wordt aangegeven dat voor het Kievitsveld kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn. Hiervoor zal circa 230.000 euro nodig zijn als investering, hetgeen neerkomt op een bedrag van zo'n 4.500 euro aan jaarlijkse afschrijvingen. Een bedrag in dezelfde orde van grootte is nodig voor het jaarlijkse onderhoud.

Provincie, waterschap en gemeente Epe zijn geschrokken van de ziektegevallen die zich afgelopen jaar hebben voorgedaan alsmede van de meetresultaten. Ook zwemmers zijn geschrokken. Verwacht wordt dat de slechte waterkwaliteit ook effect heeft gehad op het bezoekersaantal in de periode na de afsluiting, toen de kwaliteit weer voldoende was. Ook valt een effect op het toekomstig bezoek niet uit te sluiten.³⁶ Ondernemers in Emst hebben de laatste jaren wel gemerkt dat de bezoekersaantallen aan het Kievitsveld verminderden. Dat geldt voor de horeca, maar ook voor bijvoorbeeld supermarkten.³⁷ De verblijfsrecreatieve bedrijven hebben hun gasten nog diverse andere zwemmogelijkheden in de omgeving aan te bieden.

Het maatschappelijk effect van het tijdelijk wegvallen van de zwemlocatie Kievitsveld is relatief beperkt. Zowel voor inwoners van de streek als voor toeristen zijn ook andere zwemplekken aanwezig in de omgeving. Het is met name voor hen die zeer dichtbij het Kievitsveld wonen, dat de problemen met de zwemwaterkwaliteit een groot effect hebben. Zij moeten substantieel verder reizen dan in het geval zij bij het Kievitsveld terechtkunnen. Daar staat tegenover dat de recreatieve waarde van die andere locaties (zoals het Heerderstrand en Bussloo) op dit moment ook duidelijk hoger is dan die van het Kievitsveld. De plannen voor de toekomst kunnen daar verandering in brengen. Eén van de ondernemers uit de enquête geeft aan dat mensen een sluiting wel zullen accepteren als de redenen legitiem zijn en goed uitgelegd worden. Vooral onzekerheden wat betreft zwemverboden kan tot enige ergernis leiden.

7.2.4 Het Heidepark

Ligging, omgeving en aard van het aanbod

De zwemwaterlocatie Heidepark ligt in de provincie Overijssel in de gemeente Ommen (Lemele). Woonkernen in de nabijheid zijn Lemele, Lemelerveld en Luttenberg. De gemeente Ommen telt bijna 17.000 inwoners.

De zwemwaterlocatie is een kleine plas van circa 5.600 m². De combinatie zandstrand met water is voor kinderen erg aantrekkelijk. De locatie is ingericht met diverse kleedlokalen, toiletten en douches. Er zijn ook speelvoorzieningen en speelattributen voor kinderen en een drietal volleybalveldjes. Er is een kiosk.

³⁴ idem (voetnoot 33)

³⁵ artikelen op www.veluwe.nl, en www.waterbodem.nl

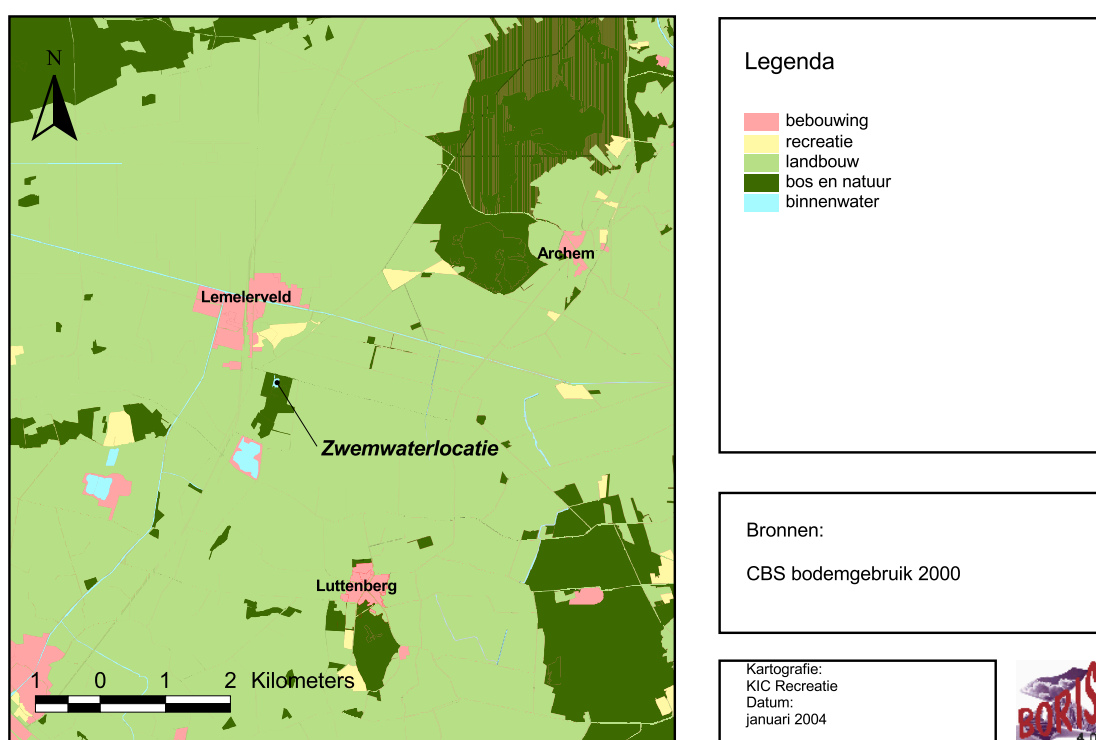
³⁶ www.waterbodem.nl

³⁷ Dagblad De Stentor, 4 maart 2004

Bij de plas is ook een camping gelegen (Camping Heidepark), met 110 toeristische plaatsen en 70 seizoensplaatsen en enkele verhuurcaravans en trekkershutten. Op dit bedrijf is o.a. een horecavoorziening en een eigen zwembad aanwezig. In de omgeving zijn veel verblijfsrecreatieve bedrijven aanwezig, het is een geliefde vakantie-omgeving. In Lemele zelf zijn dit een drietal campings en een bungalowpark.

De plas is niet vrij toegankelijk; er wordt entreegeld gevraagd. De gasten van de camping moeten ook voor de voorziening betalen, maar er is overleg om de zwemplek als vaste voorziening mee te nemen in het stageld.

De gemeente is formeel de eigenaar van het de plas en de omliggende gronden. Het beheer van het water valt onder het Waterschap Groot Salland. Het recreatief beheer wordt uitgevoerd door een groep vrijwilligers: Stichting Natuurbad Heidepark. De vrij oude voorzieningen worden in goede staat gehouden. De middelen zijn beperkt, dus beheer en onderhoud vinden stapsgewijs plaats.

Figuur 7.3 De zwemwaterlocatieHeidepark en omgeving

Gebruik en betekenis

De zwemlocatie wordt puur gebruikt voor zwemmen. De plas is te klein om andere activiteiten toe te staan. De plas en het terrein wordt gedurende de rest van het jaar ook gebruikt voor georganiseerde activiteiten, zoals zwemlessen van scholen, scoutingactiviteiten, trainingen van sportclubs en evenementen.

De mate van gebruik is sterk afhankelijk van het weer. Gemiddeld ligt het aantal bezoekers per jaar op zo'n 8.000 tot 12.000. De drukte op piekdagen is 800-1000 bezoekers. Het gebruik kan als tamelijk intensief worden gekarakteriseerd.

Het Heidepark trekt vooral mensen uit de kernen Lemele en Lemeleveld. Een enkeling komt uit verder weg gelegen kernen zoals Nijverdal en Den Ham. In het hoogseizoen komen daarnaast vooral toeristen vanaf camping Heidepark. Gezinnen

met jonge kinderen maken het meest gebruik van het zwemwater, verder komen er ook veel jongeren. Er zullen ook enige toeristen komen vanuit verblijfsrecreatieve voorzieningen in de omgeving. Rondom Ommen liggen veel campings. De verblijven richting Heino hebben over het algemeen veel voorzieningen op het eigen terrein, waardoor verwacht wordt dat deze gasten o.a. voor zwemmen niet vaak het terrein af zullen komen. De bereikbaarheid van de plas is met eigen vervoer en fiets goed, met openbaar vervoer matig. De bekendheid van de zwemplek is matig. Vooral de eigen inwoners en de campingbezoekers kennen de plas. Er zou meer publiciteit en betere bewegwijzering kunnen zijn.

Andere zwemplekken in de omgeving zijn De Wythmenerplas en Agnietenplas bij Zwolle, het Kolkbad in Den Nul en 't Lageveld in Wierden. De Wythmenerplas is een grote concurrent van het Heidepark wat betreft de jongeren.

Bedrijvigheid en economische betekenis

Voor de camping Heidepark bestaat er een directe (economische) relatie met de zwemplek. Voor de gasten, vooral voor de gezinnen, is de aanwezigheid van de zwemplek waardevol en zal zeker meespelen bij de keuze voor de camping. Op dit moment moeten de gasten van de camping gewoon entreegeld voor de plas betalen, er bestaan echter plannen om de toegang bij het verblijf van de camping op te nemen. Ook voor het bungalowpark dat nabij ligt is de zwemplek van waarde. Uit de vragenlijsten blijkt verder dat de zwemplek voor een horecagelegenheid in de buurt geen betekenis heeft. Voor een groepsaccommodatie (ca 8 km) is de zwemplek niet van belang voor keuze van gasten voor het bedrijf. Gasten zwemmen wel, maar ze gebruiken meestal een zwembad of de zwemplek Oldemeyer (Hardenberg). De bekendheid met het Heideparkbad is laag.

Bij het Heidepark moet entreegeld betaald worden (1,5 euro voor volwassenen). De opbrengsten komen ten goede aan de Stichting Heidepark voor de instandhouding van het bad; kosten van toezicht, onderhoud, schoonmaak, herinvesteringen. Het is geen commerciële entreeheffing. De entreegelden brengen jaarlijks 10.000-15.000 euro op. De beheerkosten zijn jaarlijks zeker zo'n 20.000 euro. Door subsidie van de gemeente kan de plas zich bedruipen. Investeringskosten komen ten laste van de stichting. In exceptionele gevallen zal de gemeente extra bijdragen. De werkzaamheden op en rond de plas vinden voornamelijk plaats door vrijwilligers.

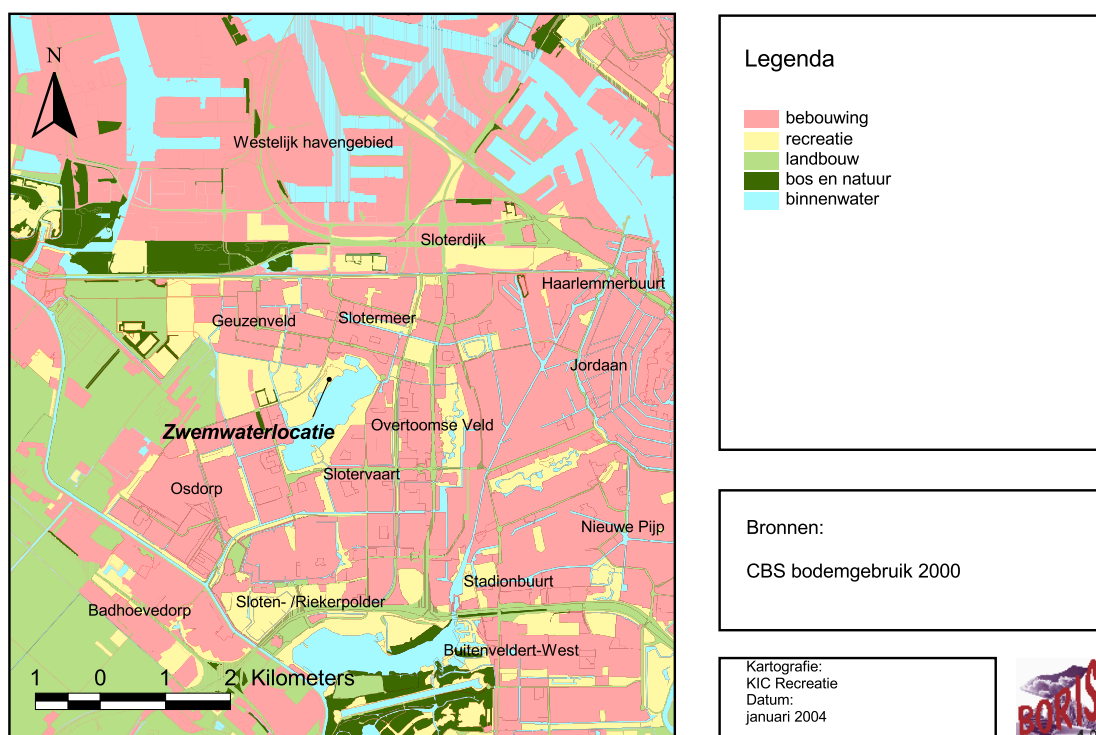
De aanwezigheid van de zwemplek heeft geen grote betekenis voor economie en werkgelegenheid.

Effecten van afsluitingen en de nieuwe richtlijn

Het Heidepark heeft in 2003 vanwege lang aanhoudende hoge temperaturen problemen gekend met de uitbraak van blauwalgen. In eerdere jaren waren er geen problemen. De beheerder heeft zelf het initiatief genomen de zwemplaats af te sluiten voor het publiek. Uiteindelijk is de plas zo drie weken eerder dichtgegaan dan normaal. Zo zijn er drie weken lang geen kaarten verkocht, terwijl het bezoek anders groot zou zijn geweest, omdat het weer extreem mooi was. Ook heeft de afsluiting effect gehad op de voorverkoop van seizoenkaarten, maar dat hoeft geen probleem te zijn volgens de beheerder. De indruk bestaat dat er weinig is uitgeweken naar andere zwemplekken, omdat mensen gedurende de rest van de mooie zomer al voldoende hadden kunnen zwemmen en de behoefte niet zo urgent was. De camping heeft geen effect gehad van deze sluiting van de zwemplas. De camping heeft ook een eigen zwembad. De ondervraagde horecaonderneming geeft aan geen negatieve effecten op de bedrijfsvoering te hebben ondervonden. Wel kunnen strengere normen voor de horecaondernemer en collega's negatieve effecten hebben als alle zwemplekken in de omgeving te maken krijgen met regelmatige afsluitingen. Dit zal effect gaan hebben op het toeristische bezoek aan de regio.

De zwemplek heeft vooral lokaal en voor enkele verblijfsrecreatievoorzieningen in de nabijheid betekenis. Ook ondernemers geven de lokale betekenis aan, vooral voor de jeugd. Mochten de normen van de nieuwe richtlijn moeilijker gehaald worden, zullen afsluitingen (of wellicht in de toekomst terugtrekking) een gering lokaal effect hebben. Voor de Stichting Heidepark kan het wel eens lastig zijn te investeren in maatregelen. Voor de geïsoleerde plas is het wellicht wel goed mogelijk een mogelijke oorzaak te ontdekken en dit effectief aan te pakken.

7.2.5 Sloterplas/Sloterparkbad

Figuur 7.4 De zwemwaterlocatie Sloterparkbad en omgeving

Ligging, omgeving en aard van het aanbod

De zwemlocatie Sloterparkbad is gelegen in de Sloterplas. De Sloterplas is een groot meer midden in Amsterdam. Omringende wijken zijn; Slotermeer, Geuzenveld, Slotervaart, Osdorp. De Sloterplas is gegraven tussen 1948 en 1956. Hierdoor kon ten eerste zand worden gewonnen en kon ten tweede een recreatiegebied gerealiseerd worden.

Aan de westoever is het Sloterparkbad gelegen. Dit grote zwembad heeft een buitengedeelte. Een deel daarvan is het zwemgedeelte in het natuurwater van de Sloterplas. De zwemplek is ingericht met een ligweide, eilandjes in de plas, een beachvolleybalveld, grote speeltuin en horecavoorzieningen. Ook is er een gewoon buitenbad. Er kan verder gevaren worden met kano's en roeiboten. De zogenaamde 'avonturenbaai' is geopend van mei t/m september. Er moet toegang betaald worden voor het zwembad. De Sloterplas kent ook andere recreatieve voorzieningen zoals vissteigers, een jachthaven aan de noordzijde en een watersportcentrum aan de zuidzijde. Het aantal horecavoorzieningen om de plas is gering. Plannen voor

uitbreiding van voorzieningen rond de Sloterplas liggen vooral in de sfeer van Leisure.

Het beheer van de Sloterplas is in handen van de Dienst Waterbeheer en Riolering en het Sloterparkbad (voor de zwemplek).

Gebruik en betekenis

De Sloterplas wordt gebruikt voor vele vormen van recreatie. Naast zonnen en zwemmen zijn dat bijvoorbeeld zeilen, roeien en kanoën. De Sloterplas is verder een geliefde locatie voor duiken en vissen. Om de plas heen wordt er veel gewandeld, gefietst en paard gereden. Bij het Sloterparkbad wordt het water met name gebruikt voor zwemmen.

De zwemwaterlocatie wordt vooral gebruikt door bewoners van aangrenzende stadsdelen, maar het gebruik is zeker ook buuroverstijgend. De bereikbaarheid is goed. Van het Sloterparkbad wordt het overdekte deel het meest intensief gebruikt. Zomers wordt ook het buitendeel wel gebruikt, afhankelijk van het weer. Ook zwemmen mensen in andere delen van de plas, bijvoorbeeld vanaf boten. Doordat de plas diep is, zijn er veel koude stromingen en is zwemmen er niet voor iedereen even prettig c.q. veilig. In het rapport van Bronda (2003) wordt een bezoekersaantal gegeven van 2000 (max. aantal zwemmers per dag).

In het verleden was de Sloterplas een populaire recreatieplek. Inmiddels is er veel concurrentie van andere plassen en recreatiegebieden in de omgeving, er wordt weinig bekendheid gegeven aan de Sloterplas en veel Amsterdammers zijn nauwelijks meer bekend met de Sloterplas en haar mogelijkheden. Zwemmogelijkheden in de omgeving zijn bijvoorbeeld het Nieuwe Meer, Amsterdamse Bos, Gaasperplas, Twiske en Spaarnwoude. Deze plekken worden over het algemeen drukker bezocht voor zwemmen dan de Sloterplas. Mensen die op zoek zijn naar veel voorzieningen zullen eerder naar het Amsterdamse Bos gaan. Voor kinderbadjes/speelvijvers kan men in diverse Amsterdamse stadsparken terecht.

Bedrijvigheid en economische betekenis

Voor het zwembad zijn de zwemwatermogelijkheden in natuurwater uiteraard een meerwaarde voor het bedrijf. Er zijn rond het meer diverse andere bedrijven gevestigd voor welke de waterrecreatie in de plas essentieel is voor de bedrijfsvoering. Dit gaat met name om zeilen e.d., zwemmen zal hier een geringe betekenis hebben.

Effecten van afsluitingen en de nieuwe richtlijn

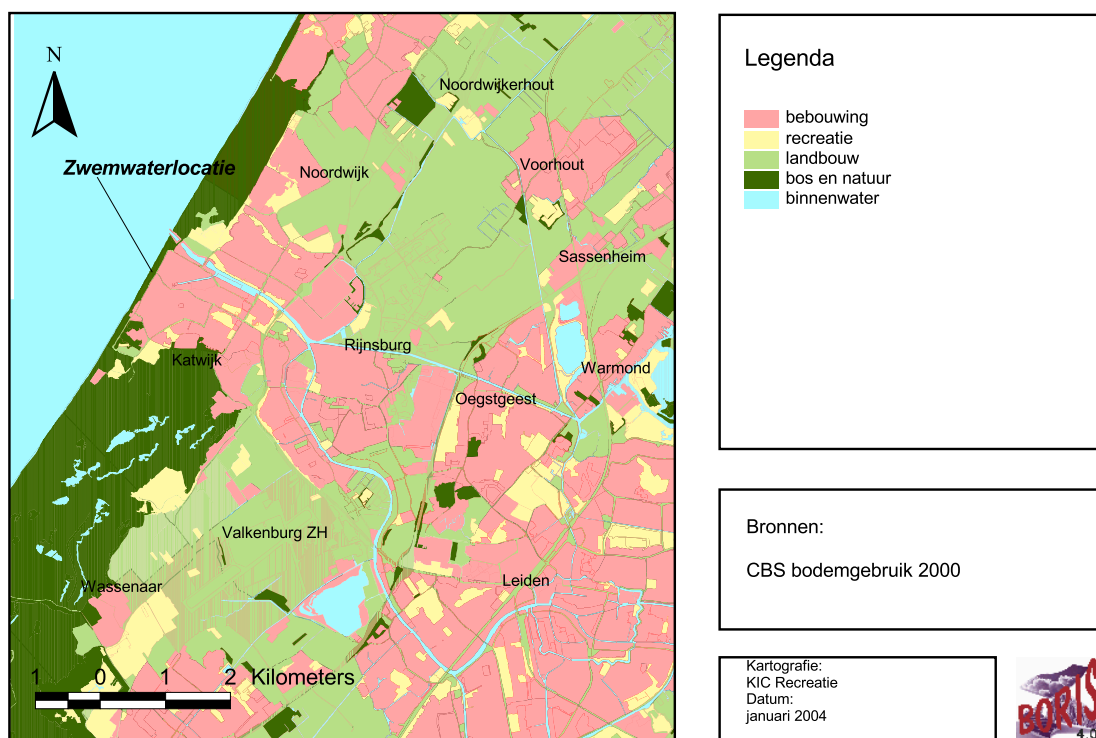
In 2003 hebben vele delen van de Sloterplas te maken gehad met de blauwalg. Daardoor zijn er diverse keren waarschuwingen/afsluitingen geweest. Bij het Sloterparkbad en op andere plekken zijn waarschuwborden geplaatst. Tijdens de afsluiting zullen mensen voor een deel genoegen hebben genomen met de overige delen van het zwembad of zijn uitgeweken naar andere goede zwemplekken in de omgeving, voor zover niet kampend met dezelfde problemen. Ook voor de toekomst zullen alternatieve mogelijkheden voor de inwoners een rol spelen bij mogelijke problemen, hoewel even een snelle duik dan niet zo makkelijk meer kan.

Het zwembad zal effect ondervinden als er problemen komen met het halen van de kwaliteitsnormen voor fecale verontreiniging, maar het is slechts een onderdeel van de bedrijfsvoering. Het is wel denkbaar dat negatieve geluiden over de natuurwaterkwaliteit enigszins zullen afstralen op het hele zwembad.

Volgens het rapport van Bronda (2003) zijn voor deze locatie wel kosteneffectieve maatregelen mogelijk: in de vorm van inzamelpunten voor afvalwater van de pleziervaart, verbodsborden en een pomp of menginstallatie voor circulatie van verontreiniging (door vogels en zwemmers). Het gaat dan om een bedrag van circa

39.000 euro (investering) en circa 37.000 euro per jaar aan afschrijvingskosten en beheer.

7.2.6 Katwijk Badstrand (Noord)

Figuur 7.5 De zwemwaterlocatie Katwijk

Ligging, omgeving en aard van het aanbod

De zwemlocatie Katwijk (Katwijk Noord Badstrand) is een zoutwaterlocatie (Noordzee) die ligt in de gemeente Katwijk. In de nabijheid van Katwijk liggen ook de plaatsen Noordwijk, Rijsburg en Valkenburg. De gemeente Katwijk telt ruim 40.000 inwoners. Op iets grotere afstand zijn dat Oegstgeest, Leiderdorp, Leiden, Warmond en Sassenheim. Het aantal inwoners hiervan is zo'n 250.000.

Katwijk heeft 2 officiële zwemwaterplekken; Katwijk Noord en Katwijk Zuid. Katwijk heeft goede aanvoerwegen en grote parkeerplaatsen (veelal gratis). Katwijk telt in totaal 14 strandpaviljoens. Ook heeft Katwijk een jachthaven. De locatie Katwijk Noord heeft een lengte van ongeveer 800 meter strand. Bij de zwemplek Katwijk badstrand Noord zijn parkeervoorzieningen en op het strand zijn douches en toiletten aanwezig. Verder is er verhuur van boten/kano's e.d. De locatie telt een zestal strandpaviljoens, die in het zomerseizoen geopend zijn. Ook is er een post van de reddingsbrigade. Het voorzieningenniveau van de zwemplek is redelijk extensief.

In de directe nabijheid liggen 1 camping (circa 400 standplaatsen) en 3 hotels. Katwijk heeft ook een boulevard van 2 km lengte. Aan deze boulevard zijn diverse voorzieningen gevestigd. Horeca en verblijfsrecreatie zijn ruim vertegenwoordigd in het gebied in en nabij Katwijk. Er is sprake van diverse hotels, pensions, campings en bungalows/bungalowparken.

Het zwemwater is vrij toegankelijk en goed bereikbaar met fiets en auto. De bereikbaarheid met openbaar vervoer is matig. Het eigendom van het water ligt bij het Rijk, het beheer wordt gevoerd door Rijkswaterstaat en het hoogheemraadschap van Rijnland. De gemeente is verantwoordelijk voor het strand en het recreatief beheer ervan.

Verblijfsrecreatie Noordwijk-Katwijk

Aantal hotelbedden Noordwijk-Katwijk: 4.389

Aantal kampeereenheden Noordwijk-Katwijk: 2.015

Aantal bedden in bungalows Noordwijk-Katwijk: 1.149

Aantal plaatsen in jachthavens Noordwijk-Katwijk: 558

Aantal overige eenheden Noordwijk-Katwijk: 178

(Toerteller)

Gebruik en betekenis

Er kan op de zwemplek gezwommen worden, maar ook gevaren, gesurft, gevisst etc. Er is niet een bepaald deel specifiek aangewezen of aangeduid als zwemplek. De badzone betreft in principe de gehele kustlijn langs de bebouwde kom. Hier kan overal gezwommen worden. Door middel van borden met pictogrammen worden bezoekers in kennis gesteld van de 'spelregels'. Er wordt ingeschat dat de bezoekers van de locatie voor ruim 95% vooral komt om te zwemmen en/of te zonnen. Daarnaast komt een deel vooral om te surfen, te zeilen, te kanoën of te sportvissen.

Het aantal bezoekers dat de zwemplek zelf jaarlijks trekt is niet bekend. Op mooie dagen kan de zwemplek echter zeker als druk tot zeer druk gekarakteriseerd worden. Het rapport van Bronda (2003) geeft aantallen (maxima) van 1000 zwemmers per dag. De bezoekers zijn vooral eigen inwoners en dagjesmensen uit de regio. Naar inschatting bestaat zo'n 10% van het bezoek uit toeristen. Het strand van Katwijk wordt vooral bezocht door gezinnen met kinderen en staat veelal bekend als 'familiebadplaats'.

Uit enkele verwante cijfers kan een indicatie verkregen worden van het jaarbezoek: Het aantal toeristische overnachtingen voor de kuststrook Noordwijk-Katwijk bedroeg in 2001 941.000 (Toerteller). TRN heeft een analyse gemaakt van het bezoek aan Nederlandse badplaatsen anno 2001. Hiervoor zijn onderzoeksvragen toegevoegd aan het reguliere CVO (TRN, 2002b). Het aantal bezoeken aan Katwijk bedroeg ruim een miljoen (aantal bezoekers circa 400.000, waarmee de bezoekfrequentie op 2,7 komt). Driekwart van de bezoeken aan Katwijk bestaat uit dagtochten vanuit het woonadres. Voor 15% is het de vakantiebestemming. De meeste bezoekers komen uit de eigen provincie (Zuid-Holland). Wandelen op het strand is in alle badplaatsen de activiteit die het meest ondernomen is. In Katwijk is deze activiteit in 70% van de bezoeken ondernomen. Voor zonnen aan het strand is dat bij 37% van de bezoeken, voor zwemmen in zee bij 29%. Zwemmen heeft dus bij ruim 300.000 bezoeken plaatsgevonden. Het grootste deel van de bezoeken betrof dagtochten, waardoor de gemiddelde zwemfrequentie per bezoek vermoedelijk niet al te hoog ligt. Volwassenen (25-49 jaar) nemen het grootste aandeel in en Katwijk wordt vergeleken met veel andere badplaatsen relatief veel bezocht door de hogere sociale klasse (TRN, 2002b). In 2002 vonden er zo'n 42.000 hotelovernachtingen plaats in Katwijk, 144.000 op campings, en 27.000 in de jachthaven.

De bekendheid van de zwemplek is goed. O.a. de VVV (Holland Rijnstreek) geeft veel promotie aan strand en zee. Potentiële bezoekers kunnen ook op velerlei wijze informatie krijgen over de zwemwaterkwaliteit. Andere zwemplekken (zout) in de omgeving zijn vooral de stranden van Noordwijk en van Wassenaar (Wassenaarse slag). Vooral Noordwijk is een goed bereikbare, intensief ingerichte en gebruikte locatie. Ook zijn er zwemplekken in zoetwater in de omgeving; de Valkenburgse plas (Valkenburg), de zwemplekken in de Kagerplassen en de Klinkenbergerplas (Oegstgeest). Deze locaties zijn geringer van omvang.

Bedrijvigheid en economische betekenis

Er is commerciële bedrijvigheid direct op de zwemplek aanwezig, met name strandpaviljoens. Hier bestaat er een duidelijke economische waarde van de zwemplek voor de bedrijven. Een ondervraagd strandpaviljoen geeft dit ook aan. Ook veel van de bedrijvigheid in de horeca- en verblijfsrecreatiesector in de omgeving heeft voor een deel een (economische) relatie met de zwemplek. De gasten van een appartementencomplex nabij de locatie maken in hoog aantal en veelvuldig gebruik van het strand. Ook gaan deze wel naar Noordwijk. De mogelijkheden om te zwemmen/zonnen in Katwijk zijn belangrijke redenen om voor het bedrijf te kiezen. Voor accommodaties op zo'n 15 km afstand is het beeld wat anders. Zonnen en zwemmen zijn belangrijke activiteiten van de gasten, maar niet Katwijk, maar vooral Wassenaar is de meest bezochte locatie. Ook het Valkenburgse meer wordt gebruikt.

Het strand heeft een grote betekenis voor de (dag)toeristische waarde van Katwijk. Het toerisme in Katwijk neemt 4% van de beroepsbevolking in. Bezoekers aan Katwijk geven circa 18 euro uit p/p/p/d. Niet bekend is wat de zwemmers/zonners uitgeven (TRN, 2002b). Uit de Toerteller blijkt dat strandbezoekers gemiddeld 9,25 euro p/p/p/d uitgeven. Niet al deze uitgaven vinden overigens plaats in of direct bij het strand (denk aan brandstof). Door vermenigvuldiging van de ruim 300.000 bezoeken aan Katwijk waarbij gezwommen wordt (met name dagtochten) met een besteding van ruim 9 euro komen we tot een indicatie van de opbrengsten gerelateerd aan zwemmen: circa 2-4 miljoen.

De gemeente Katwijk investeert in onderhoud van het strand, politie- en reddingsposten en parkeervoorzieningen voor fietsen en auto's. Onderhoud kost de gemeente circa 100.000 euro per jaar. De hoogte van de investeringen is niet bekend. Horecaondernemers investeren in voorzieningen; strandpaviljoens. Het verhuur van de strandvakken aan paviljoenhouders levert de gemeente circa 50.000 euro op per jaar. Ook de waterkwaliteitsbeheerder maakt kosten voor het beheer van de locatie. De provincie Zuid-Holland investeert niet in de zwemwaterlocatie.

Effecten van afsluitingen en de nieuwe richtlijn

Op de locatie Katwijk Noord Badstrand zijn geen recente ervaringen met negatieve adviezen of zwemverboden. In 2003 is de Blauwe Vlag niet aangevraagd omdat de kwaliteit van het water voor deze normering waarschijnlijk niet voldoende zou zijn³⁸. Het niet verkrijgen van de Blauwe Vlag en de algemene negatieve publiciteit eromheen heeft een minimaal effect op het bezoek gehad. Overigens heeft de gemeente Katwijk recent een groot bergbezinkbassin aangelegd zodat de overstort uit de riolering eerst daarin opgevangen wordt en kan bezinken. Dit is een investering in de waterkwaliteit. Volgens het rapport van Bronda (2003) zijn voor deze potentiële probleemlocatie geen kosteneffectieve maatregelen mogelijk.

Als de waterkwaliteit niet aan de nieuwe richtlijn kan voldoen, zullen door de provincie Zuid-Holland passende maatregelen getroffen worden om de bezoekers te beschermen. Afhankelijk van de situatie voor de volksgezondheid kan de provincie preventief waarschuwen, dwingend waarschuwen (negatief zwemadvies) of een zwemverbod instellen. Wel wordt daarnaast gekeken naar de maatschappelijke belangen (toerisme, exploitanten et cetera) en zal ook op basis daarvan een overwogen besluit genomen worden. Het gezondheidsrisico voor de recreanten zal onder de nieuwe richtlijn lager zijn.

Mocht (een deel van) het strand wegvallen als geschikte zwemwaterlocatie zal dat duidelijke gevolgen hebben voor de bedrijvigheid ter plekke en voor imago en de toeristische waarde van Katwijk (en daarmee op het bezoek). Effecten op het bezoek zullen effect hebben op economie en werkgelegenheid in Katwijk. De ondervraagde bedrijven uit Katwijk geven aan dat problemen met waterkwaliteit grote gevolgen

³⁸ Interview met de wethouder op www.katwijk.nl

zullen hebben voor de eigen bedrijfsvoering, want toeristen komen hoofdzakelijk voor het strand. Als er ook problemen op andere strandlocaties zouden komen, zijn de gevolgen waarschijnlijk desastreus. Voor bedrijven op afstand van Katwijk zijn problemen in Katwijk door alternatieve mogelijkheden in de nabijheid niet ernstig.

7.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn de volgende zwemwaterlocaties beschreven: Elahuizen, het Heidepark, het Kievitsveld, het Sloterparkbad en Katwijk Noordbadstrand. Deze voorbeeldgebieden besloegen twee plassen van beperkte omvang en een drietal locaties die deel uitmaken van een grotere wateroppervlakte. De zwemwaterlocaties verschillen in karakter en betekenis. Het illustreert de diversiteit die zichtbaar werd in hoofdstuk 2. Het merendeel van de locaties kent een vrij extensieve inrichting met ook weinig commerciële activiteiten. Katwijk heeft zoals vele badplaatsen een duidelijke betekenis voor dagrecreatie vanaf vertrekplaatsen op vrij grote afstand en voor het verblijfstoerisme in de regio. Voor de andere plekken geldt een voornamelijk lokale betekenis voor eigen inwoners en verblijfsrecreatie in de directe nabijheid.

De maatschappelijke en economische consequenties van een eventuele (tijdelijke) afsluiting door het niet halen van de waterkwaliteitsnormen, zullen vooral groot zijn voor Katwijk. Dit door het belang van het zwemwater voor de toeristen in de regio en de intensiteit van het bezoek. Voor de andere geanalyseerde locaties zijn de maatschappelijke en met name de economische gevolgen van een (tijdelijke) afsluiting relatief beperkt.

Werkelijk groot zijn ook voor Katwijk de gevolgen echter pas wanneer niet alleen het Noordstrand bij Katwijk, dat hier centraal stond, de kwaliteitsnorm niet haalt, maar als dit ook geldt voor de stranden ten noorden en zuiden hiervan. Dit zal ook voor andere regio's gelden waarbij strandbezoek en waterrecreatie belangrijke dagrecreatie- en vakantieactiviteiten zijn, zoals elders aan de kust en bijvoorbeeld bij de Friese Meren.

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat voor veel zwemlocaties geldt dat er in de omgeving de nodige alternatieve mogelijkheden zijn om te zwemmen, al dan niet in natuurwater. Een tijdelijke afsluiting heeft dan relatief beperkte consequenties voor zwemmers en voor de regionale economie. Wanneer meerdere locaties in een regio niet gebruikt kunnen worden dan zijn de consequenties wel groot.

Toch moet het effect van een (tijdelijke) afsluiting op 'slechts' één locatie niet onderschat worden. Op ondernemersniveau kan ook een (tijdelijke) afsluiting van een zwemlocatie wel degelijk grote gevolgen hebben. Dit geldt met name voor ondernemers die voor hun inkomsten heel direct afhankelijk zijn van zonners en zwemmers. Een strandpaviljoenhouders of een exploitant van een kiosk bij een strandbad zijn hiervan voorbeelden. Hoe meer van dit soort ondernemers er gevestigd zijn nabij een zwemlocatie, dus hoe groter het toeristisch complex is dat met het zwemmen samenhangt, hoe groter de consequenties zijn voor een totale gemeenschap. Met name aan de kust zijn dit soort toeristische complexen te vinden.

LITERATUUR

Andrews, K. en P. Dempsey (2002). Economic evaluation of the bathing water directive (76/160) and of its revision (contract env. B.2/ETU/2000/0022). WRc. Rap nr 12333 – 0/R8. In opdracht van de Europese Commissie.

Andrews, K. en A. Hayes (2002). Economic evaluation of the bathing water directive 76/160/EEC and of its revision. Benefits Report (R3). In opdracht van de Europese Commissie. WRc. Rap nr 12333 –R3 V1.5

Bronda, R. (2003). Kosteneffectiviteitsanalyse herziening EU Zwemwater Richtlijn. RIZA rapport 2003/011. Lelystad.

Brouwer, R. en I van Pelt (2002). Revision of the European Bathing Water Quality Directive. A preliminary assessment of compliance, sources of pollution, management measures and their cost-effectiveness in the Netherlands. RIZA rapport 2002.026 Lelystad.

Brouwer, R. (2003). De baten van schoner zwemwater in Nederland. RIZA rapport 2003.008. Lelystad.

Centraal Bureau voor de Statistiek (1997). Dagrecreatie 1995/1996. CBS Voorburg/Heerlen

Centraal Bureau voor de Statistiek (2003). Dagrecreatie 2001/2002. CBS Statline Voorburg/Heerlen

Centraal Bureau voor de Statistiek, Vakantie van Nederlanders

Europese Commissie (2003). Kwaliteit van het zwemwater (badseizoen 2002). Europese Commissie, Brussel.

Georgiou, S. (2003). Bathing water quality. Paper. Centre for Social and Economic Research on the Global Environment, University of East Anglia, Norwich, NR4 7TJ, UK

Gezondheidsraad (2001). Microbiële risico's van zwemmen in de natuur.

Kamp, A. van de, M. Bos (2002). Wat drijft de recreant? Een verkenning naar waterrecreatie in Nederland. TRN; Leidschendam

Mourato, S, S. Georgiou, E. Ozdemiroglu, J. Newcombe, A. Howarth (2003). Bathing water directive revisions; what are the benefits to England and Wales? A stated preference study. CSERGE Working paper ECM 03-12

NRIT (2003). Dagrecreatie in Nederland 2002/2003. Rapport. NRIT: Breda

NRIT (2003). Dagrecreatie in Nederland 2002/2003. Tabellenboek. NRIT: Breda

RIKZ, NRIT (2002). De betekenis van water voor recreatie en toerisme in Nederland. RIKZ RIZA Waterverkenningen 2002/014

SEO (1995). Het SEO-waterrecreatiemodel. Model in het kader van het project Watersysteemverkenningen. SEO; Amsterdam.

SEO (2003). Revisie van het SEO Waterrecreatiemodel. SEO: Amsterdam

TRN (2003). Beleef Holland. Cijfermatige onderbouwing. TRN; Leidschendam

TRN (2002). Wat drijft de recreant. Een verkenning naar waterrecreatie in cijfers. TRN; Leidschendam

TRN (2002b). Toeristisch bezoek aan badplaatsen 2001. TRN; Leidschendam

Veer, M (2002). Quickscan zwemwaterkwaliteit. Consequenties voor LNV van de nieuwe EU-zwemwaterrichtlijn.

ZKA consultants & planners (2003). TOER Teller 2002 Zuid-Holland. Economische betekenis en ontwikkeling toerisme. Projectnr; T13.2.033. ZKA: Breda

BIJLAGE 1 CONTACTEN

<i>Heidepark</i> Stichting Zwembad Heidepark	Dhr. Stobbelaar
<i>Strand Katwijk</i> Provincie Zuid-Holland Gemeente Katwijk	Dhr. Vente Dhr. Van Vugt
<i>Elahuizen</i> Gemeente Gaasterlân- Slea	Dhr. Van Dijk Dhr. Hylkema
<i>Kievitsveld</i> Provincie Gelderland Recreatiegemeenschap Veluwe	Mevr. Bethe Dhr. Beltman
<i>Sloterplas/Sloterparkbad</i> Vereniging Vrienden van de Sloterplas	Dhr. E. Swierstra
Verschillende horeca- en (verblijfs)recreatieondernemers	

BIJLAGE 2 LOCATIES DIE IN 2001 EN 2002 NIET VOLDEDEN AAN DE RICHTLIJN

Locaties die niet voldoen aan de imperatieve waarden 2002

Noord-Holland	Kleinesluis, Boezem van de Zijpe, Anna Paulowna T Petje – Niedorp 't Skarpet – Niedorp Lutjesstrand – Wieringen Dorregeest - Uitgeest Jagersveld, de Smient – Zaanstad
Zuid-Holland	Plas Buitenhof – Leiderdorp
Groningen	Reitdiep bij Garnwerd – Winsum
Drenthe	Ermerzand, Coevorden

Zwemverboden: Uddelermeer (Apeldoorn), Kwartier (Zevenaar), Kinselmeer (Amsterdam).

Locaties die niet voldoen aan de imperatieve waarden 2001

Noord-Holland	Alkmaardermeer, Den Horne, Akerslout Speelvijver (gaasperplas-Noord), Amsterdam Kinselmeer tpv camping Kinselmeerzicht, Amsterdam Oud Valkeveen, Naarden 't Petje, Niedorp 't Skarpet, oude Niedorp Dorregeest, Uitgeest Zwaansmeer, Uitgeest Wervershoof/ de Groote Vliet, Wervershofo Lutjesstrand, Westerland Wieringermeer, Middenmeer, zwemplaats, Wieringermeer Jagersveld, de Smient, Zaanstad
Zuid-Holland	Brielse Meer zuidzijde, nabij Zwartewaal, Bernisse Brielse meer noordzijde to eiland middenplaat, Brielle Oostmade Plas. Den Haag Julianasluis badstrand, Gouda Katwijk zuid, Katwijk Waterspeelplaats Stevenshof, Leiden Waterspeelplaats Cronesteijn, Leiden Plas Buitenhof, Leiderdorp Oude Tonge badstrand, Oostflakkee Wilhelminapark zwemvijver, Rijswijk Recreatieplas ST. Clarabos, Rotterdam
Friesland	De Vleyen, Ameland
Groningen	Rietdiep bij Garnwerd, Winsum
Overijssel	Kolkbad den Nul. Olst
Gelderland	Uddelermeer, Apeldoorn Zeumeren, Barneveld Veluwestrand, Elburg Ijssel Rhederlaag 'bahrsestrand', Rheden Bovenrijn de Bijland, Rijnwaarden Gouden Ham/Hamsetraat, West Maas en Waal
Noord-Brabant	De Kuil, Breda Enode, kleine plas, Nuenen
Zeeland	Krabbendijke Roelshoek badstrand, Reimerswaal

BIJLAGE 3 STEEKPROEF POTENTIELE PROBLEEMLOCATIES (RIZA)

Tabel RIZA steekproef uit potentiële probleemlocaties (bij E-coli 500cfu/100 ml)

	Locatie	Beheerder	Type	Kosteneff. maatregelen mogelijk
Kust	Binnenschelde (nabij Kijk in de Pot)	Hoogheemraadschap van West-Brabant	Zout, in verbinding met zee	Ja
	Katwijk Noord Badstrand	RWS Noordzee	Zout	Nee
	Bath Westerschelde	RWS Zeeland	Zout	Nee
Binnenwater	Speelsloot de Hoge Dijk	Dienst Waterbeheer en Riolering	Zoet, stilstaand	Ja
	Speelvijver Gaasperplas Noord	Dienst Waterbeheer en Riolering	Zoet, stilstaand	Ja
	Vinkeveense plassen, eiland 3	Dienst Waterbeheer en Riolering	Zoet, doorstroomd	Ja
	Loosdrechtse plassen, eiland Markus Pos	Dienst Waterbeheer en Riolering	Zoet, doorstroomd	Ja
	Sloterplas, westoever	Dienst Waterbeheer en Riolering	Zoet, stilstaand	Ja
	Nieuwe meer, noordoever	Hoogheemraadschap van Rijnland	Zoet, doorstroomd	Ja
	Waterspeelplaats Cronenstein	Hoogheemraadschap van Rijnland	Zoet, geïsoleerd water voor kleine kinderen	Ja
	Waterspeelplaats Stevenshof	Hoogheemraadschap van Rijnland	Zoet, geïsoleerd water voor kleine kinderen	Ja
	Bleiswijkse zoom	Hoogheemraadschap van Schieland – Recreatieschap	Zoet, stilstaand	Ja
	Zuidwest Strand Geestplas	Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen	Zoet, ingelaten water blijft bij sluis	ja
	't Petje	Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen	Zoet, open verbinding met bijna stilstaande boezem	Ja
	Jagersveld de Kuifeind	Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen	Zoet, aanvoer vanaf gemaal	Ja
	Strandbad Edam	RWS IJsselmeergebied	Zoet, doorstroomd	Nee
	Strand Horst-Zuid	RWS IJsselmeergebied	Zoet, doorstroomd	Nee
	De oude Pol	RWS IJsselmeergebied	Zoet, doorstroomd	Ja
	Slobbeland Volendam	RWS IJsselmeergebied	Zoet, doorstroomd	Ja
	Strand Westhaven Urk	RWS IJsselmeergebied	Zoet, doorstroomd	Nee
	Wervershoof	RWS IJsselmeergebied	Zoet, doorstroomd	Ja
	Zuiderhaven, Den Oever	RWS IJsselmeergebied	Zoet, doorstroomd	Nee
	De Mosterpot, Camping Badstrand	RWS Zuid-Holland	Zoet, doorstroomd	Nee
	Hellevoetssluis, Hellecat Badstrand	RWS Zuid-Holland	Zoet, doorstroomd	Nee
	Recreatiecentrum D'olde landschap	Waterschap Reest en Wieden	Zoet, geïsoleerd	Ja
	Kievitsveld	Waterschap Veluwe	Zoet, gevoed door beek	Ja
	De Vleyen, Ameland	Wetterskip Fryslan	Zoet, geïsoleerd	Ja

BIJLAGE 4 ACTIVITEITEN EN VAKANTIES NAAR TOERISTENGEBIED

Tabel Participatie aan vrijetijdsactiviteiten tijdens de vakantie naar toeristengebied, 2002

	Waddeneilanden	Noordzeepadplaatsen	IJsselmeerkust	Deltagebied	Meren in Gr., Fr. En NW-Overijssel	Hollands- Utrechtse meren	Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	Veluwe en Veluwerand	Gelders Rivierengebied	Achterhoek	Twente, Salland en Vechtstreek	Gr., Fr. En Drentse zandgronden	West- en Midden-Brabant	O-Brabant, N- en M-Limburg, R. van Nijmegen	Zuid-Limburg	4 grote steden	Overig nederland	Totaal
Tochtjes met:																		
auto	38	58	40	70	43	41	51	57	47	61	58	65	48	49	61	25	54	54
Fiets	68	31	22	30	28	37	46	35	35	44	34	32	29	22	14	12	28	32
Bus/trein	5	7	5	6	3	8	6	8	4	8	5	5	4	2	15	19	10	7
Rondvaartboot	9	5	7	8	10	3	0	1	0	1	2	2	4	1	8	12	8	4
Bezoek aan:																		
Pretpark e.d.	0	8	9	16	7	0	9	11	4	12	18	12	16	9	6	4	6	10
Dierenpark e.d.	9	2	14	3	4	3	16	23	12	8	7	20	8	4	3	5	9	9
Bloemenpark e.d.	1	1	2	2	4	4	3	5	9	1	3	4	1	9	3	0	6	4
Natuurreserveaat/ natuurgebied	72	29	21	29	33	31	47	49	33	42	33	45	28	23	34	4	25	36
Sportevenement	4	2	4	3	3	0	5	2	0	5	3	4	5	6	5	5	4	4
Folkl. Evenement	9	4	3	6	2	6	5	5	0	5	4	8	2	1	5	4	4	5
Bezienswaardige gebouwen	29	30	24	28	23	27	21	18	35	33	21	26	18	20	50	44	28	26
Museum e.d.	20	11	10	11	16	7	9	12	11	13	10	17	8	5	16	24	19	13
Theater e.d.	1	7	2	2	6	7	2	2	0	2	3	2	1	1	6	21	8	4
<i>Strand</i>	<i>91</i>	<i>77</i>	<i>14</i>	<i>58</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>6</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>23</i>	<i>26</i>	<i>21</i>
Activiteiten																		
Uiteten	76	73	63	57	53	62	46	57	46	63	57	69	58	67	73	78	65	55
Uitgaan (cafe e.d.)	20	15	19	19	9	13	7	7	5	6	12	12	12	18	20	26	13	14
Funshopping	42	44	30	43	35	31	30	29	36	27	36	37	37	38	44	45	31	37
Zonnebaden	19	24	10	17	11	8	4	7	6	10	8	7	9	9	7	7	9	11
Zwemmen	34	43	35	41	23	32	25	47	21	33	38	41	54	62	26	11	26	41
Wandeling maken	86	74	49	71	52	54	68	72	49	65	58	64	65	65	68	55	55	64
Roeien/kanoen	0	2	3	5	8	8	0	1	0	5	2	2	3	4	0	0	4	2
Zeilen	3	2	12	1	25	13	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	2
Windsurfen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Delta/zwefvliegen	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Vissen	5	1	2	7	10	3	0	1	6	3	3	4	2	3	1	0	4	3
Tennis/squash	2	3	3	2	4	3	0	2	0	1	2	3	6	6	1	2	1	3
Golf	1	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	1	3	1	0	0	1
Paardrijen	4	1	0	2	1	3	0	1	5	2	3	3	2	1	1	2	1	2
Skien/langlaufen	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0

Bron; NRIT, 2003

Tabel Vakanties van Nederlanders in eigen land, in 2001

	Lange vakanties in Nederland (%)	Lange vakanties in Nederland (x1000)	Korte vakanties in Nederland (%)	Korte vakanties in Nederland (x1000)
Waddeneilanden	8	610	5	440
Noordzeebadplaatsen	15	1220	14	1400
Ijsselmeerkust	3	240	7	640
Deltagebied	4	310	7	700
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	4	310	6	540
Hollands-Utrechtse meren	1	120	1	120
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	2	200	2	210
Veluwe en Veluwerand	11	870	8	810
Gelders Rivierengebied	1	110	1	140
Achterhoek	3	260	4	360
Twente, Salland en Vechtstreek	9	700	6	600
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	12	930	9	920
West- en Midden-Brabant	9	730	10	990
Oost-Brabant, Noord- en Midden- Limburg en het Rijk van Nijmegen	10	780	8	820
Zuid-Limburg	4	340	4	430
Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht	1	70	2	160
Overig Nederland	3	260	4	410
Totaal	100	8.060	100	9.670

Bron; CBS 2002

BIJLAGE 5 KOSTEN EN BATEN VOOR 4 EU-CASESTUDIES

Table Summary of costs and benefits for the four case studies (Andrews en Dempsey, 2002)

Norm	Baten	Kosten	Baten per bezoek (per seizoen)	Kosten per bezoek (per seizoen)
Fylde	EAV* of benefits ME/y	EAV of Costs ME/y	EAV of benefits per season visit Euro	EAV of costs per season visit Euro
500 FS/100 ml standard @ 80%	0.9	0.0	8.7	0.0
500 FS/100 ml standard @ 90%	0.9	0.0	8.7	0.0
500 FS/100 ml standard @ 95%	0.9	0.0	8.7	0.0
200 FS/100 ml standard @ 80%	0.9	0.0	8.7	0.0
200 FS/100 ml standard @ 90%	0.9	0.0	8.7	0.0
200 FS/100 ml standard @ 95%	0.9	5.0	9.1	48.7
40 FS/100 ml standard @ 80	0.9	5.0	9.0	48.7
40 FS/100 ml standard @ 90%	0.9	21.3	9.2	207.3
40 FS/100 ml standard @ 95%	0.9	128.3	9.3	1250.4
Ayrshire	EAV of benefits ME/y	EAV of Costs ME/y	EAV of benefits per season visit Euro	EAV of costs per season visit Euro
500 FS/100 ml standard @ 80%	0.35	0.0	8.9	0.0
500 FS/100 ml standard @ 90%	0.35	0.0	8.9	0.0
500 FS/100 ml standard @ 95%	0.36	0.0	9.0	0.0
200 FS/100 ml standard @ 80%	0.35	0.0	8.9	0.0
200 FS/100 ml standard @ 90%	0.36	1.4	8.9	35
200 FS/100 ml standard @ 95%	0.37	3.3	9.2	83
40 FS/100 ml standard @ 80%	0.37	3.3	9.2	83
40 FS/100 ml standard @ 90%	0.37	>6.9	9.3	>173
40 FS/100 ml standard @ 95%	0.37	>6.9	9.3	>173
Barcelona	EAV of benefits ME/y	EAV of Costs ME/y	EAV of benefits per season visit Euro	EAV of costs per season visit Euro
500 FS/100 ml standard @ 80%	36	0.0	8.7	0.0
500 FS/100 ml standard @ 90%	36	0.0	8.7	0.0

500 FS/100 ml standard @ 95%	36	1.0	8.7	0.0
200 FS/100 ml standard @ 80%	36	0.0	8.7	0.0
200 FS/100 ml standard @ 90%	36	13	8.7	3
200 FS/100 ml standard @ 95%	45	16	10.8	4
40 FS/100 ml standard @ 80%	45	14	10.8	3
40 FS/100 ml standard @ 90%	45	16	10.8	4
40 FS/100 ml standard @ 95%	52	17	12.5	4
Célé	EAV of benefits ME/y	EAV of Costs ME/y	EAV of benefits per season visit Euro	EAV of costs per season visit Euro
500 FS/100 ml standard @ 80%	0.82	0.0	8.2	0.0
500 FS/100 ml standard @ 90%	0.82	0.0	8.2	0.0
500 FS/100 ml standard @ 95%	0.82	0.0	8.2	0.0
200 FS/100 ml standard @ 80%	0.82	0.0	8.2	0.0
200 FS/100 ml standard @ 90%	0.82	0.0	8.2	0.0
200 FS/100 ml standard @ 95%	0.82	0.0	8.2	0.0
40 FS/100 ml standard @ 80%	0.87	0.4	8.7	4.0
40 FS/100 ml standard @ 90%	0.88	0.4	8.8	4.0
40 FS/100 ml standard @ 95%	0.89	0.4	8.9	4.0

* EAV= Equivalent Annual Value, ME= Million Euro